

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ, ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Γ.

15 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1865.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 59.

ΚΡΙΣΙΣ

τοῦ βουτσουραὶ υ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ, γερο-
μέρη ἐν τῷ ἑλληνικῷ παρεπιστημίῳ,
τῇ 9 Μαΐου 1865.
(Συνέχεια ἀπὸ φυλ. 58)

γ'. Ἰα.

Τὰ ἴα ἴνε δεσμὸς ποιημάτων, φερόντων τὰς
ἐξῆς ἐπιγραφάς.

1. ὄπτασία. 2 ἄλλοτε. 3 ὦ ἀδελφὴ ἐν ἐξο-
ρίᾳ. 4 Ἀδελφά. 5 τῇ Λυδίᾳ. 6 ἀναχωροῦντι
φίλῳ. 7 τῇ ἀδελφῇ μου. 8 τῇ Μιχρίᾳ. 9 ὄναρ.
10 ἄσμα. 11 αἱ Ἀγγλίδες. 12 ἀφίνων τὴν Ἑλ-
λάδα. 13 τῇ λυχνίᾳ μου. 14 θρησκεία.

Τὰ ἴα ταῦτα, προῖον νεανικῆς καρδίας, δὲν εἶ-
ναι ἀλώβητα καὶ εὐώδη πάντα τινὰ μάλιστα εἶ-
ναι ὑπὸ σκολήκων καταφαγωμένα, ἐνῶ ἦτο δυ-
νατὸν νὰ προφυλαχθῶσι, καθαρίζόμενα ἐκάστοτε
μὲ τὴν λαβίδα τῆς καλῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς φρο-
νήσεως· τότε δὲ θὰ ἔπρεπον καὶ ἐν τῷ παρόντι
ἀγῶνι παρουσιαζόμενα. ἀλλ' ἄς ὁμιλήσωμεν σα-
φέστερα καὶ πατριώτερα ἐν τῇ μικρᾷ του ἡ-
λικίᾳ ὁ ποιητὴς τῶν ἴων προέδραμεν εἰν τὸν κα-
τήφορον τοῦ γλυστεροῦ βίου καὶ εὐχόμεθα νὰ
σταματήσῃ πρὶν πάθῃ ὅ τι φοβεῖται καὶ ποιητι-
κῶς ἐκφράζει εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς «ὄπτασίας» του.

Ὀπτασία.

Τὴν ἡλικίαν ἐτι παῖς, τὴν πείραν ἤδη γέρον,
προῶρως πάντων τῶν δεινῶν ἐγεύθη ἐν ὀδύνῃ,
καὶ ἤδη περίξ μου θολὸν τὸ βλέμμα περιφέρων,
βλέπω ἐκτάσεις ἀχανεῖς ἐρήμων ἀνημέρων,
σωρὸς ἐλπίδων θραυσθειῶν καὶ ἐρινύων σμύνη-

οὐδὲν μοὶ ἔμεινε, πυκνὸν μὲ περιβάλλει σκότος,
κ' ἐμπρὸς μου μνήμα πρόφρον μὲ περιμένει χαῖνον,
τὸ οὖς μου ἤδη πένθιμος κωδωνῶν θίγει κρότος,
καὶ πρὶν καὶ αὖθις ἀνοιγῇ ὁ νάρκισσος ὁ πρῶτος,
τὸ θνησκον φῶς τοῦ βίου μου θὰ ἦναι ἐσβεσμένον.

ἀλλ' ἄς ἀναγνώσωμεν καὶ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ
ποιήματος τούτου, ὡς δείγμα καὶ τῆς ποιητικῆς
ἀξίας τοῦ νέου.

ἀλλὰ καθὼς ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ προσετοῦ ὠραίας
ὁ πάσχων βλέπει κάποτε, καὶ πλάνους ὄπτασίας,
οὕτω κ' ἐγὼ τὸ βλέμμα μου σπηρίζω ἐπ' ἀρχαίας,
λησμονηθείσας ἐποχάς, εἰκόνας ἀβεβαίας,
ἐμπρὸς μου βλέπω χροπὴς γυλῆνης καὶ εὐδίας.

ἂν εἴν' ὄραματα ψευδῆ, ἂν ἀναμνήσεις εἶναι,
ἢ ἀσθενῆς μου ἀπορεὶ ν' ἀποφανθῇ καρδία.
τλὴν αἱ ἔγραι ἀνοίγονται τῶν ὀφθαλμῶν μου κρίναι,
ἐπὶ μικρὸν μαλάσσονται ἀμείλικτοι ὀδόναι,
κ' ἐπὶ στιγμὴν ἐν φανταστῇ κυμαίνου' εὐτυχία.

μία πρό πάντων θελκτική και πλάνος οπτασία,
αυτή εμπρός μου γράφεται συχνότερα των άλλων.

έν ζευγος πᾶσαν προσηλοῖ τὴν προσοχὴν μου τότε
έν ζευγος εἶναι τρυφερός ἐκεῖνος νεανίας,

ἐκεῖνη χαριτόβουτος, δεκάεξαίτι κόρη,
ὡς ἄνθος δικτάλλουσα, ὡς ἄγγελος γλυκεῖα,

ἐλευθεροῦντο τρυφερώς, κ' ἐπὶ τὸ σπῆθος τρέμων
τὸ εὐθρασύον της ἔλλαβε θερμῶς ἐκεῖνος σῶμα,

καί, ἠγαπάντο, καί γουσοῦν τοῖς ἐμειδία μέλλον,
κ' εμπρός των ἐξεστίνετο κοίλας ἀνθοφορούσα,

ἰδού ἡ οπτασία μου, δέν ἦτον οπτασία
δ νεανίας εἶμ' ἐγώ, κ' ἐκεῖνην ἐπανεῖδον.

ὠραία εἶναι πάντοτε, ὡς ἀγαλμα ὠραία,
καί τὴν ζωννύει θαυμαστῶν ψευδοθερμῶς σιωπεία,

ὄχι, δέν εἶν' ἡ ἐλπίδα, γελώσαά μου φίλη!
ἀντίσηπὴν της φάντασμα, ὁμοιωμά της εἶναι!

δέν εἶν' ἐκεῖνη! τώρα, καί, ἐνεθυμήθην, οἶμοι!
ἐκεῖνη ἦδη, πρό πολλοῦ ἀπέθανε, κ' ἐντός μου,

ἐκεῖνη δέν μ' ἐπροδωκε, δέν μ' ἀρῆσεν ἐκεῖνη!
τὴν περιελθεῖ πάντοτε ἡ τλήμων μου ἀγκάλη!

ὅταν μ' ἰδῆ φερόμενον ἐν τῇ ἐσπέρῃ κλίνῃ
τὴν εὐμορφὸν της κεφαλήν περιεργός θά τείνῃ

Ἐνώ δὲ ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ ἐπιτηδεύεται ὁ
ποιητὴς τρυφερὰ αἰσθήματα καὶ πίστην πρὸς ἀρ-

καί πάλιν ἄλλοτ' ἐν φαιδρῇ σταίρην ὀμηγεῖται,
ὅτε ὁ ἔρως τὰς ψυχὰς, τοὺς νῆας ὁ οἶνος εἶχε,

μέ φροσφορῶντας ὀφθαλμοῦς μὲ κόμην λευμένην
θεῶν ὁμοιάζε τρυφῆς, καὶ λάγνον ὑδβαλίδα

ἦτον ὠραία ἀληθῶς, κ' ἔγγυς της ἐλησημόνει
ἡ ταλαινα καρδιά μου καὶ βάσανα καὶ θρήνους,

ἀποστροφὴν διεγείρουσι τὰ τοιαῦτα εἰς ἀνα-
γνώστην αἰσθανόμενον τὸ ἅγιον αἰσθημα τοῦ ὕψη-

λοῦ, τοῦ οὐρανόου ἐκεῖνου ἔρωτος, ὅς μόνος δύναται
να καταδαμάξῃ καὶ μακραίην τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ

ζωώδη φύσιν καὶ να καταπνίγη τὴν ἐντός του ἐμ-
φωλευούσαν ἑκατοντακέφαλον ὕδραν της φιλαυ-

ἰνε ἀγνώστος τῶ ποιητῆ· εἰς τὸν εὐσεβῆ, δὲ πάλιν

ἀναγνώστην φρίκην καὶ ἀγανάκτησιν ἐμποιεῖ ἡ
ποίησις αὐτῆ· διότι ἡ κακία τοῦ ἐρωτικοῦ ἤθους

Ἄλλ' ἄς ἀναγνώσωμεν μᾶλλον τὴν πρώτην στρο-
φὴν τοῦ τρίτου ἴου του, τῆς δρατικαζούσης « Ἀδε-
λαΐδος, » ἵνα γνωρισώμεν πως καὶ τοῖς ἀκραταῖς

Ἀδελαΐς.

Πηρώστατε μ' ἀφίχοντα Φαλαγγίων τοῦ κρατήρα
καὶ σπείσωμεν εἰς τ' ὄνομα της κόρης, ἦν λατρεύω!

ἔχει πλοκάμους Χερουβεὶμ καὶ ὄμματα μαγίσσης!
ἔχει ἀνάσσης μέτωπον καὶ πόδας πριγκηπίσσης!

Ἐνταῦθα ἐρωτῶμεν· διατί προεκήθη τὸ σῶμα
τοῦ πατριάρχου καὶ οὐχὶ ἄλλο καὶ ἄλλου ἴσως

ἄλλ' ἄς ἀκούσωμεν ὅποια τις ἦν ἡ πολῦτιμος
αὐτῆ συντροφός του, ἦν ἐν τοῖς ἐξῆς ζωγραφίζει.

2.

τοῦ κόσμου δέν εἶν' εὐμορφος, ἀπλῆ τις κόρη, φίλοι.
ἐκείνας τὰς ἠγάπησα, ὡς τ' ἄνθη ἀγαπᾷ τις,

ὅστις τὴν νύκτ' ἀλλόκοτον, θιδῶν, ὀπτασίαν,
λευκὰς γοήσας ἀνο τοῦ ἀπλόουσα τὰ περὰ των,

ἔχει πλοκάμους Χερουβεὶμ καὶ ὄμματα μαγίσσης!
ἔχει ἀνάσσης μέτωπον, καὶ πόδας πριγκηπίσσης!

ἔχει πλοκάμους Χερουβεὶμ καὶ ὄμματα μαγίσσης!
ἔχει ἀνάσσης μέτωπον, καὶ πόδας πριγκηπίσσης!

Τὰς εἰρημέναις δύο κυρίας κακίας της ποιήσεως
ταύτης παρακολουθοῦσι πολλὰ ἄλλαι μικρότεραι

ἀλλ' ἄς ἀκούσωμεν ὅποια τις ἦν ἡ πολῦτιμος
αὐτῆ συντροφός του, ἦν ἐν τοῖς ἐξῆς ζωγραφίζει.

ᾄσμα.

Τὴν ζοῖν μου βαρυνθεῖς,
κεμηκῶς καὶ πληγωθεῖς,

Σπείσον, σπείσον, ὦ ψυχὴ!
ἄφες με τὸν ἀτυχῆ·
εἶν' ἡ μόνη μου εὐχὴ,

ἔπου θύμοι θλιβεροί,
καὶ τὸ πᾶν πενήθορεϊ,
ἔπου ἀδελφῶν σωροὶ
θὰ ζητήσω κλίνην!

εἰς τοῦ τάρου τοὺς μυχοὺς
δὲν αἰσθάνεται ὁ χοῦς·
μόνον οὗτος δυστυχοῦς
παῖσι τὴν ὀδύνην!

Ἄλλη κυρία ἀρετὴ τοῦ ποιητοῦ τούτου ἵνε ἡ ἀλήθεια αἰσθάνεται ἀληθῶς ὁ ποιητής, καὶ τὰ αἰσθημάτων του, καλὰ κακὰ, τὰ ἐκφράζει ἀνυποκρίτως καὶ μὲ δύναμιν ἔπρεπε ὁμοίως νὰ συναίσθάνεται καὶ τὸ πρέπον καὶ δέον ἔπρεπε τὰ «ἶα» του νὰ τὰ ἐμβάψῃ καὶ εἰς τὸ χρῶμα τῆς αἰδοῦς πρὶν ἐνταῦθα τὰ πέμψῃ. εὐχόμεθα δὲ νὰ κάμῃ τοῦτο ἄλλοτε, καὶ ἐὰν αἱ νοησεῖσι ἡμῶν εὐρωσιν ἐν αὐτῷ γῆν ἀγαθὴν νὰ ριζώσωσιν, ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἀναδειχθῇ ποτε εὐδόκιμος ἐν ἡμῖν ποιητής.

δ' καὶ ἐσ.λλογὴ λυρικῶν ποιημάτων.

Ἡ τετάρτη συλλογὴ τῶν λυρικῶν ποιημάτων ἐπιγράφεται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ οὕτως· «ὁ δύσελπις εὐέλπις, ποίημα εἰς ἄσμα μόνον ἐν» καὶ ἡ πέμπτη, ἔργον τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ οὕσα, «Στόνοι, ἦτοι συλλογὴ λυρικῶν ποιημάτων».

Ἡ πρώτη τῶν συλλογῶν τούτων, ὁ δύσελπις, σύγκριται ἐκ τεσσαράκοντα ποιημάτων μετὰ τοῦ ἐπιλόγου (διότι ἐν τῇ ἀριθμῆσει τοῦ ποιητοῦ ἐξέπεσε τὸ ΙΕ' μέρος). ταῦτα ἅπαντα ἀποτελοῦσι κατὰ τὸν ποιητὴν ἄσμα μόνον ἐν. Οὕτω δὲ θεωρούμενον τὸ ποίημα ὡς ἐν, γίνεται ἐπικόν. ἀλλὰ, ἐπειδὴ τὰ τεσσαράκοντά του μέρη δὲν συνέχονται ὀργανικῶς μετ' ἀλλήλων, δὲν εἶναι μέλη ἀναπόσπαστα τοῦ ὅλου σώματος ἢ ζώου κατὰ τοὺς παλαιούς, (διότι οὗτοι οὕτως ἠθέλαν καὶ ἐποίουν τὸν λόγον, ὡς ζῶον, μέλη καὶ οὐχὶ μέρη ἔχοντα), ἀλλ' ἐξώθεν χαλαρῶς συνδέονται διὰ τινος προσώπου, ὃ λέγει ἐκάστοτε πῶς ὁ ποιητὴς ἔκαμε τὴν μετέβασιν ἀπὸ τῆς προτέρας θεωρίας εἰς τὴν μετ' αὐτὴν διάφορον· π. χ. μετὰ τὸ ΚΗ' τμήμα κεῖται ἀστερισκὸς καὶ μετ' αὐτὸν τὰ ἐξῆς.

Ἐδῶ καὶ πάλιν ἔμινε στιγμὰς ὀλίγας σύννοος
(ὁ ποιητὴς δηλ.)
καὶ ἡ φωνὴ του ἔπαυεν ἢ λύρα νὰ ἤχη.
ἀλλ' εἰς τοὺς θόλους τ' ὄμιμα του κολλῶν τοὺς σπασπειρίνους
καὶ πάλιν ἐπανελάθεν ἐξάλλω τῇ ψυχῇ.

διὰ ταύτην δὲ τὴν ὄψιν εἰς τὰ λυρικά μᾶλλον κατετάχθη καὶ ὁ δύσελπις. φαντασμαγορεῖ δ'

ἐν αὐτῷ ὁ ποιητὴς περὶ διαφόρων πραγμάτων τοῦ ἠθικοῦ βίου πρὸ πάντων, ἰστάμενος πλησίον λίμνης ἐν σεληνικῇ νυκτί, ἀφοῦ πρῶτον ἐστέρθη μὲ δάφνην, ἣν αὐτὸς ἐκ τοῦ πλησίον δαφνώνος ἔδρεψεν. ἀλλ' ἄς ἀφήσωμεν αὐτὸν τὸν ποιητὴν νὰ μᾶς περιγράψῃ τὴν θέσιν του πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἄσματος του.

Τὴν ὄραν, ὅταν, κακμηχὸς ὑπὸ παντοίων κόπων,
δαμάζει ὁ γλυκὺς Μορφεὺς πᾶν ὃν ἐπὶ τῆς γῆς,
ἐκτὸς τῆς πόλεως, μακρὰν κατοικιῶν ἀνθρώπων,
τερπνὸν ὑπῆρχεν ἄστυον γαλήνης καὶ σιγῆς·
εἰς τόπον ἔπου ἔθαλλε καὶ δάφνη καὶ μυρσίνη,
καὶ λίμνης ἄμα κάτοπτρον ἠπλοῦτο διαυγές,
προσῆλθε νέος ἀγνωστος, ἐν ᾧ φαίδρα σελήνη
τὸ πρόσωπόν της ἔλουεν ἐκεῖ τὸ χρυσαυγές.
σιγῇ δ' ἐπὶ τινος στιγμῆς· ἀλλ' αἴφνης δάφνης κλάδον
στέφεται ὀρέψας· . . . ἀφρονον παρῆγεν ὁ δαφνίων! . . .
καὶ τότε φαντασμαγορεῖ, αὐτὰ πρὸς λύραν ἄψων,
ἐν ᾧ που κύπτων κάθηται πρὸς ὕδωρ τὸ στιλπνόν.»

Ἡ ἀνάλυσις δὲ τοῦ ἄσματος του ἵνε ἔργον βαρὺ δι' ἡμᾶς· διότι δὲν ἠδυνήθημεν ὅλην αὐτοῦ τὴν διάνοιαν νὰ δίδωμεν τὰς δ' ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ἐντυπώσεις μας ἔπρεπε βέβαια νὰ εἰπώμεν, ἐν ὁ ποιητὴς δὲν ἀπῆλλαττεν ἡμᾶς τοῦ κόπου, αὐτὸς ἐν ἐπιλόγῳ προσθέσας τὴν κρίσιν, ἣν ἀναγινώσκουμεν καὶ ὡς ἴδιον ποίημα, χαρακτηρίζον τὸν ποιητὴν. μεταβαίνει δὲ εἰς τὸν ἐπιλόγον οὕτω.

Ἐνταῦθα ἡ φωνὴ (τοῦ ποιητοῦ δηλ.) ὑπὸ λυγμῶν ἐπίνγη καὶ ἡ ξενότροπος ῥῆδῃ λοιπὸν ἐνταῦθα λέγει.
Ἄν δ' ἐντεχνόν τιν' ἀληθῶς δὲν διαφαίνεται μῦθος, πλὴν οὐδὲ εἶναι ἄσμα τι τῶν ὀπωσῶν συνήθων . . . ἀλλ' ἐνυφάνει· ἐν αὐτῷ καὶ ἀληθῆς τις μῦθος, ὁ τῆς ψυχῆς . . . τοῦ βίου του . . . ἐν ᾧ ἐζῶμεν πληθὸς τῶν ὄντι λάμπει σκέψεων, σχεδίων, αἰσθημάτων, ἐλπίδων, πόθων εὐγενῶν, ὀνειρίων, φρονημάτων . . . δὲν συμφωνεῖ πρὸς πάσας του πᾶς ἴσως τὰς ἰδέας. πλὴν πόσας ἄμα καὶ λαμπρὰς εὐρίσκει καὶ ὠραίας! παρατηρεῖ μὲν ἐν αὐταῖς κἀνείας καὶ ἀντιφάσεις, ἀλλὰ καὶ ποίας ὑψηλὰς τοῦ πνεύματος ἐκστάσεις! ἐνίοτε ἐν τοῖς λόγοις του καὶ ἀτυνάρτητόν τι ὑπάρχει, ἔστω μυστικόν . . . κρυπτόν ἢ σκοτεινόν τι . . . ἀλλὰ καὶ ποία τοῦ νοῦς ὀξύτης καὶ βαθύτης! τῆς φαντασίας ἐκτασίας καὶ τῆς ψυχῆς εὐρύτητας! ἡ γλῶσσά του ἀνώμαλος ὀλίγον . . . ὁ ρυθμὸς του! μονότονος, καὶ ὀλιπιτικός ὁ συνεχὴς κλαυθμὸς του! ἀλλὰ καὶ ποία ἐνταυτῷ λεπτὴ φιλοκαλία καὶ δύναμις ἐκφράσεων καὶ στίχων ἁρμονία ἂν δ' ἀπέλπις ἐνίοτε μέγρι βαθμοῦ ἐσχάτου, ὀργίζεται καὶ θλασσημεῖ ὑπ' ἄλγους ἀνάτου, πλὴν πόση ἄμα αἰσθησις καὶ ποιήσις θεθεῖα ἐν τῇ μελαγχολίᾳ του! ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ! καὶ ἂν τὸ τέλος πτώσεως του τῆς πίστεως τῆς τῶσθ', εἰς ποῖαν ὁμοίως ὕψωσιν δὲν ἔπεται ἡ πτώσις; . .

ἂν δὲ αὐτὴ εἰς βράθρα δεῖνὰ καταβιάζει, πλὴν καὶ εἰς ὕψη αἴθρια μὴ δὲν ἀναβιάζει; ὁ πίπτων μόνον δύναται νὰ ἔγερθῇ, ὑψουταί! καὶ μόνον ὁ ὑψούμενος νὰ πείσῃ, ταπεινούται! ὁ δὲ περιεργότατον· νοῦν τὰ σφάλματά του, καὶ μόνος δὲν ὑποδῆλοι αὐτὰ εἰς τ' ἄσματα του; . . . «ἐν γένει δὲ εἰπέτω πᾶς! αὐτὸν τις ἂν θαρρύνῃ, «ἐλπίς δὲν εἶναι ποιητὴς οὐχὶ κοινὸς νὰ γείνη; «ὦ! μόνον ἂν ἡ μοῖρά του δὲν ᾔτο τόσον εἴρων, «αὐτὸς ἀνεδεικνύετο λαμπρὸς, ἂν ὄχι Βύρων!

ἡ αὐτὴ δὲ κρίσις ἀρμόζει καὶ εἰς τὴν ἐτέραν συλλογὴν τοῦ ποιητοῦ, τοὺς στόλους, οἵτινες εἰσι δεκαεπτὰ οἱ ἐξῆς.

- Α' αἰσθάνου. Β' τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος.
- Γ' τί τὸ πᾶν κατὰ τὴν γερμανικὴν φιλοσοφίαν.
- Δ' τί τὸ πᾶν κατ' ἐμὴν γνώμην.
- ΣΤ' εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ἀλήθειαν καὶ γνῶσιν.
- Ζ' εἰς τὴν ἀπόλυτον ἀλήθειαν.
- Η' βθεῖα ποιητοῦ συναίσθησις.
- Θ' ποιητὴς πρὸς ποιητὴν ἀναξιοπαθούντα.
- Ι' πρὸς φίλον ἀναχωροῦντα.
- ΑΙ' ὁ δυστυχὴς, ποίημα εἰς ἄσματα τρία· ἄσμα α' ἢ ὁ ποιητὴς χαλκεύς.
» β' ἢ ὁ ποιητὴς δάφνης ἄμοιρος ἐραστής,
» γ' ἢ ἀπῆλθεν.
- ΙΒ' ἀπάτη πάντα.
- ΙΓ' ἀπάτη πάντα (πάλιν)
- ΙΔ' τὸ δάκρυ ποιητικῆς ψυχῆς.
- ΙΕ' ψυχὴ καὶ κάλλος,
- ΙΣΤ' εἰς ἑμαυτόν.
- ΙΖ' τὸ δαφνηφορεῖν, ἢ ὁ ποιητὴς περὶ δάφνης.

αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν στόλων ἱκανῶς δηλοῦσι τὰ πράγματα τῆς τεθλιμμένης μουσῆς τοῦ ποιητοῦ. μὲ αἰσθητικὰ βαθὺ καὶ γλωσσικὴν ὀμαλὴν καὶ καθαρῶς βέουσαν θρηνεῖ περὶ παντοίων ὁ ποιητὴς· γύνει θεομὰ δάκρυα, τὰ ὅποια πολλάκις μεταβάλλονται εἰς μαργαριτάρια στιλπνά, ὡς τὰ δάκρυα τῆς κόρης ἐν τῷ δημοτικῷ παραμυθίῳ τοῦ Εὐλαμπίου περὶ τοῦ ἀθανάτου νεοῦ· ἀλλὰ οἱ μαργαριτὰ οὗτοι καταποντίζονται συνήθως εἰς τὰ κύματα δύο μεγάλων κακιῶν τοῦ ποιητοῦ, αἱ ὅποιαι ὡς Σειρήνες καταθέλωσαι παρασεῖρουσιν αὐτὸν ἠρέμα καὶ ἐπιτηδεῖως ἔπου ὅλως δὲν σκοπεῖ. Ὁ ποιητὴς κατέχεται ὑπὸ φιλαυτίας καὶ φιλοδοξίας δεῖνης· αὐταὶ ὠθοῦσιν αὐτὸν εἰς κρημνὸν ὀλισθηρὸν καὶ σπηνίως τὸν ἀφίνουσι νὰ κροτώσῃ τι ἀνώματον, σταματῆσας ὀλίγον. Ὁ ποιητὴς μεθεῖε διὰ τὴν ποιητικὴν δάφνην καὶ τὴν δόξαν, καὶ δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι ἵνε ἀμφοτέρων ἄξιός, ἀλλὰ παραγνωρίζεται ἐν τῷ κακῷ τούτῳ κόσμῳ

μὲ τοιαῦτα αἰσθημάτων ἵνε χρωματισμένη ὅλη του ἡ ποίησις· σκληρὸν ἵνε νὰ τὸ εἰπώμεν, ἀλλ' ἀληθές· ἐπαίτης κατήνησε τῆς ποιητικῆς δάφνης, ὡσπερ ἱκετηρίας κρατῶν τὰς παρούσας ποιήσεις· ἀλλ' ἡ ἐπαιτεία εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς καλὰς τέχνας δὲν βραβεύεται· ὅθεν καὶ ἡμεῖς νῦν ἐν Ἀθήναις ἐπιστημονικώτεροι γενόμενοι καὶ μᾶλλον φιλόκαλοι κατηργήσαμεν ἐκεῖνο τὸ ἐπάγγελμα.

ἡμεῖς, ὡς ἄνθρωποι, συμπάσχουμεν τῷ ποιητῇ, συναναγνωρίζουμεν καὶ βεβαιόνομεν τὴν εὐσθένειαν αὐτοῦ, τὴν ἄκραν φιλοπατρίαν, τὴν παιδείαν καὶ ἄλλας ἀρετάς· ἀλλ' ὡς κριταὶ ἔχομεν ἄλλο καθήκον· εἰμεθα αὐστηροὶ καὶ δίκαιοι. δίδομεν δὲ ἐκ περισσοῦ χαρίζόμενοι τῷ ποιητῇ τόσον (ἂν θέλει νὰ τὸ δεχθῇ) μίαν συμβουλήν.

ἐὰν θέλῃ νὰ ἀπολύσῃ τοὺς πόθους του, νὰ τοὺς ληθμονήσῃ παντελῶς· νὰ μὴ ποιῇ ἀποβλέπων εἰς τὴν δόξαν καὶ τὴν ἀθανασία, ἀλλὰ διὰ φυσικὴν ἀνάγκην τῆς καρδίας του. ἡ μουσά του νὰ ψάλλῃ τὸ περισσὸν τῆς καρδίας διὰ μηδὲν ἄλλο ἢ διὰ τὴν ἐντὸς ἀνάγκην καὶ τὴν ἴδιαν ἐλάφρυνσιν καὶ εὐχαρίστησιν. εἰς ἀπόδειξιν δὲ τῶν λόγων μας ἠδυνάμεθα νὰ φέρωμεν παραδείγματα ἐξ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, ἐν οἷς θαυμασίως ἐπέτυχε, διότι πρὸς στιγμὰς τινὰς εὐρέθη ἀπηλλαγμένος τῶν δύο ἐκείνων κακιῶν.

τοιούτον παράδειγμα ἵνε ὁ Ζ' τῶν στόλων, «εἰς τὴν ἀπόλυτον ἀλήθειαν»

Ὡς ἔγγελος γλυῶδης καὶ εὐδολισθὸς
μοὶ φαίνεται πολλάκις, ὦ ἀλήθεια!
διότι δὴ πολλάκις τοὺς ἀθλίους σου
θερμῶς διώκτας κ' ἱγνηλάτας θηρεύτας,
τοὺς παλαιπόρους· φιλοσόφους ἐννοῶ,
δεινῶς ποσάκις δὲν πλανᾷ· καὶ ἐξαπατᾷ;
ποσάκις, — μεθ' ἐδραίας πεποιθήσεως
ἐν ᾧ αὐτοὶ φρονοῦσιν ὅτι πάντως σε
συνέλαθον καὶ πλέον ἀσφαλέστατα,
σφιγκτὰ κρατοῦσιν ἔνδοι τῶν κλειστῶν χειρῶν, —
οὐ πρὸ πολλοῦ, εὐκόλως ὀλισθήσασα,
λαθραίως διὰ μέσου τῶν δακτύλων των.
ἐξέφυγες, καὶ μόνην τὴν ἀπατηλὴν
γλοῖάν σου εἰς τὰς χεῖράς τινος κατέλιπες! . . .»

[τοιούτον καὶ ὁ Ε' ἐν σελ. 13

«τί τὸ πᾶν κατ' ἐμὴν γνώμην».

Ἐρωτηματικὸν μοὶ ὄλ' ἡ πλάσις φαίνεται σημεῖον. ὅπερ ἐν σιγῇ τρόπον τινὰ περὶ αὐτοῦ τε ἄμα καὶ τοῦ πλάσαντος καὶ ἐαυτοῦ κ' ἐκείνον ἐκπαλ' ἐρωτᾷ· ὡς ἀρμόδια δὲ καὶ παναρίστη τις ἀπόκρισις εἰς τοῦτο; στίγματά τινα

ὄμως ἐγὼ κουράσθηκα μπροστὴν ἀπὸ σένα μ' ἔρχεται τώρα, ποταμί, στὸ κῆμα σου νὰ πέσω, τῆ φλόγα πῶ' ω μέσα μου στὰ στήθια σου νὰ οὐδέσω, ἐγὼ φοιτιά, ἐσύ νερό, ποτάμι, θά με σφύσης, ἔχεις τῆς λήθης τὸ νερό και θά μοῦ τὸ ποίση, — ἔλεγε και ε' τοῦ ποταμοῦ τὴν ἀκρῆ ἐπεριπάει ἓνας ὀλιμιμένος ποιητής με δακρυμένο μάτι· ἓνας π' ἀγάπησε παλὺ και δὲν ἀνταγαπήθη, και βλέποντας και βλέποντας τὸ κῆμα, ἐλισμονήθη, δὲν εἶδε ὅτι ἔπερτε μέσ' ἐπὶ τρεχάτο μνήμα τὸ κῆμα ἐλαβε τὸ νερό κ' ἡ ἀδύσσο τὸ κῆμα.

και ἐνταῦθα διέφυγαν τὸν ποιητὴν τινα μὴ δημοτικῶ ὅσον τὰ ῥήθη τὰ λευκά ἀντὶ τὰ ἄσπρα σύννεφα ἢ σὺννεφα, και λήθης νερό και ἐπεριπάει.

2. Σαπφῶ και Φάων.

Τὸ ποίημα τοῦτο, συγκείμενον ἐξ 90 ἑστίχων εἰς τετραστίχους μορφῆς διηρημένων, εὐπρόσωπον ἐφάνη εἰς τοὺς κριτὰς και τερπνὸν τὴν θέαν, εἶτε διὰ τὰς φυσικὰς του ἀρετὰς, εἶτε διότι συνυπήρχε με ἄλλα ἀσχημότερα· εἰς δὲ τοιαύτην συντροφίαν, ὡς αἱ καλὰ κυρίαι γνωρίζουσιν, ἐξαιρεται τὸ κάλλος διὰ τὴν ἀντίθεσιν.

ὁ ἐφήθος ποιητὴς νῦν τὸ πρῶτον ἀποδύεται εἰς ἀγῶνας στεφανίτης, ἀφοῦ, καλῶς διανύσας τὰ γυμνάσια τῆς παλαίστρας, ἐλαβε τὴν πρόπουσαν εὐεξίαν. ἀλλ' ὁ ἡμέτερος ἀγὼν δὲν ἔνε παίδων ἀγῶν, οὐδ' ἐφήθων μόνον, ἀλλ' ἅμα και ἀνδρῶν (οὕτως ἐδοξε τοῖς νομοθέταις), πρὸς οὓς, ἐὰν δὲν ἔχη τις και τὴν ἀθλητικὴν δεξιότητα και εὐστροφίαν, δυσχερὲς γίνεται ἡ πάλη. διότι πολλὰ τρωτὰ μέρη παρέχει ὁ ποιητὴς, ὡν ὀλίγα δεικνύομεν. λείπει αὐτῷ ἡ φρασεολογικὴ φιλοκαλία και εἰς τὴν θέσιν και εἰς τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων. οὕτως εὐθύς ἡ εἰσθεσίς τοῦ ποιήματός του ἔνε ἀτυχίης.

Ἄφρητος ἠνεύχθησαν τῆς οὐρανόου γῶρας αἱ πύλαι, ὅπως διαβῆ τὸ ἄστρον τῆς ἡμέρας και δώση πάλιν ε' τοὺς ἰνητοὺς τῆς νεκρωθείσης σφαίρας τὰ δωρῶ του τὰ ἄφθονα και τὰς βραχείας ὥρας.

ἐνταῦθα ὁ πρῶτος ψόφος τῆς λέξεως ἔνε ψυχρὸς και κακὸς· ψυχρὸς διὰ τὴν ὑπολανθανούσαν ἐν τῇ κοινῇ ἔνοιαν τῆς λέξεως, κακὸς διὰ τὴν ἀκάνονιστον και σκληρὰν ἐκθλιψιν. ὅλον δὲ τὸ κακὸν ἐγένετο διὰ τὸν ἐπιφερόμενον κλασσικὸν τύπον ἠνεύχθησαν· ἐνῶ ἂν ἔγραφεν ἀνοιχθησαν, θά ἄνοιγαν με τὸ ποίημα και τὰ φύλλα τῆς κρηδίας τοῦ ἀναγνώστου.

ἀλλ' ἡ ἀρχαιοτροπία ἐν ταῖς λέξεσι κατήνησε

νόστημα ἐπιδημικὸν παρ' ἡμῖν, οὐ δὲν γνωρίζομεν τίς ἔμεινεν ἐλεύθερος, μαθὼν ὀλίγα γράμματα, και ὅσον ὀλιγώτερα τὰ γράμματα, τόσοσπερον τὸ νόστημα. ἀλλ' ὁ καιρὸς δὲν μᾶς συγχωρεῖ νὰ ἐνδιατριψώμεν τώρα εἰς τὰ τοιαῦτα παραπτώματα. ἔχει δὲ και τινα παρὰ τὸ εἰκὸς διὰ νεότητη και ἀπειρίαν. λαμβάνομεν ἐν παραδειγμα τοῦτου τοῦ πρῶτον προστυχόν. ἀρχόμενος τῆς πρώτης ὁδοῦ τῆς Σαπφῶς, λέγει ἀπὸ στόματος αὐτῆς τὰ ἐξῆς.

« Ἐχεις Φάων τὸ σὴν σκληρὴν καρδίαν εἰς ἔκείνα τὰ ἄπαλά σου στήθη » κτλ.

ἡ φράσις ἤρμοξε μᾶλλον εἰς τὸ στόμα τοῦ Φάωνος περὶ τῆς Σαπφῶς ἢ ὡς νῦν ἐτέθη.

τῆς Σαπφῶς και τοῦ Φάωνος ὁ μῦθος ἔνε ἀπλοῦς παρὰ τῷ ποιητῇ.

ὁ Φάων, γέρον τις πορθμεὺς Λέσβιος, πείθεται ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης, ὡς καλῆς και πτωχῆς γυναικὸς ἐμφανισθείσης, νὰ τὴν διαπορθημύση ἀμισθὶ ἀντικρὺ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀνθ' οὗ Ἰθαυμασίαν ἔπειτα λαμβάνει ἀμοιβήν, νεότητη και κάλλος, μετὰ τὸ ταξείδιον, οὐ τὰς μερικότητας περιγράφει ὁ ποιητὴς, ἀνθολογῶν εἰκόνας τινὰς και ἐκ τῶν εἰδυλλίων τοῦ Θεοκρίτου (ἐνταῦθα τελειώνει τὸ α' μέρος τῆς ποιήσεως).

« Ὁρατὸς ὡς ὁ Ἀδωνίς ὁ τέως κυρτὸς γέρον »

Φάων ἐπιστρέφει ἐν τῇ λέμβῳ του εἰς τὴν Λέσβον, ὅπου ἀναγνωρίζεται και θαυμάζεται ὑπὸ πάντων τῶν κατοίκων, ἀνδρῶν και γυναικῶν και ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πρυτάνεως τῆς πόλεως, εἰς ἣν διηγεῖται τὴν μεταμόρφωσιν. τὸν εἶδε και ἡ Σαπφῶ, ἀλλὰ μόνη γυναικῶν δὲν τὸν ἀνθοδόλησεν, οὐδὲ συμπάρεμψεν ἐν πομπῇ μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὸ πρυτανεῖον (τέλος τοῦ β' μέρος).

ἡμέρας και νύκτες παρέρχονται, αὐξάνουσι αἱ δρασεραὶ βοτάναι, τ' ἀμορφα ἀηδονάκις πτεροφουοῦσι και φθέγγονται, και

καθὼς αὐτὰ ἠδύετο και τῆς Σαπφῶς ὁ ἔρωσ,

ὅστις τέλος καταντᾶ πάθος ἀπαρσμήθητον, και μάτην δοκιμάζουσι αἱ φίλιαι τῆς, ὡς οἱ τοῦ Ἀδωνίδος ἐν τὰ τῶν εἰδυλλίων Θεοκρίτου, νὰ τὴν παρηγορήσωσι. μόνον ἡ τοῦ Ὀρφέως λύρα, ἧς κατήνησεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς, τὴν κατευνάζει ὀλίγον, περιμένουσιν εἰς μάτην τὸν ὑπὸ φίλης τῆς κληθέντα Φάωνα, ἔως αὐτῇ

— εἰς τοὺς ἀγρὸς ἐξῆλθε, τὴν μεγάλην ὅπως σκεδάση λύπην τῆς, τὸν δρασερὸν ἀέρα

ἀπλήστως ἀναπνεύουσα και ἀδύουσα ἡδία μελύδρια ἔρωτικὰ

και ὅταν ἐτελείωσε τὸ ἄσμα, αἴφνης κλαίων ὁ λιπαρόχρους ἔραστής ὁ Φάων ἐπεφάνη.

οὕτως ἠσύχασεν ἡ Σαπφῶ και

περιχαρῆς κ' ἀμέριμος ἀπεκοιμᾶτο πλεόν, περιχαρῆς ἠγάρετο. συγνάκις τὸν ὥραϊον ἑώρα ἐρωμένον τῆς τὴν θύραν τῆς οἰκίας κτυπῶντα. πλὴν τὴν βραδινὴν νεανίᾳ Ἄμβουάνην ἐπίσης ἐπεσκέπτετο συχνότερον ἐκεῖνος· και ἑκατέρα τὸν καιρὸν ἔπερα εὐφροσύνως. νομίζουσα ὅτι αὐτὸς αὐτὴν ἠγάπα μόνην.

(τέλος τοῦ Γ' μέρος).

Ἀλλὰ μετὰ μῆνα σχεδὸν συνέθη στάσις ἐν τῇ πόλει, ἐν ἧ, ἰσχύσας ὁ δῆμος, ἐξορίζει κατὰ γνώμην τοῦ αἰσυμνήτου Πιπτακοῦ, ἀντὶ νὰ θανατώσῃ τοὺς ὀλίγους ἠναγακάθη δὲ και ἡ Σαπφῶ νὰ φύγῃ εἰς Συρακούσας πρὸς τὸν ἐκεῖ ἀδελφόν τῆς Χάραξον· συνεπορεύθη δὲ και ὁ Φάων, μεθ' οὗ διήγεν ἐκεῖ ζῶν ἑδύχεσάτην. ἀλλ' ὅτε τὰ πάντα πρὸς γάμον ἐτοιμάσθησαν, ἡ Σαπφῶ

τὴν κλίνην εὔρεν ἔρημον και ἐπ' αὐτῆς χαρτίον (περγαμηνὴν βέβαια) μικρὸν τὴν προδοσίαν του προσμαρτυροῦν ἑώρα.

Ὁ γάμος συνταραχθεὶς διαλύεται και ἡ Σαπφῶ τὴν ἐπομένην νύκτα, καταλιπούσα μητέρα και θυγατέρα, φεύγει ὑπὸ ἀπελπισίας με πλοιᾶριον εἰς τὴν Λευκάδα, ὅπου ἀπὸ πέτρας ψάλλει ὠδὰς Ἰρηντικὰς και βίπτεται μετὰ τῆς λύρας εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἡμεῖς δὲ με τὰ ναυάγια τῆς πολυτίμου ταύτης λύρας ἄς ἀφήσωμεν τὸν ποιητὴν νὰ μᾶς ψάλλῃ τὸ πρὸς τὴν Σαπφῶ αἰσθημά του.

Σαπφῶ κ' ὁ Φάων σ' ἔκλαυσε πικρῶς μετανοήσας, κ' ἡ Λέσβος ἐξέθρηνησε, κ' ὁ διαβαίνων ναύτης με ἔλαφρον πλοῖάριον ἐκ τῆς θαλάσσης ταύτης, πολλᾶκις ἴσως ἔκλαυσε τὸν βράχον ἀτεινῆς.

εἰς πάντας εἶσαι προσφιλῆς, και ἡσυχὰ κοιμήσου. και εἰς ἐμὲ τολημήσαντα, ἐπὶ πρὸ πολλοῦ θανοῦσαν νὰ ψάλλω, ὅς μεϊδιᾶμα ὡς δῶρὸν σου. ἐπὶ Μοῦσαν ἐμοῦ θά ἔχω, νοερός ὡν πάντα ἔραστής σου.

Τοιοῦτος ὁ μῦθος τῆς ποιήσεως ταύτης κατὰ τὸν ποιητὴν, ὅστις τὰ περὶ Φάωνος ἐκ τοῦ Παλαιγράφου λαβὼν διέπλεξε. ἡδύνηστο δὲ πολλῶ κάλλιον νὰ διακοσμήσῃ και ποιικίλῃ αὐτὸν και ἐξ ἄλλων πηγῶν ἀρῶμενος, ἄς ὑποσημειώνομεν (..)

τοῦτο λοιπὸν ἄς κάμη ἄλλοτε εἰς ἀρτυσιν και ἑκτασίαν τοῦ μῦθου του, προσέχων νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν ποιήσιν του και τῶν φορτικῶν και ἄνευ λεξικου ἀκατανοήτων γλωσσισμάτων, οἷα τὸ κατυρόν στόμα, και τὰ ἐπέλειθορ και ἐπελειθורתτο και κοιλιδιῶν και ἐσαῆκος, χάριν τῆς ὁμοιοκαταληξίας σμῆρος, και εἰ τι τοιοῦτον. ἀφορητος δὲ καταντᾶ ἐνίοτε ἡ ἀπειροκαλία του, ὅταν μᾶς προσφέρει φράσεις τοιαύτας

εἶπεν ἀμὲν κ' ἡμάτου,

ἐνθα και εἰς γραμματικὸν ὑπέπεσε λάθος, ὡς και ἄλλοτε, σπιλάδαις εἰπόν.

ἀλλὰ τοῦτον μὲν σὺν ἐπαινῷ παροτρύνομεν νὰ χωρήσῃ εἰς τὴν τρίβον τῆς ποιήσεως, δι' ἣς ἀνωτέρω εἶπομεν ἀρετὰς. νῦν δὲ καιρὸς νὰ μεταδῶμεν και εἰς τὴν κρίσιν τῶν δραματικῶν ποιημάτων.

Γ' ΔΡΑΜΑΤΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Δραματικὰ ποιήματα ἦσαν τρία· Οἰνώρη, Φίλιππος ὁ Μακεδὼν και Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης.

ἡ ἐμφάνις τριῶν ἅμα δραμάτων ἐν τῷ φετεινῷ ἀγῶνι, ὅσα οὐδέποτε ὁμοῦ και σπανίως μόνον προσήλθον, χαρμῶσνον θέαμα ὑπῆρξε τοῖς κριταῖς, ὡς ἐπάνω ἀρχόμενοι ἐλέγομεν. διά τι τὰ μὲν τοῦ λυρικοῦ εἶδους ποιήματα, ἐξαιροῦντις αἰσθημάτων αὐτοῦ τοῦ ποιούντος ἕντα, δὲν φαίνονται τόσοσπερον δυσχερὲς ἔργον, ὡς και μετρία ποιητικὴ φύσις νὰ μὴν ἀναφανῇ πῶς, μαθοῦσα τρόπους τινὰς τοῦ ἐκφράζεσθαι. ὡσαύτως δὲ και τὰ ἐπικά και τὰ μυκτὰ ἐξ ἀμφοτέρων θατὰ φαίνονται και ταῖς μετρίαις διανοίαις. ἡ κατάρθωσις βέβαια ἐν πᾶσι τούτοις δέδοται ἀεὶ τοῖς εὐφροστέροις, ἀλλ' οὐχ ἤττον και ἐκεῖνοι δύνανται δι' ἐπιμελείας και ἐπιμονῆς ἐν τῷ ἔργῳ νὰ παρεξώσι τι τερπνόν, ἢ τοῦλάχιστον ὑποφερτὸν εἰς τὴν παραχρησῆμα ἀκρόασιν. τὸ δράμα ὄμως δὲν ἔχει οὕτω οἷον πλαστικὸν ἔκμαγμα τοῦ ἀληθινοῦ βίου ὡν, και πλαστικὴ ἔκφρασις τῆς φιλοσοφίας τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας δὲν ἔνε τοῦ τυχόντος, οὐδὲ παντὸς ἔργον. τὸ δράμα ὡς ὕψιστον καλλιτέχνημα, ὡς κορυφὴ τῆς ποιήσεως, θέλει και τεχνίτην ἐξοχον. ἀπαιτεῖ πείραν τοῦ κόσμου μακρὰν και πολυεθδῆ, διάνοιαν μεγάλην και πολυμήχανον· πότους χαρακτηρὰς, πόσα πάθη, πόσας διαθέσεις δὲν πρέπει νὰ γνωρίζει ὁ δραματικὸς και νὰ τὰς οἰκονομῇ προσσηκόντως ἐν τῇ σκηνῇ, ἐμβαθύνων εἰς τὰ ἐλατῆρια τῶν λογιτμῶν; πρέπει νὰ ἔχη τὴν σοφίαν τοῦ Πρωτῶς και νὰ γνωρίζῃ νὰ μεταβάλλεται

ἀπὸ ὑψηλοῦ Θεοῦ εἰς ταπεινὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ μεγάλου βασιλέως εἰς πένητα βακκευτήν, ἀπὸ ἀνδρὸς εἰς γυναῖκα καὶ γυναῖκα ποικίλην, καὶ ἵνα μὴ πάντα λέγωμεν, πρέπει ὅλον τὸν ἄνθρωπον καλῶς νὰ γνωρίζῃ ὁ δραματοποιὸς, καὶ μάλιστα, ὁ τραγωδῖαν ποιῶν. εὐκολωτέρα πῶς καὶ οἷον βαθμῶς πρὸς ταύτην φαίνεται ἡ κωμωδία καὶ ὡς περὶ τὰ κοινὰ τοῦ βίου ἀσχολουμένη δύναται καὶ τὴν ὑποκριτικὴν τέχνην, ἐν ἧ ἡμεῖς χωλαίνομεν, νὰ ἀναπτύξῃ εὐκολώτερον, καὶ παράδοξον ἐφάνη τοῖς κριταῖς πῶς οὔτε τῶρα, οὔτε ἄλλοτε, ὅσον ἐνθυμούμεθα (διότι δὲν εὐρέθη ἐν τῷ ἀρχαίῳ τὸ βιβλίον τῶν κριτῶν τοῦ ποιητικοῦ ἀγῶνος) οὐδεὶς κωμωδιοποιὸς ἀπέστειλε δράμα. καὶ νῦν δὲ οὐδὲν τῶν τριῶν ἔτυχε κωμωδικόν, ἐνῶ πρὸς νεανικὸν καὶ εὐτράπελον χαρακτήρα, οἷον νομίζομεν τὸν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, μάλιστα πρόσφορον φαίνεται τὸ ἐπιχείρημα καὶ εὐγευστος ὁ καρπὸς του, καὶ ταῦτα ἀφθόνως οὔσης κεχυμένης ἐν τῷ βίῳ καὶ οἷον πρὸ ποδῶν κειμένης τῆς κωμωδικῆς τροφῆς. ἵνε τάχα ἐπινοίας ἔλλειψις τὸ αἴτιον, ὅποια πολλὴ βέβαια ἀπαιτεῖται εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως, ἢ ἔχει ἄλλον τινα φιλοσοφικώτερον λόγον τὸ πρᾶγμα, ὃν ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ διδῶμεν; τούτου λοιπὸν τὴν εὐρεσιν ἄλλοις ἡμεῖς ἡμῶν σοφωτέρους ἀφίνοντες, τρεπόμεθα τῶρα εἰς τὴν κρίσιν τῶν δραμάτων.

Α'

Τραγωδία ἡ Οἰνώνη

ἐπιγράφεται τὸ μικρότατον τῶν τριῶν δραμάτων ἐκ στίχων 925 ἀποτελούμενον, μετὰ πολλῆς φιλοκαλίας γεγραμμένον, ὅπως ἔπρεπε νὰ ἦναι στολισμένα πάντα τὰ εἰς τὸν ἀγῶνα κατερχόμενα ποιήματα.

ἡ μορφή τοῦ δράματος ἵνε ἀρχαιότροπος ἔχει διάλογον καὶ χορὸν, οὐχὶ πράξεις καὶ σκηνάς, καὶ ῥυθμὸν ἰαμβικὸν καὶ ἀναπαιστικὸν κατὰ τόνους ἀνευ ὁμοιοκαταληξίας ὁ δὲ μῦθος αὐτοῦ τοιοῦτος.

Οἰνώνη, θυγάτηρ Καλλίας ἐκ Κεβρήνος, γυνὴ τοῦ Πάριδος γενομένη καὶ συζήσασα τερπνῶς μετ' αὐτοῦ χρόνον ἱκανόν, ἐγκαταλείπεται ἔπειτα διὰ τὴν Ἑλένην καὶ μένει ἀπαρηγόρητος διὰ τὴν συμφορὰν μήτηρ θεράπικια καὶ χορὸς παρθένων προσπαθοῦσιν εἰς μάτην νὰ καταπραῦνωσι τὴν θλίψιν τῆς. ἐνῶ δὲ ταῦτα γίνονται «ἔρχεται σπουδῆ» Διήφορος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πάριδος, ἀγγέλλων ὅτι,

ὁ Πάρις ἐπληρώθη τὸν βραχίονα
κατὰ τὴν μάχην τὴν συμβάσαν τὸ πρῶτον
ὑπὸ τοῦ Φιλοκτήτου.

καὶ ἐρωτηθεὶς παρὰ τῆς Καλλίας διατί ἦλθε πρὸς αὐτάς, ἀποκρίνεται·

Ὁ δυστυχὴς πατήρ μου καὶ οἱ στρατηγοὶ
μ' ἀπέστειλαν ἐνταῦθα τὴν Οἰνώνην σου
ἵνα καθικετεύσω, εἰς τὸν Πάριδα
τὴν συνδρομὴν τῆς νὰ παράτῃ τάχιστα.
τῶν στρατηγῶν οἱ πλείστοι ἐφρονέθησαν,
βραχίων πλέον δὲν ὑπάρχει ἰσχυρὸς
νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς ἀνδραῖους Ἀχαιοῦς.

ἢ δὲ Καλλία ταῦτα ἀκούσασα ἐρωτᾷ·
ἄλλος δὲν ἵνε εἰς τὴν Τροίαν ὡς αὐτὴ
νὰ θεραπεύῃ ἰοφώρα τραύματα;

Διήφορος.

ἂν οὕτως ἦτον δὲν σὲ ἐπεβάρυνον.

ἡ Καλλία κρίνει εὐλόγον νὰ τὸν παραπέμψῃ εἰς τὴν κόρην τῆς, ἣν εἰς μάτην ἐκοπίασε νὰ πείσῃ ὁ Διήφορος· διότι ἡ Οἰνώνη

δὲν ἀντιπράττει εἰς τὰς δίκας τῶν θεῶν,

ἵνε ἀκαμπτος, δὲν προστρέχει, ἂν καὶ τὸν ἀγαπᾷ
εἰσέτι. ὁ Διήφορος τότε παρακαλεῖ τὴν μητέρα
τῆς νὰ μεσιτεύσῃ, ἀλλὰ «εἰσὶ πάντα μάταια»·
ἐκείνη ἐπιμένει, ἀγανακτεῖ καὶ φεύγει. συναπέρχεται δὲ καὶ ἡ μήτηρ. Ὁ χορὸς ψάλλει τότε καλόν τι μελύδριον εἰς ἀναπαιστικὸν ῥυθμὸν τὸδε·

εἰς πελάγους δεινήν τρικυμίαν,
ἀπὸ βίαν πνευμάτων σφοδρῶν,
ἀφροβόλον προβάλλει αὐχένα
τὸ ἀτίθασσον κύμα.
κυλινδεῖται παφλάζον καὶ γαῦρον,
ὑπὸ λύσσης σκιρτᾷ, ἀπειλεῖ,
ἀλλ' ἐξαίφνης τοῦ γίνεται μῆμα
σκληροῦ βράχου βωγμῆ.

μεθ' ἃ ἀγγέλλεται ἡ ἔλευσις τῆς Ἑκάθης μετὰ τοῦ Πάριδος·

μελάμπελος
ἰδοὺ ἡ Ἑκάθη χωρεῖ μετὰ τὸν Πάριδα,
τῆς μοίρας τὰ ἄλγη θρηνοῦσα τ' ἀφόρητα.

ἡ Ἑκάθη εἰσέρχεται μετὰ τοῦ Πάριδος, ὅστις θλίβεται διὰ τὸν πρὸς τὴν Οἰνώνην τρόπον του καὶ μετανοεῖ. ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑκάθης αἰ ἰκεσίαι δὲν συνεκίνησαν τὴν Οἰνώνην. ἀφοῦ ὁμοῦ εἶδε τὸν Πάριν, ὡς νεκρὸν, συντραπέσσεται, τρέμει, φρικισθὲν καὶ θέλει ν' ἀποθάνῃ, νὰ φύγῃ. πλὴν τέλος ἀκούσασα τὸν Πάριν λέγοντα πρὸς τὴν μητέρα του ὅτι αἰσθάνεται τὸν θάνατόν του, καὶ προσκα-

λοῦντα τὴν Οἰνώνην νὰ τὸν πλησιάσῃ, συγκινεῖται καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ τὸν σώσῃ, ἀλλὰ δὲν προφθαίνει. ὁ Πάρις, ἀσπασθεὶς τὴν χεῖρα ἐκείνην, ἣν ἠδίκησε, λέγει τὸ ὑστατον χαῖρε καὶ κομίζεται νεκρὸς ὑπὸ τοῦ Διήφορου μετὰ Τρωαδιδῶν ἀνδρῶν

εἰς τὰ τῆς Τροίας τεῖχη τὰ ἀπόρητα,

θρηνούμενος ὑπὸ τῆς μητρὸς του. ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ καὶ ἡ Οἰνώνη βίπτεται ὑπὸ ἀπελπισίας ἀπὸ κρημνώδους βράχου, ὑπερ παρ' ἀγγέλου μανθάνομεν, ὅς ἰδὼν περιγράφει τὸ τραγικὸν τέλος τῆς κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀρχαίων.

εἶχε πετάξει εἰς τὰ βῆθη τοῦ κρημοῦ
τῆς θηλασάσης καὶ τεκούσης τὸ γλυκὺ
ἀνακαλοῦσα ὄνομα.

οὕτως ἔχει ὁ μῦθος παρὰ τῷ ποιητῇ τούτῳ, ἀπλῶς συνθεθεῖμένος καὶ ἀνευ πολλῶν περιπετειῶν, οὐδὲ τοσοῦτων, ὅσας ἡ παράδοσις παρ' Ἀπολλοδώρῳ (Γ' β', 6), Κόνωνι (κγ') Παρθενίῳ (δ' καὶ λδ'), Τζέτζη (εἰς Λυκόφρ. 57—62, τόμῳ Α' σελ. 356 Müller) καὶ παρ' ἄλλοις (Heine εἰς Ἀπολλοδ. τόμῳ Β' σελ. 303 καὶ ἄλλοι νεώτεροι μυθολόγοι), εἰς τεχνικώτερον διάπλασιν τοῦ μύθου παρέχει καὶ ἔπρεπε, νομίζομεν, ἀφοῦ ὁ ποιητὴς ἐπεβλήθη νὰ ποιήσῃ τραγωδίαν, λαθῶν ὑπόθεσιν ἐκ τοῦ τρωϊκοῦ μύθου, ἐξαντλήσας τὴν παράδοσιν νὰ διαπλάσῃ τὸν μῦθόν του. τότε δὲ θὰ ἦτο μᾶλλον συγγνωστὴ καὶ ἡ παράπλασις ἐν τισιν, ὅτε μὲν κατὰ τὸ εἶδος γενομένη, ὡς ἵνε ἡ τῆς Ἑκάθης εἰσαγωγή, ἄλλοτε δὲ οὐχὶ τόσον οἷον ἡ τοῦ Διήφορου ἥρωος μεθ' Ἑκτορα ἐν μάχαις δεινοτάτου, δὲν φαίνεται ἀναγκαῖα, οὐδὲ προσήκουσα ἐν τισιν, ὡς ὅταν εἰσάγεται ἵνα σηκώσῃ τὸν νεκρὸν τοῦ Πάριδος μετὰ Τρωαδιδῶν ἀνδρῶν. ὡσαύτως καὶ ἡ παράπλασις τοῦ θανάτου τῆς Οἰνώνης δὲν ἦτον ἀναγκαῖα κατὰ τὴν γνώμην μας, ἀφοῦ τρία μέσα παρεῖχεν αὐτῇ ἡ παράδοσις· βρόχον (Ἀπολλοδ. Γ', β', 6 Dict. 4, 49), πύργον (Λυκόφρ. 65) καὶ τὴν πύργον τοῦ Πάριδος (Κόνων. Σμυρν. Γ' 467. Τζέτζ. εἰς Λυκόφρ. 64), ὃν ἐν ἡδύνατο νὰ ἐκλέξῃ ὁ ποιητὴς. ἦκιστα δ' ἀναγκαῖα ἐφάνη τοῖς κριταῖς ἡ πλάσις νέου ὀνόματος τοῦ τῆς Καλλίας, ὅπερ ἐνέχει τι ψυχρὸν, ἴσως διότι ὑπανακαλεῖ διὰ τὴν παρήχησιν τὸ σύνθετον ἀρσενικὸν Καλλίας.

ἀλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτα ἴσως εἶποι ὁ ποιητὴς παρέχει μοι ἡ ποιητικὴ ἄδεια. — καλὰ δὲν ἀντιλέγομεν, ἂν οὕτω νοεῖ τὴν ποιητικὴν ἄδειαν. οἱ

πάλαιοι ὁμοῦ ποιηταί, τοπικὰς παραδόσεις ἀκολουθοῦντες, ἐποίουν, καὶ ἐκ τούτων ἐξηγεῖται ἡ τοῦ αὐτοῦ μύθου ποικιλία. δὲν ἔπρεπε ὁμοῦ ὁ ποιητὴς τῆς Οἰνώνης νὰ ἀφήσῃ κύρια τοῦ παλαιοῦ μύθου στοιχεῖα, οἷον ἵνε καὶ ὁ Κόρυθος, υἱὸς τῆς Οἰνώνης καὶ τοῦ Πάριδος κατὰ τοὺς πλείστους, κάλλει νικῶν τὸν πατέρα κατὰ Κόνωνα, καὶ φονευθεὶς ὑπ' αὐτοῦ διὰ ζήλοτυπίαν· διότι καλὰς ἀφορμὰς παρεῖχε τῷ ποιητῇ νὰ δείξῃ τὰς δυνάμεις του, διαπλάττων ἦθη καὶ εἰκονίζων πάθη, στοργὴν, ζήλοτυπίαν, παιδοκτονίαν. ὁ δὲ οὐδὲ μνεῖαν ἔκαμε τοῦ παιδός. ἀλλὰ καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς, τὸν Κεβρήνα, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφήσῃ ἡμεῖς ὅλως ἀγνώριστον, ἀμελήσας νὰ δείξῃ ἂν ἦτο θεὸς ἢ ἄνθρωπος, ζῶν ἢ νεκρὸς ἐνῶ, ποταμὸς ὢν καὶ θεὸς, ἡδύνατό τι νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν πλοκὴν τοῦ δράματος, ὃ καὶ ἡ παράδοσις ὑποδηλοῖ.

ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπάρχοντα πρόσωπα δὲν εἶναι καλῶς χαρακτηρισμένα πάντα, οὐδ' εἰσάγονται παντοῦ ἀναγκαίως, οὐδὲ λέγουσιν αἰεὶ τὰ προσήκοντα, καὶ μόνον ταῦτα, ὡς ἔπρεπε.

εὐθὺς τὸ πρῶτον πρόσωπον ἡ Οἰνώνη δὲν ἵνε καλῶς χαρακτηρισμένον, καὶ τοι μακρὰ περὶ αὐτοῦ ἐκτείνεται ὀδυρολογία εἰς δέκα καὶ ἑκτὰ σελίδας. ὁμοῦ οὔτε αὐτοῦ τοῦ παθόντος προσώπου οἱ ὀδυροί, οὔτε τῶν συμπασχόντων αὐτῷ προσώπων, τῆς μητρὸς τῆς θεραπείνης, τοῦ χοροῦ, κινουσι τὸν ἀναγνώστην εἰς ἔλεον. λέγεται μὲν πολλάκις ὅτι ἡδικήθη, ὅτι ἠγάπα, ὅτι ἦν καλὴ καὶ ὠραία, θεὰ τῶν κοιλάδων καὶ τῶν δασῶν, ἐν οἷς τερπνὸν βίον διήγαγε μετὰ τοῦ προδότου Πάριδος, ἀλλ' ἡ τρυφερά τῆς μετ' αὐτοῦ σχέσις μόλις ἐν τῇ τελευταίᾳ 18ῃ σελίδι φανερόνεται ὑπὸ τοῦ χοροῦ ὅποια τις ἦν διὰ τῶν ἐξῆς.

λαμπρὰ ἦτον ἡ ἡμέρα ὁ θυμέναιος ὁπότε
τὰς καρδίας εἶχ' ἐνώσει τῶν ὠραίων ἐρωμένων·

καὶ ὁ Πάρις διὰ τὸ μῆλον τῆς ἔριδος

τὴν ἀγάπην του τὴν πρώτην τῆς καρδίας του ἐξώσας
ἐντροπῆ εἰς τοὺς ἀπίστους τῆς Ἑλένης τῶρ ἀγκάλας·
πλὴν θὰ ὄωση ποτὲ δίκην!

ἄλλα πλημμυρῆματα περὶ τὴν οικονομίαν τοῦ δράματος, τὰ μὲν παρὰ τὸ δέον, τὰ δὲ παρὰ τὸ εἶδος καὶ τὸ πρέπον, παραλείπομεν συντομίαις χάριν. ἡ ἔλλειψις τῆς στιχομυθίας κλυομένης, εἴτε τοῦ στίχου πρὸς στίχον ἢ ἡμιστίχιον διαλόγου, ἔργου δυσχεροῦς, ἵνε κοινὴ καὶ τοῖς ἄλλοις δόξα δραματικοῖς.

ὁ βυθὸς τῆς ἰαμβικῆς στιχοῦργίας τοῦ ποιη-
τοῦ, καίπερ ἄνευ ὁμοιοκαταληξίας ποιηθεὶς, δὲν
ἔχει πολλὴν ἐλαστικότητα· οἱ δ' ἀριστοφανίζον-
τες ἀνάπιστοι δὲν ἀρμύζουσιν ἐνίοτε εἰς τὸ πά-
θος τῆς ἐννοίας·

ἰκανὴν ἐπιμέλειαν φαίνεται καταβαλὼν ὁ ποιη-
τῆς εἰς συλλογὴν λέξεων καὶ φράσεων καὶ γνω-
μῶν ἐκ τῶν παλαιῶν δραματικῶν, δι' ὧν ἠθέλησε
καὶ ἐνίοτε κατώρθωσε νὰ κοσμήσῃ τὸ ἔργον του·
ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα φαίνονται κάποτε κρύα· οἶον,

δεῖνά μοι λέγεις — πάσχουσα δεινότερα,

ἂν καὶ ἴνε κεκριμένη εἴτε κλασσικὴ φράσις.

πληκτικὸν δὲ ἴνε τὸ πλῆθος τῶν γλωσσημά-
των του, ἐν οἷς καὶ τὸ φρικτὸν φρονέτω. καὶ ἀ-
νορθογραφία δὲν λείπουν (ἴρα τὴν σημ.)· πτω-
χὸν φαίνεται τὸ λεξικόν του· ὅθεν ἀναγκάζεται
πολλάκις νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὰς αὐτὰς λέξεις.
τεσσαρακοντάκις ἀπαντᾶται ἡ λέξις *συμφορά*
τρὶς καὶ τετράκις εὑρεται ἐντὸς ἑπτὰ συνεχῶν
στίχων. τριάκοντα εἰς φράσις ἡ λέξις *καρδία*, καὶ
ἄλλαι πλειστάκις συχνὰ καὶ οἶον ἐκ συστήματος
παραθέτονται ἀλλεπάλληλα συνώνυμα· οἶον *θρη-
νῶ καὶ ὀδύρομαι, τρέμω — φρίττω, τέρπομαι —
ἀγάλλομαι, κακός καὶ ὀλέθριος, κοπετός —
θρηγρός, εὐφροσύνη — χαρά* ὑπὸ δὲ τῶν τοιού-
των βαρυνόμενον, τὸ ἄρμα τῆς φαντασίας του,
δὲν δύναται νὰ ἀρθῇ εἰς ὕψος μέγα, πολὺ δὲ ὀλι-
γώτερον νὰ συνελκύσῃ καὶ τὸν ἀναγνώστην.

καθόλου δὲ εἰπεῖν ὁ βροῦς τῆς γλώσσης τοῦ ποιη-
ματος δὲν φαίνεται φυσικῶς βέβων, ἀλλ' ὡς ἐν
τεχνητῷ ὑδραγωγείῳ στενοχωρημένος, ὅθεν σπα-
νίως ἐκβλύζουσι ναμάτια τινα, ἱκανὰ νὰ δροσί-
σωσι τὸν καταπονεμένον δικτάτην.

οὕτω καθολικὴ τις ἀδυναμία ποιητικῆ χαρ-
ακτηρίζει τὴν ποίησιν ταύτην.

ἄς ἴδωμεν τὴν τὸ δεύτερον δράμα.

(ἀκολουθεῖ)

ΔΥΟ ΕΛΛΗΝΕΣ

Εἰς τὰ λουτρά τοῦ Βάδεμ τῆς Βιέννης.

(Συνέχεια ἀπὸ φιλιάδ. 57.)

Ἡ βαρωνίς μου ἐξήρχετο εἰς περίπατον· ἐνώ-
πιον ὅθεν τῆς πύλης τοῦ ξενοδοχείου συνητήθη-
μεν. Ἀνὰ σφάλλῳ λέγων, ὅτι δὲν μ' εἶδε κατ' ἀρχὰς
εὐχαρίστως, ὡς τὴν παρελθούσαν ἡμέραν. Ἡ ὅσα
τῆς εἰς τὸν βραχιόνά μου ἐπερειδομένης δὲν ἦτο

καλὸν σημεῖον δι' αὐτήν. Τὰ νέφη πλὴν ταχέως
παρέρχοντο, καὶ ἡ δυσἀρεσκεία τῆς ἐν ἀκαρεῖ
ἐξηφανίσθη. Αἱ δύο βαρωνίδες ἐγνωρίστησαν καὶ
ἤρχισαν περὶ παντός, ὡς ὠραῖαι γυναῖκες, συνο-
μιλοῦσαι, περὶ τοῦ καλοῦ καιροῦ, περὶ τοῦ κλί-
ματος τοῦ Βάδεμ, περὶ τῶν χορῶν, περὶ τῶν ξέ-
νων, καὶ ὡς πεπαιδευμένοι περὶ τοῦ νέου μυθι-
στρήματος; *Arsène Houssaye, Mlle. Cléopatre,*
περὶ τοῦ *Maudit* τοῦ Ἀββᾶ...

Λαθὼν τὴν ξανθὴν μου βαρωνίδα κατὰ μέρος
τῆ ἐξηγήθησαν πάντα τὰ κατὰ τὸν Λαμπροκλέα,
ὅν συνέστησα εἰς τὴν εὖνοιαν αὐτῆς. Ἡ βαρωνίς
ἠσθάνετο, ὡς ἔλεγε, μεγάλην τὴν συμπάθειαν διὰ
τὸν φίλον μου, πλὴν τῆ ἦτο ἀδύνατον ν' ἀναχω-
ρήσῃ ἕνεκα λόγων πολλῶν. Παρεκάλεσα αὐτὴν ἐν-
θέρμως, τῆ ὠρκίσθη ἐγκαρδίως, ὅτι ἀγαπῶ αὐ-
τὴν ὑπὲρ πάντων ἐπὶ γῆς, ἐμμανῶς, ὅτι οὐδὲν
θέλει μὲ κωλύσει ἐντὸς μικροῦ πλησίον τῆς νὰ
δράμω, τῆ εἶπα δακρύων, ὅτι, ὡς ἄγγελος ὠραῖος
ὑποφέρει ὠραῖαν ἐνταυτῷ ψυχῇ νὰ ἔχη καὶ νὰ
δώσῃ χεῖρα βοήθειάς εἰς τὸν φίλον αὐτῆς, καὶ τέλος
κατέπεισα αὐτὴν, τοῦ σιδηροδρόμου ἀναχωροῦντος
μετὰ μίαν ὥραν, νὰ μὴ ἀφήσῃ τὴν εὐκαιρίαν.

Τὸ δυσκολώτατον ἦτο τὴν φίλην τοῦ Λαμπρο-
κλέους νὰ πείσω. Τὸ δυσχερὲς τοῦ ἔργου βλέπων,
μ' ὄλην ὄσση εἶχον πεποιθήσιν ἐπὶ τῶν χρυσῶν λό-
γων τῆς ζωῆς εὐφραδείας μου, ἀπεφάσισα, ἄλ-
λος Λύσανδρος — οὐχὶ βεβαίως εἰς τὴν ἐν Αἰγὸς
ποταμοῖς εὐρισκόμενος, — τὴν ἀλωπεκῆν, δηλο-
νότι τὴν πονηρίαν νὰ μεταχειρισθῶ. Ἡ ὥρα ἡ
ἐβδόμη προσήγγιζεν εἰς τὸ πεντηκοστὸν λεπτὸν
αὐτῆς, ὅτε, συνεννοηθεὶς μετὰ τῆς βαρωνίδος μου
ἐξῆλθον τοῦ ξενοδοχείου δίδων ἀνὰ ἕνα βραχιόνα
εἰς ἀνὰ μίαν ὠραϊότητα, καὶ πιστεύω, ὅτι πᾶς ὁ
ἰδὼν ἡμᾶς ἐξερχομένους θὰ εἶπε ψιθυρίζων· πόσον
εἶναι ὠραῖαι, καὶ πόσον ὑπερήφανος πρέπει νὰ ἦ-
ναι ὁ συνοδεύων καὶ δίδων αὐταῖς τοὺς βραχιόνας
νέος!

Τῶ ὄντι ἦσαν ὠραῖαι. Ἀμφότεραι μελιχρῆσους
ἔχουσαι τὰς κόμας, ἡ μὲν μὲ κυανοῦς, ὡς τὰ ἡ-
ράνθημα τῶν παιδιᾶδων, τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἡ δὲ
γλαυκοὺς, ὡς γαλιναῖαν θάλασσαν, ἢ ὅμως βυ-
τιδοῖ πνοὴ γελόντος ζεφύρου, ἀμφότεραι λευκὰ
ἐνδεδυμένοι, ὡς περιστεραὶ ἀγάπης — ἡ βαρωνίς
μου ἀφῆκεν ἀπὸ τῆς χθῆς τὸ πένθος, — ἀμφότε-
ραι ἀβροτάτου ἀναστήματος, ἀμφότεραι τέλος
περικαλλεῖς, πλήρεις χάριτος καὶ γοητείας, πλῆ-
ρεις γέλωτος καὶ ἐλπίδων νεότητος!

Ἐπλησιάσαμεν εἰς τὸν σταθμὸν.

— Εἰσέλθωμεν νὰ περιεργασθῶμεν τὰς ἀμάξας
εἶπε μειδιῶσα ἡ βαρωνίς Ἑλένη· εἶν' ἐκ νέου κα-
τεσκευασμέναι καὶ τὰς ἐπαινοῦσι τόσοι.

— Ἄλλ' εἶναι φόβος μήπως μᾶς παρασύρει ὁ
σιδηροδρόμος, ἀντίειπεν ἡ Αἰκατερίνη, καὶ τότε
θὰ γελάσωμεν. Βλέπω τὴν καπνοδόχην οὐχὶ ἐν
ἡσυχίᾳ καὶ μεγάλην τὴν κίνησιν περὶ τὰς ἀμά-
ξας.

— Καὶ ἂν συμβῇ νὰ μᾶς παρασύρῃ, τί μὲ
τοῦτο; πηγαίνομεν ὅλοι εἰς Βιέννην καὶ ἐκεῖθεν εἰς
Ἑρμαννούπολιν, εἰς τὸν πύργον μου, ἐνθα μένομεν
τρὶς ἢ τέσσαρας ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἐπιστρέφο-
μεν.

— Ἐπαγωγὸν, τερπνὸν ταξίδιον, πλὴν ἂν
ἦμεθα ὅλοι ὁμοῦ, εἶπεν ἡ φίλη τοῦ Λαμπροκλέους
ὑπογελάσασα, τὸν πόδα ἐν τῇ ἀμάξῃ βαλοῦσα.—
Οἱ λείποντες ταχέως θέλουσιν ἔλθαι, ἀπήντησεν
ἡ βαρωνίς, σύρουσα πρὸς ἑαυτὴν τὴν θύραν.

Σύριγμά τι ὄξυ ἠκούσθη· ὁ σιδηροδρόμος ἤρ-
χζε νὰ κινήται.

— Πλὴν τὴν ἐπάθομεν, ἀνεφώνησεν ἡ βαρωνίς
Αἰκατερίνη· ἀναχωροῦμεν καὶ ὁ Λαμπροκλῆς πλη-
σίον μου δὲν εἶναι, καὶ οὐδὲν ἔχω μετ' ἐμοῦ.

— Ἀῦριον, αῦριον, ἀνέκραζα ἐγὼ ἀπομακρυνό-
μενος.

Z'

Ἀνήσυχος ἔσπευσα πρὸς τὸ κατάλυμα τοῦ
Λαμπροκλέους, ὅν εὔρον τὴν «*Εὐνομίαν*» τῶν
Ἀθηναίων ἀναγινώσκοντα καὶ νοχελῶς καπνίζοντα
Εἰσελθόντα μοὶ διηγῆθη πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ ἀπουσίᾳ
μου διέτρεξεν. Εἰς τὸν διάδρομον τοῦ ξενοδοχείου
εἶτι εὐρισκόμεν ὅτι ὁ Λαμπροκλῆς ἠκούσε κρου-
μένην ἀπαξ καὶ δις καὶ τρίς μετ' ἀνυπομονησίας
τὴν θύραν τοῦ δωματίου τῆς βαρωνίδος Αἰκατε-
ρίνης. Ἐπειδὴ δὲ ἀπάντησις οὐδεμία ἐδίδετο εἰς
τὸν ἐπιμόπως κρούοντα, ἦλθεν οὗτος καὶ ἐκρούσε
βαρέως τὴν θύραν τοῦ φίλου μου, εἰς οὗτινος τὸ
«*εἰσελθε*» προὐχώρησεν ἐντὸς τοῦ δωματίου ἀνὴρ
μετρίου ἀναστήματος, τὴν ὄψιν ἔχων ὑπερῦθρον
καὶ προσβεβλημένην ὑπὸ τῶν βολίδων οὐχὶ εὐ-
σπλάγγνου εὐφρολογίας, τοὺς δύο μικροὺς του πρα-
σίνοὺς ὀφθαλμοὺς σκιαζομένους ὑπὸ δασυτάτων,
πλατειῶν καὶ μακρῶν ὀφρύων, μὲ ὑπερμεγέθεις
ὡς πελαργοῦ πτέρυγας, ψαροὺς μύστακας. Εἰς
τὴν ἀριστερὰν κομβιοδόχην του ἔφερε ταινίαν,
σημεῖον, ὅτι ἐκ τῶν παρασημοφόρων τῆς Αὐτο-
κρατορίας ὑπῆρχεν, ἐφόρει δὲ ἰδιώτου ἐνδύματα,
εἶχεν ὅμως τὸ ἀγροῖον ἐκεῖνο στρατιωτικόν, εἰς

στρατιῶνας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἢ ὑπὸ τὰς σκη-
νάς, ἢ ἐπὶ τῶν ὄρεων διαβιώσαντος.

— Κύριε, εἶπεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Λαμ-
προκλέα μὲ φωνὴν οὐχὶ τόσοῦ δυσσηγῆ, προσπε-
ποιημένην, εἶμαι ὁ βαρώνος Παῦλος τοῦ Πλανπουρ-
πῶφ, καὶ ὡς πιστεύω, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὀμιλῶ
πρὸς τὸν Κύριον Λαμπροκλέα Λαιμότην. — Μά-
λιστα, κύριε, ἀπήντησεν ὁ Λαμπροκλῆς, ἐγὼ αὐ-
τὸς εἶμαι, βλέπω ὅτι δὲν ἀπατάσθε. Ἐν τούτοις
τὰ μέγιστα χαίρω διὰ τὴν ὑμετέραν γνωριμίαν,
ἢν μέχρις ὥρας ἀγνοῶ εἰς ποίαν εὖνοιαν μοι τύχην
ν' ἀποδώσω, προσέθηκεν εἰρωνικῶς πῶς, — ἦτο
μέγας διάβολος ὁ φίλος μου! — Μίαν ἐρώτησιν·
γνωρίζετε τὴν βαρωνίδα τοῦ Κραβίνωφ εἰς Βάδεμ
εὐρισκόμενῃν; — Εἰς ἐρωτήσεις προσώπων, ἀπερ-
τὸ πρῶτον βλέπω, ἀκούω, γνωρίζω, δὲν συνηθίζω
ν' ἀπαντῶ, καὶ νομίζω εἰς τοῦτο ἔχω δικαίον,
ἀπεκρίθη μ' ὄλην τὴν σοβαρότητά του ὁ Ἕλληνας.

— Πλὴν, κύριε, σὰς παρακαλῶ εἰς τοῦτο,
προσεῖπεν ὁ ξένος χαμηλόφων τὴν φωνὴν του. —
Καὶ πρὸς τί μ' ἐρωτᾶτε; ἀντέκρουσεν ὁ Λαμ-
προκλῆς.

— Πρὸς τί; . . . πρὸς τί; . . . ἡ βαρωνίς κα-
τοικεῖ αὐτὸ τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ ὡς μ' ἐπληροφό-
ρησεν τὸ δωματίον τῆς εὐρίσκειται παρὰ τὸ ἰδικόν
σας. Βεβαίως θὰ μ' ἠκούσατε κρούοντα τὴν θύ-
ραν τῆς ἀπάντησιν δὲν ἔλαβον· ἢ ἐντὸς εἶναι καὶ
δὲν θέλει νὰ μοὶ ἀνοίξῃ, ἢ ἐξῆλθεν ἤδη. Ἰμεῖς
ὅπως δήποτε, ὡς γείτων αὐτῆς, προσέθηκεν ὁ ξέ-
νος εἰρωνικῶς πλὴν καὶ ὀργίως, πρέπει ἀναμφι-
βόλως νὰ γνωρίζετε ποῦ εὐρίσκειται.

— Ἀναμφιβόλως! . . . οὐδὲν γνωρίζω, ἀντίειπεν ὁ
Λαμπροκλῆς.

— Εἶμαι βέβαιος, ὅτι οὐδὲν ἀγνοεῖτε, ἀλλ'
ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖτε νὰ μ' εὐχαριστήσῃτε. — Ἴσως
καὶ τοῦτο, ἀπεκρίθη ἀνυπομόπως ὁ φίλος μου.

— Ἄλλ' εἶμαι ὁ σύζυγος τῆς βαρωνίδος, ἀνέ-
κραξεν ὁ ξένος ἐκσπῶν τὴν ὀργήν, μ' ὀφθαλμοὺς
φλόγας ἐκτοξεύοντας καὶ μὲ μύστακας ἠνορθω-
μένους· γνωρίζω καλῶς, πολὺ καλῶς, ὅτι ἔχετε
σχέσεις μετ' αὐτῆς πρὸ δύο, ὡς ἔγγιστα, μηνῶν,
καὶ τῶρα προσπαθεῖτε νὰ μοὶ κούψῃτε τὴν μοι-
χαλίδα, τὴν τ' ὄνομά μου ἀτιμάσασαν καὶ αὐτὸ
ἀφῆσασαν, ἀπομακρύνοντες αὐτὴν τῆς ὀργῆς μου,
τῆς ἐκδικήσεώς μου! . . . Ἡ ἀχρεΐότης ἄς μὴ προ-
βῇ περισσώτερον. Ἀπαιτῶ, κύριε, νὰ μοὶ εἰπῆτε
ὅσον τάχιστα ποῦ εὐρίσκειται, διότι ἄλλως δὲν
σὰς ἔγγυοῦμαι περὶ . . . — Πραῦντε, ὅστις καὶ
ἂν ἦσθε τὴν ὀργὴν σας, προσεῖπεν ἀτάραχος, ἀν-

τικρούων και διακόπτων ὁ Λαμπροκλῆς· καὶ ἀνγνωρίζω καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ φωτίσω ὑμᾶς τὸν ἐσκοτισμένον;

— Θὰ σὰς ἀναγκάσω εἰς τοῦτο, ἀνεφώνησεν ὁ Ρῶσος μὴ κρατούμενος πλέον καὶ λαμβάνων μεθ' ὀρμῆς τὸ ἐμπροσθέν του κάθισμα καὶ πετῶν αὐτὸ κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Λαμπροκλέους.

— Ἡ κεφαλὴ τοῦ δυστυχοῦς φίλου μου ἤθελεν οὐχὶ ὀλίγον ὑποφέρει, ἤθελεν ἴσως καταντῆσαι εἰς πίθον Δαναΐδων νὰ μετασχηματισθῆ, ἀν οὗτος δὲν προελάμβανε νὰ ριφθῆ ἀριστερόθεν καὶ νὰ κράξῃ περιφρονητικῶς.—Φαίνεσθε, ὅτι εἰσθε Ρῶσος ἀξιώματι καὶ φέρετε ῥωσικὸν παράσημον. Οἱ Καυκάσιοι τοῦ Σιαμὶν καὶ οἱ Πολωνοὶ τοῦ Λάγκεβιτς σὰς ἐχρησίμευσαν σχολεῖα, ὅπως μάθητε τὴν τέχνην τοῦ πολεμεῖν. Οὐδεμίαν σχέσιν ἔχετε πρὸς τὴν βαρωνίδα Κραβινὼφ, σεῖς ἀγροῖκος καὶ βάρβαρος στρατιωτικὸς... βαρῶνος τοῦ Πλανπουρπῶφ. Ἐὰν νομίζετε ἑαυτὸν προσβεβλημένον καὶ ἤλθατε ζητοῦντές μοι ἰκανοποιήσιν, ἐγὼ ἰδοὺ παρῶν· στείλατε, ὡς πεπολιτισμένοι καὶ οὐχὶ ὡς Καλμουῖκος, τὸν μάρτυρά σας νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ ἰδιοῦ μου, καὶ μ' ὁποῖον ὄπλον ἐκλέξεσιν, εἶμαι πάντοτε ἑτοιμος, κύριε.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Λαμπροκλῆς τῷ ἔστρεψε τὰ νῶτα. Ὁ Ρῶσος ἐμμανῆς καταστάς καὶ ὑβρίζων καὶ ἀφρίζων ἐξῆλθε τοῦ δωματίου μεθ' ὀρμῆς τοσοῦτω βιαίας ὅπως ἀπὸ τοῦ οὐραίου τὴν θύραν, ὥστε ὁ δυστυχὴς ξενοδόχος μὲ τὰ τέσσαρα κατέβη τὴν κλίμακα τοῦ τρίτου πατώματος, φοβηθεὶς μὴ οἱ μῦς τῶν ὑπογείων του συνομώσαντες ὑπέσκαψαν τὰς βάσεις τοῦ οἴκου του, ἢ μὴ σεισμὸς ἐπελθὼν ἐμελλεν ἐκ βάρων τὸ ξενοδοχεῖον αὐτοῦ, σεῖσας αὐτὸ τὸσον ὀρμητικῶς, καταβρίψῃ.

— Κάλλιστα προσηνέχθης, Λαμπρόκλειε, εἶπα σφίγγων τὴν δεξιάν τοῦ φίλου. — Καὶ σὺ περισσότερον παρὰ κάλλιστα. Αἰσθάνομαι τὸν στόμαχον ὀρχούμενον τὸ *Lieder-Quadrille* τοῦ *Strauss*, καὶ νομίζω δὲν θὰ σφάλλομεν μικρὸν προγευματίζοντες. Ἐνθυμοῦμαι... σ' ἔκαμα καὶ ἀπώλεσας τὸ μετὰ τῆς βαρωνίδος σου πρόγευμα, τὸ ἀπὸ χθὲς προετοιμασθὲν διὰ λόγων γλυκυτάτων.

— Δὲν πειράζει, τὸ πρόγευμα τὸ ἐπανευρίσκει καὶ αὔριον, φθάνει νὰ ἐξέλθῃς ἡγίης τῆς μονομαχίας σου. Τί διαβολικὴ τοῦ ἄδου συνήθεια! τὴν ἐμάθομεν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅλοι, μάλιστα μετὰ τὸν ἑνδοξὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1802, ὅπως κατα-

κόπτωμεν ῥίνας καὶ ὄτα, καὶ ὀφθαλμοὺς ἐκβάλλωμεν, καὶ βραχίονας ἀποσπῶμεν, καὶ μὰς εἶπασιν ὅτι εἴμεθα ἀνδρείοι καὶ τὸν βωμὸν τὸν σπῶν τῆς τιμῆς μὴ ἀφίνοντες νὰ μολύνηται!... Ἐνθυμοῦμαι τὴν μονομαχίαν τοῦ ἀξιώματι τοῦ ἐπιτελῶν Κωνσταντίνου...; πλὴν ἂς ἀφήσωμεν ταῦτα. Γνωρίζω καλῶς, ὅτι σκοπεύεις ἐπιτηδεύεσθαι διὰ τοῦ πιστολίου, ἀλλ' ἀν σοὶ προτείνῃ τὸ ξίφος;

— Τὸ ἔμαθα πέρυσιν εἰς τοὺς Παρισίους μετὰ ἄλλους ὁμογενεῖς εἰς τὸν... τὸν ἐλησμόνησα, ὑποκάτω εἰς τὸ *Palais-Royal*, καὶ θαρρῶ, εἶμαι εἰς κατάστασιν ν' ἀντικρούσω τὸν ἄγριον ἐκεῖνον Καλμουῖκον. Ἡ δυστυχὴς Αἰκατερίνη εἰς ποίου χεῖρας εὐρίσκειτο! Μεθ' ἑνὸς ἔτους ἀποχωρισμὸν, ἔρχεται κηρύττων ἑαυτὸν ἔχοντα ἀπαιτήσεις ἐπὶ προσώπου καταστάντος αὐτῷ ξένου, ἀφοῦ οὐδέποτε ὁμοῦ συνεδίωσαν, ἀφοῦ καὶ ἀποφότερον οἱ γονεῖς, οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι, ἠθικῶς κεχωρισμένους τοὺς ἐθεώρησαν, ἄχρις οὔ ἢ Ἐκκλησία χωρὶς αὐτοῦ διὰ παντὸς καὶ σωματικῶς, ὅπερ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ἀπὸ ὄρας εἰς ὄραν περιμένεται... Ἀνθόκλειε, ἔβριψα τὸν κύβον ἀπεφάσισα νὰ διαβῶ τὸν 'Ρουβκίωνα. Ἐὰν ζῶν ἐξέλθῃ τῆς πάλης, ἀναχωρῶ μετὰ σοῦ, ὡς ἀστραπῆ, εἰς Ἑρμαννούπολιν, προτείνω τὴν ἐπιθυμίαν μου εἰς τὴν βαρωνίδα Αἰκατερίνην, καὶ ἀν δέχηταί με σύζυγόν της, τελοῦμεν εὐτυχεῖς τοὺς γάμους ἡμῶν εἰς τὸν πύργον τῆς φίλης σου, ἔχοντες σὲ καὶ τὴν βαρωνίδα σου μάρτυρας, καὶ εὐχόμενοι ἐγκαρδίως νὰ μιμηθῆτε ὑμᾶς, διὰ τῆς πρώτης ἐδ-καίρας, εἰς Ἀγγλίαν, ὡς πτηνὰ ἐρώτων, ἐλαφροὶ ἱπτάμεθα!... Ἐν τούτοις, ἀφοῦ προγευματίζωμεν, ἐγὼ ἐξέρχομαι, ὅπως ἀναπνεύσω ὀλίγον καθαρὸν ἀέρα — σήμερον οὐδόλως περιεπάτησα, — σὲ δὲ καταδικάζω νὰ δεχθῆς φιλοφρόνως τὸν συμμάρτυρά σου, προσπαθῶν τὰ πράγματα τάχιστα νὰ τελειώσωσι, καὶ ἢ ὑπόθεσις νὰ λάβῃ πέρας, εἰ δυνατόν, μέχρι τῆς ἐσπέρας.

H'.

Θέλετε νὰ περιγράψω ὑμῖν τὰ πρὸ τῆς μονομαχίας καὶ τὰ κατ' αὐτήν, ὥραται κυρίαί, νεάνιδες χαρίσσαι; — δὲν ἀποτεινομαι πρὸς τοὺς ἄνδρας, γινώσκων αὐτοὺς οὐχὶ ὡς τὰς γυναῖκας περιέρχους. — Τὸ κατ' ἐμὲ, νομίζω τοῦτο περιττόν, διότι, ἐκτὸς ἄλλων, ἐπιθυμῶ τὸ ταχύτερον νὰ τελειώσω τὴν ἱστορίαν μου, τῶν χειλέων μου

καὶ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ λάρυγγος κεκοπιζόμενων ἢ μᾶλλον ξηρανθέντων· ἀλλὰ βλέπω τὰ θελκτικὰ ὑμῶν πρόσωπα συνοφρουόμενα καὶ τὰ χεῖλη σας συσπλεγόμενα, καὶ ἐνθαδρύνομαι ὡς δὲν ἀγνοεῖτε, ὁ πόθος μου πάντοτε ὑπῆρξε νὰ εὐχαριστήσω ὑμᾶς, καὶ τὸ αὐτὸ θέλω προσπαθῆσαι νὰ κατορθώσω καὶ τώρα, ἀν καὶ ἀπορῶ, πῶς ὑμεῖς, αἵτινες εἰς τῆς αὔρας τῆς γλυκειᾶς τὸ πτερυγισμα σκιρτᾶτε, αἵτινες εἰσθε συνηθισμένοι τὰς εὐαδίας τῶν ῥόδων, τῶν δροσερῶν ἰάσμων ν' ἀναπνεύετε καὶ νὰ βλέπετε εὐχαρίστως τὸ χρῶμα μόνον τῆς ὑποφωσκούσης αὐγῆς, αἵτινες μόνον περὶ τούτων καὶ χορῶν καὶ καλλωπισμῶν ἀνέχεσθε ν' ἀκούητε, ἀπορῶ, πῶς ὑμεῖς τώρα περὶ ξίφῶν καὶ βεβόλθων καὶ σφαιρῶν καὶ πληγῶν καὶ αἱμάτων καὶ πτωμάτων ζητεῖτε διήγησιν.

— Ὁ μεσογείως κατοικῶν, ζητεῖ πάντοτε θάλασσαν νὰ ἴδῃ, ἀνεφώνησεν ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ κύκλου ἡ Δ. Σ.* σὰς παρακαλοῦμεν κύριε Ἀνθόκλειε, ἐξακολουθήσατε.

— Λοιπὸν, ἀκούσατέ μου, εἶπον ἐγώ.

Ὡς τόπος τῆς συμπλοκῆς ἐξελέχθη τὸ ὄπισθεν τοῦ Βάδεμ ἐπὶ βουνοῦ κείμενον δάσος, ἐπικαλούμενον *Jäger-Haub*, ἤτοι Κυνηγοῦ Οἴκου, καθότι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δάσους εὐρίσκειται μικρὸς κομψὸς οἰκίσκος, ἐν ᾧ κατοικεῖ εἰς κυνηγὸς δασοφύλαξ, ὑπὸ τοῦ βαρῶνου Σίμωνος Σίνα, ἰδιοκτητοῦ τοῦ μέρους ἐκεῖνου, διοριζόμενος. Ὡς ὄπλον δὲ προετιμήθη τὸ πιστόλιον, καὶ ὡς ὄρα τῆς μονομαχίας προσδιορίσθη ἡ τετάρτη μ. μ.

Ἦτον ἐνδεκάτη ὥρα καὶ ἡμίσεια, ὅταν ἐπεραιώθησαν αἱ μετὰ τοῦ μάρτυρος τοῦ βαρῶνου Πλανπουρπῶφ συμφωνίαι. Ὁ Λαμπροκλῆς δὲν εἶχεν εἰστέ ἐπιστρέψει· ἀναμφιβόλως ὑπὸ σκιερὰν τινα στοιχιάδα δένδρων δασοφύλων ἐπλανᾶτο, ἀναμνησκόμενος τῆς καλῆς μητρὸς αὐτοῦ, νοερῶς χαιρετῶν τοὺς ἐν Κερκοπία φίλους, μακρόθεν θλιβερὸν ἀσπασμὸν πρὸς τὴν ποθητὴν αὐτῷ Ἑλλάδα στέλλων, τὴν φιλότατην του βαρωνίδα περιπεπυσσόμενος, καὶ ἴσως δύο δάκρυα ἔβριον ἐπὶ τῶν λευκῶν παρειῶν του.

Μὴ θέλων νὰ ταράξῃ τὰς στιγμὰς ταύτας τοῦ φίλου μου, διευθύνθη, πρὸς τὸ ξενοδοχεῖόν μου, καὶ διασκελίζων τὰς βαθμίδας ἐνεθυμήθη ὅτι τὴν πρώταν, πρὸς τῆ τοῦ Λαμπροκλέους ἐπιστολῆ μοι ἔφερον ὁ ὑπηρετὴς καὶ ἄλλας δύο, ἂς κατὰ μέρος ἐβρίψα.

Λαθῶν τὴν πρώτην εὐρεθείσαν ἡνέωξα αὐτήν καὶ μ' ὄλην τὴν ἀπὸ πρώτης σοβαρότητά μου ἤρ-

χισα νὰ γελῶ, νὰ καγχάζω μᾶλλον τρομερὰ, ἅμα ὡς ἀνέγνωσα δύο ἢ τρεῖς γραμμὰς. Τί ὑποτίθεισθε ὅτι ἦτο; Ἡ περιπαθεσττέρα διακλήρυξις, ἡ φλογερώτερα ἔκφρασις διακαεστάτου ἔρωτος τρυφερᾶς γυναικείας καρδίας πρὸς τὸν ὑμέτερον θεράποντα. Ὡ! πόσον ἐγάλασα! Ὅποιον ὑφους, ὁποῖα συμπλοκὴ λέξεων περιπαθῶν, ἀνθράκων πυρακτούντων! Ἡ καρδία ἐκεῖνη ὑπέφερε λίαν, καὶ τὰς ἐξ αἰτίας μου βασιάνους αὐτῆς μοι περιέγραψεν ἀρυσμένη στίχους τοῦ *Victor Hugo*, τοῦ *Lamartine*, τοῦ Μεταστασίου καὶ ἄλλων ποιητῶν.

Πολὺ βραδέως μοι ἤλλες, ἀνέκραξα ἐν παραφορᾷ ἰλαρότητος τὴν ἐπιστολὴν καταφιλῶν, ὡ ἔρατεινὴ ἀπασῶν τῶν ἐρατεινῶν ἐπιστολῶν ἐραταινοτάτη ἐπιστολή! Τὴν καρδίαν μου, πρὶν σοῦ, ἄλλη κατέκτησε, καὶ σήμερον ἀδυνατῶ πλέον νὰ σοὶ ἀπαντήσω! Ὡ σὺ ἢ γράψασα τὸ θελζικάρδιον, τὸ συγκινητικὸν τοῦτο ἐπιστόλιον, ἢ τόσῳ καλῶς γνωρίζουσα τὸ τοῦ *Hugo*,

Non, tout ce qu' a la destinée
De biens réels et fabuleux etc.

καὶ τὸ τοῦ *Lamartine*.

Aimons donc, aimons donc de l'heure
[fugitive
Hâtons nous, jouissons! etc

ἥτις αἰσθάνεσαι τὴν καρδίαν σου παπυρικτωμένην, τὰ χεῖλη σου ὑπὸ ἐσωτερικῆς φλογὸς ξηραίνόμενα, τὴν ῥοδόχρουν χροῖαν τῆς ὄψεώς σου ἐξαφανίζομένην, τοὺς γλαυκόχρους ὀφθαλμούς σου σβεννυμένους, τὴν ξανθὴν σου κόμην διαλευκαίνουμένην, καὶ ταῦτα πάντα ἕνεκα τοῦ ἐρωτικοῦ φίλτρου, ὅπερ ἡ παρουσία μου ἤρκεσε νὰ σοὶ ἐμπνεύσῃ, ὡ γυνὴ ἀναξιοπάσχουσα, σὲ λυποῦμαι, σὲ οἰκτεῖρω, πλὴν ματαίως.

Ὁ ὑμέναιος τελεῖται καὶ ἀφεύκτως καὶ ταχέως ἡ ξανθὴ μου θεὰ με περιμένει, καὶ ἰεροσυλίαν νομίζω καὶ τὸ νοερῶς εἰς ἄλλην τὸν λόγον ν' ἀποτείνω. Ὡς ἄνθρωπος ὅμως, τὸ κακὸν πῶποτε μὴ διαπράξας, σοὶ συμβουλεύω, ὁποῖα τις καὶ ἀν ἦσαι εἰς τὸν λουτρῶνα τοῦ Ρεσλάου νὰ ὑπάγῃς, ἵνα ὀλίγον δροσισθῆς!..

Ὡ Βάδεμ, πολύχνιον πλήρες μαγείας, ἀγνώστων τυχῶν, πολύχνιον τῶν ἐρωτικῶν ἐπιστολῶν καὶ συνευτεύξεων καὶ διασκεδάσεων καὶ συγκινησεων, πολύχνιον παράδοξον, ἐπὶ δέκα πέντε ἡμέρας οὐδεὶς νὰ γινώσκῃ, ὅτι ὑπάρχει τοῦ κόσμου

τούτου, και ἄμα ὡς ἀρχίζῃ τις νὰ σὲ γνωρίζῃ, ἄλλος τοῦτον ν' ἀκολουθῇ και, τίς οἶδε, τοῦτον ἕτερος και τοῦτον ἄλλος νὰ διαδέχεται!..

Λαθὼν τὴν ἄλλην ἐπιστολὴν, ἀμέσως ἐσκίρτησα ἐκ χαρᾶς ἀναγνωρίσας ἐκ τῆς ἐπανωγραφῆς τὸν χαρακτῆρα τοῦ θείου μου. Ἐν ῥοπῇ κατέφαγον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν — εἶναι συγχωρητὴ ἢ ἐκφράσις αὐτῆ, ὡς Ἐξαρχόπουλε Ἀρκαδίας; — τὰς παρὰ μίαν τεσσαράκοντα γραμμὰς τῆς συγγενικῆς ταύτης ἐπιστολῆς. Ἄλλο περιέργον, ἀνεφώνησα φαίνεται ὅτι ἡ σήμερον εἶναι ἡμέρα περιέργων φαινομένων. Ξαυθὴ τις, ἴσως ὠραία, μοι διακηρύττει φλογερότατον ἔρωτα, ὅτι ἐκ τῆς πολλῆς πρὸς με ἀγάπης ἴσως παράφρων θὰ καταντήσῃ, καὶ ἰδοὺ και ὁ θεὸς μου σήμερον μακρόθεν ἔρχεται νὰ μοι κλείσῃ τὸν νεανικὸν βίον, τὴν χεῖρα προσφέρων μοι ἀξιέραστον, κατ' αὐτόν, κόρη τῶν Ἡγεμονιῶν μὲ πέντε χιλιάδας πεντακόσια ἐπτὰ καίσαροβασιλικὰ φλωρία. Ἄπαγε καλέ μου θεε, τῆς βλαφημίας! νὰ μὴ τὸ ἀκούσῃ ἢ βαρωνίς μου! Μακρὰν, θεε, τῶν μερῶν τούτων ἀπομάκρυνε τὴν ἀξιέραστον, τὴν ὁποῖαν ἀνεψιὰν θέλεις νὰ κάμῃς; εἶναι φόβος πολλὸς, μὴ σὺ διπλοῦς ἀναχωρήσης βραδύτερον μένων, ἢ δὲ ἀξιέραστος τῶν Ἡγεμονιῶν κόρη — τὰς γνωρίζω ἐγὼ, εἶναι ὅλοι χαμηλοῦ ἀναστήματος και... — δώσῃ, μένουσα ὀλίγας ἡμέρας ἐνταῦθα, τὴν καρδίαν τῆς τὴν τρυφερὰν εἰς ἐπιχαρίεντα τινα λοχαγὸν τῶν Οὐσσάρων. Ἀναχώρησον, θεε, τὸ ταχύτερον ἐντεῦθεν, ἐκ τοῦ γόητος τούτου τόπου, τοῦ μὴ θέλοντος νὰ ἐξετάξῃ μὴδὲ ρυτίδας προσώπου, μὴδὲ τρίχας λευκὰς κεφαλῆς και ἐνίοτε φαλακρὰς, και σοὶ ὑπόσχομαι ἐντὸς ἐβδομάδος ὠραιστάτην, ὡς αὐγὴν γλυκυτάτην, ὡς ἀμυγδαλέαν Ἰανουαρίου δροσερωτάτην ἀνεψιὰν νὰ σοὶ παρουσιάσω μὲ κωδωνίζοντα θυλάκια!.. Ὡραία ἡμέρα! μονομαχίαι, ἐρωτικαὶ ἐπιστολαί, γάμων προτάσεις!.. Ποῦ εἶσθε νέοι τῶν Ἀθηναίων;

Ὁ Λαμπροκλῆς ἦλθε και μ' εὔρεν εἰς τοὺς ἀπεράντους μονολόγους μου βεθυθισμένον και ἐγέλασεν οὐχὶ μικρὸν τὰς ἐπιστολάς διεξεληθῶν.

— Ἐν καταλλήλῳ εὐκαίριξ ἔρχονται, εἶπεν.

(Τὸ τέλος εἰς τὸ ἐπόμενον φυλλάδιον.)

ΠΕΡΙ

ΤΕΛΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΠΑΡ' ΕΛΛΗΣΙ

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ).

(Συνέχεια ἀπὸ φυλ. 58)

γ') Ἴωνες.

Ἡ Ἴωνικὴ φυλὴ εἰς ἣν ἀνήκουσι και οἱ ἄττικοὶ, ὑπέστη τροπὴν μεγίστην κατὰ τὰς γαμικὰς σχέσεις. Οἱ μὲν Δωριεῖς παρέμειναν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἦθη, ἢ θέσις, ἣν κατεῖχε παρὰ τούτοις ἡ γυνὴ, δὲν εἶνε βεβαίως θέσις εἰς τὴν φυλὴν ταύτην ἰδιάζουσα, ἐκ τοῦ χρόνου παραχθεῖσα, ἀλλ' εἶναι ἐκείνη, ἣτις ποτὲ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους ὑπῆρχεν. Ἐν ᾧ δ' αἱ λοιπαὶ φυλαὶ προήγοντο, και ὡς πρὸς τοῦτο οἱ Δωριεῖς ἔμειναν στάσιμοι, ἀντιπροσωπεύοντες συνάμα τὴν νεοαρχαίαν τῶν ἀρχαίων χρόνων κλίμακα τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ παρὰ τοῖς Αἰολεῦσιν ἢ γυνὴ διετήρησε τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς δικαιώματα, μετέσχεν ὅμως τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὴν ποίησιν και τὴν τέχνην.

Οἱ δὲ Ἴωνες, οἵτινες ποτε, ὡς ἐνδείκνυται κατὰ τοὺς ὁμηρικὸς χρόνους, παρεχώρουν εἰς τὴν γυναῖκα μείζονα ἐλευθερίαν, πρῶτοντος τοῦ χρόνου, ἐπέβησαν ταύτην, τὴν ἀπέκλεισαν τοῦ κοινωνικοῦ βίου και τοῦ ἐξέρχεσθαι δημοσίᾳ, και ἐπέτρεπον εἰς ταύτην ἐτι τότε μόνον νὰ ἐξέρχεται τῆς οἰκίας, ὅταν κατὰ ἔθιμόν τι ἀρχαῖον και καθιερωθεῖσαν παράδοσιν, οἷον ἐπὶ τελετῶν τοῦ γάμου και νεκρικῶν πομπῶν και ἄλλων ἐορτῶν θρησκευτικῶν, ἐσυγχωρεῖτο τοῦτο. Πόθεν προήλθεν ἡ τροπὴ αὕτη, και ποῦ ἐγκείται ὁ ἀληθὴς ταύτης λόγος εἶναι ἐτι ἀδηλον· τοῦλάχιστον δὲν φαίνεται ἀρκῶν ὁ λόγος, ὅτι αὕτη προήλθεν ἐξ ἐπιδράσεως τῶν ἀνατολικῶν ἠθῶν. Δυνάμεθα δὲ ἐν τῇ Ἴωνικῇ φυλῇ δύο περιόδους τελέσεως τοῦ γάμου νὰ διακρίνωμεν, τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἡ γυνὴ ἠγοράζετο, και τὸν χρόνον, ὅτε ἡ μὲν ἀγοραπωλησία εἶχεν ὑποχωρήσει ἀντ' αὐτῆς δ' εἰσῆχθη ἢ ἐγγήσις και ἡ θρησκευτικὴ τοῦ γάμου καθιέρωσις. Ἐπὶ τῆς Ἴωνικῆς φυλῆς δυνάμεθα βραδύτερον ἐναργεστάτα ν' ἀποδείξωμεν τὴν παναρχαίαν ἐκείνην συνάφειαν τοῦ γάμου και τῆς ἀγροτικῆς λατρείας· ἀλλὰ και ἐνταῦθα ὑπεχώρησεν αὕτη τοσοῦτον, ὥστε σχεδὸν ἐξέλιπεν.

Κατὰ τοὺς ὁμηρικὸς χρόνους ὁ γάμος ἐτελεῖτο

δὲ ἀγοραπωλησίαι, ὁ νεανίσκος παρελάμβανε τὴν νόμφην παρὰ τοῦ πατρὸς τῆς· δίδων αὐτῷ δῶρον (ἔδνα). Τὰ ἔδνα ταῦτα ἦσαν ἐνίοτε λίαν μεγάλα, οὕτως ὁ Ἰφιδάμας δίδει βουὸς ἑκάτον, πρόβατα και αἰγὰς χιλίας (1). Τὸ τίμημα δὲν ἦτον ἀκόμη συμβολικὸν ὡς παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις τὸ ἀσσάριον (as) και παρὰ τοῖς Γερμανοῖς τὸ δηνάριον (denarius) και οἱ χρυσοὶ (solidi), ἀλλ' εἶναι πραγματικόν, και ἡ συνειδήσις τῆς σημασίας του ἐκφάνεται καθαρῶς ἐκ τούτου, ὅτι αἱ παρθέναι καλοῦνται ἀλφεισίβοιαι (2) (ἤτοι παρθέναι προσπορίζουσαι τοῖς γονεῦσι θάλασσαν). Ἡ αὐστηρότης ὅμως αὕτη ἐμετριάσθη κατὰ πολὺ, καθ' ὅσον ὁ πατήρ (ὡς τοῦτο συμβαίνει και κατὰ τὰς μεταγενεστέρας ἐποχὰς παρὰ τοῖς Γερμανοῖς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τῆς νόμφης) δὲν παρεκράτει αὐτὸς τὰ ἔδνα, ἀλλ' ἐν μέρει ἢ καθ' ὅλου ἐδίδοε ταῦτα εἰς τὴν θυγατέρα του προῖκα (3). Αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς ὁ πατήρ ἀνεῦ τιμήματος δίδει τὴν θυγατέρα του εἶναι ἐξαιρέσεις, ἀλλὰ και πάλιν ὑπάγονται ὡς τοιαῦται ἐν μέρει ὑπὸ τὸν ἄνω κανόνα. Ἐὰν ὁ Ὀθρουνεὺς ἀντὶ τοῦ τιμήματος ὑπόσχηται τὴν ὑπηρεσίαν του (4)· ἐὰν ὁ Ἀγχιμέμων ὑπόσχηται ἐκουσίως τὴν θυγατέρα του εἰς τὸν Ἀχιλλεῖα, και ἐτι πρὸς θησαυροῦς, (5) ἐν ἐκείνῃ μὲν τῇ περιπτώσει δίδεται ὡς τίμημα ἢ ὑπηρεσία, ἐν ταύτῃ δὲ ἡ θερμῶς ποθομένη βοήθεια, ἣν ἔπρεπε νὰ δώσῃ ὁ Ἀχιλλεὺς. Ἐξαιρέσεις ἐπίσης εἶναι τὸ ὅτι ὁ Ἀλκίνοος θέλει νὰ δώσῃ τῷ Ὀδυσσεὶ τὴν Ναυσικάαν ἀνεῦ ἔδνων (6)· διότι τὸ ἔζοχον τοῦ μνηστῆρος εἶναι τόσον μέγα, ὥστε ὁ πατήρ ἐν τούτῳ θεωρεῖ ἑαυτὸν ἀμειβόμενον. Ἐκ τῆς μυθολογίας, ἢ μᾶλλον δυνάται τις νὰ εἴπῃ ἐκ τοῦ παγκοσμίου μύθου, ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τῶν τὰ παραδείγματα καθ' ἃ ὁ ἀνὴρ ἀγωνίζεται περὶ τῆς κόρης, και διὰ τῆς ἀνδρείας του τὴν κερδίζει (7). Ἀλλὰ και ἐνταῦθα ἐνυπάρχει ἡ ἰδέα τοῦ τιμήματος συνισταμένου εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐκτίθει τὴν ζωὴν του ἕνεκα τῆς νόμφης, ὡς ἐπὶ τῆς ἄλλης περιπτώσεως καταβάλλει μέρος τῆς περιουσίας του. Ὁ γενικὸς τύπος τῆς τοῦ γάμου τελέσεως κατὰ τοὺς ὁμηρικὸς χρόνους ἦτο ἡ ἀγοραπωλησία· ὁ δὲ τύπος ἀνεῦ ταύτης δὲν ὑφίσταται συνάμα ὡς γίνεται

(1) Ἰλ. II 178. 190—X. 472. Ὀδ. Z. 459 O. 18—II. 391—T. 529. — A. 281. 417—Θ. 318. Γ. 335. 343. Φ. 161—(2) Ἰλ. A. 244. — (3) Ἰλ. Σ. 593. Ὑμ. εἰς Ἀφροδ. 419. — (4) X. 51. — N. 382, Ἰδε Nielsch Ὀδ. A. 277. B. 52.—(5) Ἰλ. N. 366 ἐπίσης Ὀδ. A. 287.—Ἰλ. Z. 494.—(6) Ἰλ. I. 447.—(7) Ὀδ. H. 343.

παρ' ἄλλοις λαοῖς. Ὁ γάμος ἐτελεῖτο ἐν τῇ τοῦ πατρὸς τῆς νόμφης οἰκίᾳ. Ἐπικρατοῦσι δ' ἐνταῦθα πάντα τὰ ἦθη και ἔθιμα ὡς και παρ' Ἀθηναίους, μόνον τὸ κέντρον τῆς ὅλης λειτουργίας, τὸ θυμὰ και αἱ πρὸς τοὺς θεοὺς δεήσεις, δὲν δύνανται ν' ἀποδειχθῶσι. Τὰ κατάλευκα λαμπρὰ τῆς νόμφης ἐνδύματα (ἀκηδέα σιγαλόβεντα) (1) ὡς και τῶν κεκλημένων (2) δὲν ἐκφράζουσι μόνον τὸ πανηγυρικὸν τῆς τελετῆς, και δὲν ἔχουσι μόνον λόγον αἰσθητικόν, ἀλλ' ἔχουσι ἀναμφιβόλως θρησκευτικὴν σημασίαν· ἐνώπιον τῶν θεῶν, οἵτινες εἶναι προστάται τῶν γάμων, παρίσταται τις μὲ καθαρὰ ἐνδύματα. Ἡ ἐορτὴ ἐορτάζεται διὰ συμποσίου, ἐν ᾧ παρευρίσκονται φίλοι και συγγενεῖς, παίζοντες μουσικὴν, ἄδοντες και χορεύοντες, ἀν και ἐν Ἀθήναις δὲν φαίνεται, ὅτι ἐχόρευον (3). Ἡ εἰς τὸν οἶκον προπομπὴ τῆς νόμφης γίνεται σχεδὸν ἐν τῷ ἴσῳ και ἐν Ἀθήναις. Τὸ ἐσπέρας ἐν δαδουχίᾳ προπέμπεται ἡ νόμφη ὑπὸ τῶν παρανομφίων ὑπὸ τὴν ὄδῃν τοῦ Ἰμεναίου, και τὸν ἦχον τῶν αὐλῶν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ (4). Προκειμένου δὲ περὶ θύματος οὐδόλως δισταζόμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ ὁμηρικὴ τοῦ γάμου τελετὴ συμφωνεῖ μετὰ τῆς ἀθηναϊκῆς περὶ θύματος ὅμως καθ' ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν οὐδὲν ἔχον ἀνευρίσκομεν, και κατὰ τοῦτο ὑπάρχει οὐσιώδης διαφορά μετὰ τῆς ταύτης και ἐκείνης. Ὑπάρχει ἰδέα, ὅτι τὰ θρησκευτικὰ τοῦ γάμου ἔθιμα δὲν εἶχον ἐτι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀναπτυχθῆ, και ὅτι ταῦτα ἦσαν ἀποτέλεσμα ἀναπτύξεως βραδύτερας, ὡς ἐν εὐρίσκομεν ἐν Ἀθήναις. Ἡμεῖς δὲν συμφωνοῦμεν πρὸς τὴν ἰδέαν ταύτην. Ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ὑποβληθῇ ὁ γάμος ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν θεῶν, και νὰ καθυγιασθῇ διὰ θυσιῶν και εὐχῶν εἶναι ἀρχαιοτάτη, και δὲν ἔλαβεν ἀρχὴν ἐν πρώτοις κατὰ τὴν προκειμένην ἡμῖν ἀνάπτυξιν, ἀλλ' ἀναμφιβόλως ἀνατρέχει και τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθ' ὃς αἱ ἑλληνικαὶ φυλαὶ προσήγγιζον μᾶλλον ἀλλήλας. Ἀποφινόμεθα δ' ἀνευδοιάστως· ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς τοῦ γάμου τελέσεως εἶναι καινὰ και εἰς πάσας τὰς ἑλληνικὰς φυλάς, ἐκφαίνονται δ' αὐταὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους ἠδὲ χρόνους ἐν τῇ ἐγγυήσει και τῇ μετ' αὐτῆς συνδεδεμένῃ ἀγοραπωλησίᾳ, ὡς και ἐν τῇ θρησκευτικῇ τοῦ γάμου τελετῇ και ταῖς μετ' αὐτῆς συνδεδεμέναις

(1) Πασ. 3. 12. 2. Ἀπολλών. 3. 40. 8. Πίνδ. Ὀδ. I. 67 ἐπίσης Ὀδυσ. Φ. 68.—(2) Ὀδ. Ψ. 134. (3) Ὀδ. Δ. 3.—A. 415. Ψ. 133.—(4) Ἰλ. Σ. 490 Ἡσιόδ. Ἄσπ. 272.

θυσίαις καὶ εὐχαίς πολὺ πρὸ τῶν χρόνων, ἀφ' ὧν μᾶρ σὺζώνται αἱ ὀμηρικαὶ εἰδήσεις. Ἡ νομοθεσία τῆς οἰκογενείας, εἰς ἣν πρέπει νὰ περιλάβωμεν τὴν τέλειον τοῦ γάμου καὶ τὴν νεκρικὴν πομπήν, εἶχεν ἀποτελεσθῆ πρὶν ἢ εἶτι χωρισθῶσιν οἱ Ἕλληνας εἰς φυλάς, ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν ἐδημιουργήθησαν πλέον οὐσιώδεις νέοι τύποι, οἱ δὲ πανάρχαιοι βαίνουσι πρὸς τὴν κατάρχησιν καὶ διάλυσίν των. Ἡ ἀγοροπωλησία κατηργήθη, ἡ θρησκευτικὴ τοῦ γάμου τελετὴ κατέστη μᾶλλον ἀδιάφορος, καὶ ἡ ὅλη ῥοπή τῆς τελέσεως τοῦ γάμου, καὶ τὸ νομικὸν αὐτῆς κύρος συνίσταται εἰς τὴν ἐγγύησιν. Οὐσιώδη δὲ διαφορὰν ὀμηρικῆς καὶ ἀττικῆς γάμου δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν περὶ θυμάτων οὐδεὶς γίνεται λόγος· διότι ἐν τοῖς ὀμηρικοῖς ποιήμασι δὲν ἐδόθη πρὸς τοῦτο ἀφορμὴ νὰ περιγραφῶσιν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὰ τοῦ γάμου ἔθιμα. Καὶ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ὁ γάμος ἵσταται ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν θεῶν, καὶ κατὰ τούτους ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχὴ, ὅτι οἱ θεοὶ διευθύνουσι τὴν θέλησιν τῶν εἰς γάμον συναρκομένων (1) καὶ κατ' αὐτοὺς αἱ συμβασίαι καὶ αἱ συμμαχίαι κλείονται καιομένων θυμάτων καὶ γινόμενων ἱερῶν ὀρκων. Πῶς δ' ἦτο δυνατόν ὁ γάμος τελοῦμενος νὰ στερηθῆ τῆς θείας καθαρίας; Ὅλα τὰ λοιπὰ ἔθιμα συμφωνοῦσι πρὸς τὰ ἀττικὰ, διὰ τί λοιπὸν μόνον τὰ θύματα νὰ ἐλλείπωσιν; Ὅθεν δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ τελέσις τοῦ γάμου ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων δὲν εἶχε θρησκευτικόν, ἀλλὰ πολιτικόν μόνον χαρακτῆρα.

Ἡ κατὰ τοὺς ἀττικὸς τέλεισι τοῦ γάμου δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῆ οὐσιωδῶς διάφοροι ἀπὸ τὴν τῶν λοιπῶν φυλῶν, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον ἀπάσαι ἐν γένει τῆς ἰωνικῆς φυλῆς, μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ ἀγοροπωλησία κατηργήθη ἡ δὲ θρησκευτικὴ τοῦ γάμου τελετὴ περιγράφεται πληρέστερον παρ' ἄλλοτε. Ἡ δὲ διαφορὰ ἀποβλέπει δευτερευόντως χαρακτῆρας, ὅπως οὗτοι, προϊόντος τοῦ χρόνου, σχηματίζονται μετὰ πόσον μακρὸν τῶν φυλῶν χωρισμῶν. Ὡς ἀρχὴ εὐρυτάτη τῶν τοῦ γάμου ἐθίμων ἀναγνωρίζεται ἡ ἀγροτικὴ, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἠτό ποτε εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας κοινὴ καὶ κατακραίνεται μόνον ἐν τῇ Ἀττικῇ μᾶλλον ἢ κατ' ἄπασαν τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ἢν καὶ ἐκεῖ ἤδη κατὰ πολὺ ἐκλείπει.

Ὁ τοῦ πολιτικοῦ δικαίου γάμοκτῆρ, ἐφ' οὗ στηρίζεται, ἐξαιρουμένου τοῦ *connubium agra-*

(1) Ἰων. εἰς Διὶ γ. 135. Ὁδ. II. 117.

τέρων τῶν συζύγων, ἡ νομιμότης τοῦ γάμου, εἶναι ὡς παρὰ τοῖς λοιποῖς ἑλληνικοῖς λαοῖς καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς ἀνεπτυγμένοις ἔθνεσι τῆς ἀρχαίας τῆτος ὁ ἀρχαῖος (ἡ ἐγγύησις). Τὴν κόρην ὑπέσχετο εἰς τὸν ἄνδρα ὁ κύριος ταύτης, ἤτοι ὁ πατήρ, πάππος ἢ ἐν ἑλλείψει τούτων ὁ ἀδελφός, εἰ δὲ ἦσαν ἀδελφοὶ πλείονας, πάντες συνάμα. Ἐὰν ἡ ἐγγύησις ἔνεκα ἀμφισβητίας δὲν ἠδύνατο ν' ἀποδειχθῆ, διατηρεῖτο μὲν ὁ γάμος, ἐκτός ἐὰν ὁ κύριος τῆς γυναικὸς ἀπήτει τὴν διάλυσιν, τὰ τέκνα ὁμοῦ οὐδὲν κληρονομικὸν δικαίωμα εἶχον (4).

Ὁ γάμος ἴσχυεν ἐν τῇ Ἀττικῇ ὡς θρησκευτικὴ τελετὴ, ὡς ἱερὰ καθοσίωσις τῆς συζύξεως. Ὡς θεοὶ, προστάται τούτου ὀνομάζονται οἱ Ζεὺς τέλειος, Ἡρα τελεία, προσέτι Ἄφροδίτη, Πειθῶ, Ἄρτεμις, Οὐρανὸς καὶ Γαῖα, τέλος αἱ Νύμφαι (2). Ὅτι δὲ οἱ πλείστοι τούτων παρεσιδούσαν βραδύπερον ἐκτός τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας μόλις δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφισβησία, οὗτοι κατὰ τὰ πλείεστα παριστῶσι τὰ καθ' ἕκαστα τῆς τοῦ γάμου τελέσεως στοιχεῖα. Α. γ. αἱ Νύμφαι βεβαίως ἀναφέρονται μόνον εἰς τὸ νυμφικὸν λουτρὸν, ἡ Πειθῶ ἀναφέρεται εἰς τὸ συστατικόν, τὸ ὁποῖον μᾶς παριστᾷ ὁ ἀλδοθρανδίνιος γάμος (3). Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ Γαῖα καθιστῶσιν αἰσθητὴν ἀνθρωπίνως τὴν ἔνωσιν τῶν νυμφίων. Οἱ θεοὶ, οἵτινες κατὰ πρῶτον ὑπῆρξαν τοῦ γάμου προστάται, ἦσαν πιθανῶς ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἥρα, αἱ προστάται τῆς οἰκογενείας, ἡ Ἄφροδίτη ὡς θεὰ τοῦ ἔρωτος, κατ' ἐξοχὴν ὁμοῦ οἱ ἀγροτικοὶ θεοί. Οἱ τελευταῖοι ὁμοῦ, ἐπισθοπορούσας τῆς γεωργίας, ἐν γένει ἀπέβησαν, καὶ ἀντεκατεστά-

(1) Ἰε Blatner Beitr z Kenn tuiss. des griech. Rechts seil. 409. Meier und Schoeman d. attiset Process seil. 409.

(2) Πλουτ. ζῆτ. ῥωμα. 2 Σχολ. εἰς Πινδ. Πύθ. 4, 105 Πρὸβλ. πρὸς Τιμ. seil. 243.

(3) Ἀρχαία τοιχογραφία ἀνευρεθεῖσα τὸ 1606 ἐν Ῥώμῃ πλησίον τῆς Santa Maria Maggiore ἐν τοῖς ποτε κήποις τοῦ Μεκίνα κτήματι κατὰ πρῶτον τοῦ πρίγκηπος Aldobrandini, εἰς οὗ καὶ τὸ ὄνομα σήμερον εὐρίσκειται ἐν τῷ Βατικάνῳ. Ἡ παράστασις διαιρεῖται ἐν εἴδει ἀναγλύφου εἰς τρία συμπλέγματα. Ἐν τῷ μέσῳ εὐρίσκειται ὁ νυμφικὸς ὕαλαμος. ἐν ᾧ ἡ νύμφη ἀνευ καλύπτρας καὶ ἡμίγυμος ἐπικαθίηται ἐπὶ κλίνης πολυτελοῦς, ἵσταται δὲ παρὰ τῇ κλίνῃ ἡ παρὰ νύμφος λαλοῦσα πρὸς τὴν νύμφην ἡδέως, καὶ ἡ νυμφεύτρια ἐτοιμαζομένη ν' ἀλείψῃ τὴν νύμφην μετ' ἔλαιον ἱερῶν. Ἀριστερόθεν δὲ ἐν τινὶ ἱστορικῇ ἀμφοτέρω γυναικί, ἐτοιμαζομένη τὸ ἐπιθέμενον νυμφικὸν λουτρὸν· δεξιόθεν δὲ πρὸ τοῦ θαλάμου ἐπὶ τινος ἰκρίωματος ὁ ἀναμένων γαμβρὸς. Κατὰ τινὰς μὲν παριστᾷ τὸν γάμον τοῦ Ἡγηλίου καὶ τῆς Θιάδος, κατ' ἄλλους δὲ τὸν τοῦ Μηλίου καὶ τῆς Ἰουλίας.

θησαν ὑπὸ τῶν ἀνω εἰρημένων (4). Σχεδὸν παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τῆς ἀρχαιότητος αἱ ἀγροτικαὶ θεότητες εἶναι ἐκεῖναι, ἐκ τοῦ κύκλου τῆς λατρείας τῶν ὁποίων ἐλήφθησαν τὰ γαμικὰ ἔθιμα καὶ τὰ σύμβολα τούτων. Ἀληθῶς μὲν οἱ συγγραφῆς δὲν ἀναφέρουσι τι περὶ τῆς λατρείας τῶν θεῶν τούτων κατὰ τὴν τέλειον τοῦ γάμου, παρέμειναν ὁμοῦ ἀρκετὰ ἔχνη ταύτης οὐχὶ μόνον ἐν τῇ γλώσσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἐθίμοις τοῦ γάμου, τὰ ὁποῖα θὰ ἀναφέρωμεν κατωτέρω χωρὶς νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν ἐνταῦθα πάντα τὰ ἔθιμα καθ' ἕκαστα, πρὸς ἀποφυγὴν μακρολογίας. Τῆς τελέσεως ἐγένετο ἀρχὴ τελομένου θύματος, τοῦ θύματος δηλ. τοῦ καθιερωμένου εἰς τοὺς γαμικὸς θεοῦς (2). Νύμφη καὶ γαμβρὸς ἐλούοντο ἐν πηγῇ ὕδατι, τὸ ὁποῖον ἔφερε παις ἡ κοράσιον τῶν πλησιεστάτων συγγενῶν ἐκ τῆς Καλλιγρόης ἢ ἐνεακρούου (3). Οἱ παῖδες παρίστων ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ πρόσωπον ὅπερ κατὰ τὸν Ῥωμαϊκὸν γάμον, ἐσήμαινον δηλονότι τὴν ἀγνείαν καὶ εὐκρίνειαν. Παις ἔστεμμένος ἀκάνθας καὶ δρυοβαλάνους ἐβάσταζε λίκνον πλήρες ἄρτου, προσέρον τὰς λέξεις: ἔφυγον κακὸν, εὖρον ἀμεινον (4). Οἱ ἀρχαῖοι ἀνευρον ἐν τῷ ἐθίμῳ τούτῳ ἀπήχημα ἐκ τῶν χρόνων ἐκείνων, καθ' οὓς ἔτραγον οἱ ἄνθρωποι βαλάνους, μὴ ὄντος εισέτι γνωστοῦ τοῦ σίτου. Αἱ λέξεις ἐκεῖναι σημαίνουσι κατ' αὐτοὺς τὴν μετᾶσιν ἀπὸ τοῦ νομαδικοῦ εἰς τὸν γεωργικὸν βίον (5). Δὲν ἔχει ὁμοῦ οὕτω. Χρόνος ἀγριότητος, καὶ καθ' ὃν ἔτραγον θαλάμους οἱ ἄνθρωποι οὐδέποτε ὑπῆρξεν, ἤδη πολὺ πρὸ τῆς γεωργίας

(1) Ἰε Mueller dorier I. seil. 399.
 (2) Πλουτ. 3. 38. — Φωτ. ὑπὸ τὴν λέξιν προτελεια. — Διόδ. 5. 73. — Ἀγλ. Τάτ. 2. 12 καὶ κατωτέρω.
 (3) Ἀρποκρατ. ὑπὸ τὴν λ. Λουτροφόρος. Ἔθος ἐν τοῖς γαμοῖσι λουτρὸν μεταπέμπεσθαι ἐκαστοῖς κατὰ τὴν τοῦ γάμου ἡμέραν· ἐπέμπον δ' ἐπὶ ταῦτα τὸν ἐγγυτάτου γένους παιῶν ἄρτων καὶ οὗτοι εὐλοτροφούρου... τὰ λουτρά ἐκαστὸν ἐκ τῆς νῦν μὲν ἐνεακρούου καλουμένης κρήνης, πρότερον δὲ Καλλιγρόης. — Φωτ. ὑπὸ τὰς λ. λουτροφόρος καὶ λουτρά. Πολ. 3. 43. Θεουκ. Ζ. 15. σχολ. Εὐρ. σοιν. 349. Ἀριστ. Λυσιστράτ. 878.
 (4) Ζηνοβί, παροιμ. 3.98.—Εὐκράτ. εἰς οὐδ. 12.357.
 (5) Εὐστάθ. ἐνθ. ἀνωτ. Οὐχ ἡδὺς ὁ τότε κατὰ τοὺς δευροβάζοντας βίος καὶ τοὺς βαλκνηφάγοντας... πρηνὴν γὰρ τὸν βίον ἐκείνον καὶ προκρίμα δηλοῖ παρὰ Ἡμασιακῆς λέξεως· ἔφυγον κακὸν εὖρον ἀμεινον, ἦν ἐλεγέθησιν ἀμφισβητῆς παῖς Ἀθήνησι ἐτοιμαζόμενος ἀκάνθας μετὰ δρυῶν καρπῶν, λίκνον βεβαίως πλήρες ἄρτων, κινισσόμενος τὴν ἐκ τοῦ κελκιστοῦ βίου ἐπὶ τὸ κρείττον μεταβλήθη.

ὑφίστατο ἡ μονογαμία, ὑπῆρχον ἀγροτικοὶ θεοί, οἵτινες προέβαντο τῆς γενέσεως ἐν τῇ φύσει. Καὶ οἱ νομάδες προσέφερον ἤδη τιμὰς εἰς τοὺς θεοὺς τῆς γονιμότητος, τῶν πομμινῶν καὶ τῆς εὐφορίας τῶν καρπῶν, ἡ παράδοσις, ὅτι ὁ Κέκροψ πρῶτος εἰσήγαγε τοὺς γάμους, ἐδίδαξε τὴν γεωργίαν καὶ τὸ θάπτειν τοὺς νεκροὺς, οὐδεμίαν ἔχει βᾶσιν ἱστορικὴν, εἶναι πλάσμα ποικτικῆς φαντασίας καθ' ὅσον παραδέχεται, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις μετὰ μακρὰν ἀγριότητα ἐπῆλθε, καὶ ἤρξατο τότε, ὅτε ὁ λαὸς πλέον ἐξελέξατο σταθερὰν κατοικίαν. Κατὰ τὰς ἱστορικές τῶν χρόνων μας γνώσεις ἡ παράδοσις αὕτη οὐδόπως εἶναι πιστευτή. Τὸ δικίον, τὸ ἔθιμον, ἡ θρησκεία ἔλαβον ὑπαρξίν μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ἔχουσι τὰς ρίζας των ἐν τῇ πρώτῃ οἰκογενείᾳ, καὶ ἀνατρέχουσιν εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς οὔτε Ἕλληνας, οὔτε Ῥωμαῖοι ὑπῆρχον. Ὁ ἀμφισβητῆς παις σημαίνει, ὅτι τοῦ γάμου προέβαντο αἱ αὐταὶ θεότητες, αἵτινες προέβαντο καὶ τῆς γενέσεως ἐν τῇ φύσει· τὸ δὲ πλήρες ἄρτων λίκνον παρίσταναι τὸν χαρακτηριστῆρα τῶν θεῶν τούτων, ὅτι δηλ. αὐτοὶ διατηροῦσι τὰς οἰκογενεῖς καὶ ὀριμάζουσι τοὺς καρπούς. Αἱ δὲ ἀκάνθαι καὶ αἱ βάλαντοι εἶναι τὰ σύμβολα τῆς εὐφορίας· τὴν αὐτὴν ἐπίσης ἔχει σημασίαν καὶ ἡ ἐξ ἀκάνθων δέσμη, ἣν φέρει ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ γάμῳ ὁ puer patrimus et matrimus, ἐξελέγηθη δὲ ἡ ἀκάνθα, διότι αὕτη τε καὶ ἡ δρὺς ἔχουσιν ἀφθονον καρπῶν. Αἱ δὲ σκοτειναὶ λέξεις ἔφυγον κακὸν εὖρον ἀμεινον ἀνεφέρονται εἰς τὴν ἀφθονίαν, ἣν οἱ θεοὶ τῆς γεωργίας εὖνοι ὄντες, παρέχουσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐφυγον κακὸν ἦτοι τὴν στέρησιν καὶ τὴν ἐνδεικν ἀπέφυγον, εὖρον ἀμεινον ἐπέτυχον ἀφθονίαν καὶ πλησμονήν, οἱ θεοὶ εἶναι εὐμενεῖς πρὸς με. Ὅμοια ἐγένοντο καὶ ἐν τοῖς Πυκνηφίσις μικρὸν πρὸ τοῦ θέρους, διότι παρήρξατο ὁ καιρὸς τῆς ἀφορίας, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι κατὰ τὴν συγκομιδὴν ἐν χαρᾷ θὰ ἐκφέρωσι τὴν εἰρησιώνην (1). Ὁ δὲ παις εἶναι ἀμφισβητῆς, ὡς παρὰ Ῥωμαίους puer patrimus et matrimus πρὸς ἀποτροπὴν κακῶν οἰωνῶν. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ συμποσίου ἐφέρετο ἡ νύμφη εἰς τὴν τοῦ νυμφίου οἰκίαν (2). Καθημένη ἐφ' ἀμάξης συρομένης ὑπὸ ἡμίονων ἢ παύρων, ἔχουσα ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν γαμβρὸν, ἀφ' ἑτέρου δὲ φίλον τινα τούτου, πάροχον ἢ παρκνύμ-

(1) Πλουτ. Θε. 92. — (2) Ηβλ. Hermann griech. Antiquitat. 3. seil. 152 σημ. 10. Διότι, ὅτι τὸ γαμικὸν συμποσίον μετὰ τὴν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ μετάσσει τῆς νύμφης ἐγένετο, εἶναι πεπαλαιωμένη πλάνη.

φιον καλούμενον (1) ἐκομίζετο ὑπὸ τὸν ἦγον τῶν αὐτῶν καὶ ψαλλομένου τοῦ Ἰμεναίου (2). Συνάμα δ' ἔφερε κόσκινον καὶ φρύγετρον (3) ὡς σημεῖον τῶν οἰκιακῶν τῆς ἐνασθολήσεως. Ἡ γαμικὴ δᾶς ἠνάπτετο, ὡς φαίνεται ἐν τῇ πυρᾷ τῆς ἐστίας ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν γονεῶν τῆς νύμφης (4) καὶ ἐσημι- νιν ἕως τὸ κοινὸν τῆς ἐστίας μεταξὺ τῶν συζύγων. Ἄμα ἐφθάνεν ἡ νεόνυμφος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ συζύγου τῆς ἐβραίνετο καταχύσματα, ἦτοι σὺκα, κάρυα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα (5) σημαῖνον τοῦτο, ὅτι ἦρχοντο νὰ παρασχῶσιν αὐτοῖς οἱ ἀγρο- τικοὶ θεοὶ γονιμότητα καὶ εὐλογίαν. Ὁμοίως καὶ παρὰ Ῥωμαίους ὁ σύζυγος ἐν τῷ γάμῳ, καὶ οἱ ἀγορανόμοι (aediles) κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Δήμη- τρος (cerealia) ἐβραίνον κάρυα. Ἐπειτα ἦγον τὴν νύμφην εἰς τὴν ἐστίαν, ἵνα μυήσῃ καὶ ταύτην εἰς τὴν τοῦ οἴκου κοινωνίαν, καὶ εἰς τὸ καθῆκόν τῆς διὰ τὴν ἦναι φύλακῆ τῆς πυρᾶς. Τότε δ' εἰσέρχεται εἰς τὸν θάλαμον, πρὸ τοῦ οὗοῦ ἦτο ἀνηρτημέ- νος ὑπερὸς (6). Οἱ ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι συναριθ- μοῦσι τοῦτον μὲ τὸ κόσκινον καὶ φρύγετρον καὶ θεωροῦσιν ταῦτα πάντα σύμβολα τῆς οἰκιακῆς ἐργασίας. Οὕτως ἀναφέρει ὁ Πολυδεύκης « ὑπερὸν δ' ἐξέδουν πρὸ τοῦ θαλάμου, ὡσπερ καὶ κόσκινον ἢ παῖς ἔφερε, σημεῖα, ὡς εἰκὸς, αὐτουργίας. » Ἡμεῖς ὅμως δὲν συμφωνοῦμεν μὲ τὴν ἰδέαν ταύ- την. Διότι διὰ τί νὰ στηρίζεται πρὸ τοῦ θαλά-μου; πρὸς τί τίθεται ἐκεῖ τοιοῦτον οἰκιακὸν ἐρ- γασίον; Ἡμεῖς βλέπομεν μᾶλλον ἐν τούτῳ σύμ-βολον ἀρχιούτου, ἢ ἐννοίαν τοῦ οὗοῦ οὐδ' εἰς αὐτοῦ τοὺς ἀρχαίους δὲν ἦτο γνωστὴ, διότι ἡ συνάφεια τοῦ γάμου μετὰ τῶν ἀγροτικῶν τελετῶν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐξέλειπεν. Ὁ ὑπερὸς ἐν- τὺθα εἶναι φαλλὸς σύμβολον, καὶ τούτου ἕνεκα

(1) Ἀρποκρ. ὑπὸ τὴν λέξιν ταύτην. Ζεύγος ἡμιονικὸν ἢ βοεικὸν ζεύξαντες τὴν λεγομένην κλινίδα ἢ ἐστὶν ὁμοία διέβρω τὴν τῆς νύμφης μέθοδον ποιοῦνται. Περαιθερόντες δὲ αὐτὴν ἐκ τῆς πατρῷας ἐστίας ἐπὶ τὴν ἀμύξαν ἀγοῦσιν εἰς τὰ τοῦ γαμοῦ ἐσπέρας ἱκανῆς. Κἀθηται δὲ τρεῖς ἐπὶ τῆς ἀμύξης, μέση μὲν ἡ νύμφη, ἐκατέρωθεν δὲ ὁ τε νυμφίος καὶ ὁ πάροχος. Ἀρποκρ. ὑπὸ τὴν λέξιν πάροχος.

(2) Σχολ. εἰς Ἀριστοτ. ὄρνθ. 1735. ἐτυμολ. μέγα ὑπὸ τῆς λέξεως μετὰ τὴν κόρη.

(3) Φώτ. Μυριοθλ. 239 σελ. 321. Μέγ. ἐτυμ. ὑπὸ τ. λ. ἀμυξάνον μέλος. Ἀριστοτ. εἰρ. 4332. ὄρν. 1720.

(4) Σχολ. Εὐριπ. Τρ. 315. Νόμιμον γὰρ ἐστὶ τῆς μητρὸς δαδουχεῖν ἐν τοῖς γάμοις τῶν θυγατέρων. Ἰφιγ. ἐν Αὐλίδ. 739 — τδ. Hermann ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 154 σημ. 20.

(5) Σχολ. Ἀριστοτ. Πλούτ. 763. Φώτ. ὑπὸ τ. λ. κατα- χύσματα. Ἀρποκρ. Ἡούγ. Σουλίας ὑπὸ τὴν λέξιν ταύτην.

(6) Πολυδ. 1. 1.

ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου καὶ πρὸ τοῦ θα- λάμου ἀναρτᾶται. Οὕτως ἐσυνείθιζον καὶ τὴν Ῥωμαίαν νύμφην νὰ καθίζωσι κατὰ παλαιὰν ἰσρὰν συνθήκην ἐπὶ τοῦ ὑπερμεγέθους φαλλοῦ (imma- nissus fascinus) τοῦ Πριάπου, ἵνα δεχθῆ παρὰ τῶν θεῶν τὴν καθαρῆσαν τῆς γονιμότητος, οὕτως εἰθίζετο καὶ ὁ φαλλὸς νὰ σταίνεται ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ τοῖς ἀγροῖς παρὰ Ἑλλήσι καὶ Ῥωμαίοις, καὶ κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ θερισμοῦ καὶ τοῦ τραγητοῦ νὰ περιάγῃται. Βραδύτερον τὸ σύμβολον ἐκεῖνο δὲν ἦτο πλέον καταληπτόν, διότι ἐξέλειπεν ἡ γνώ- σις τῆς γενέσεως τῶν τοῦ γάμου ἐθίμων, τὸ ἀφη- σαν ὅμως κατ' ἐθίμον νὰ ἰσχύη. Ἄλλη ἐξηγήσις, ὅτι δηλ. ὁ ὑπερὸς ἀνηρτᾶτο πρὸ τοῦ θαλάμου πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ φθόνου, εἶναι ἦτον πιθανή, ἂν καὶ ἐξ ἀναλογίας τῶν Ῥωμαϊκῶν ἠθῶν ἠδύνατο νὰ ἐπιβεβαιωθῆ. Καὶ τὸ κυδώνιον, τὸ ὁποῖον ἡ νύμ- φη κατὰ τὰ λεγόμενα μὲν κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος, βεβαίως ὅμως κατ' ἐθίμον τῶν ἀρχαίων, χράνων τὸ ὁποῖον καθιέρωσε διὰ νόμου ὁ Σόλων, ἐσυνείθιζεν ἐν τῷ θαλάμῳ νὰ τρώγῃ (1) ἐλήφθη ἐκ τῆς τελετῆς τῶν γενεσιουργῶν θεοτήτων (2). Τὰ μὲν μῆλα ἦσαν καθιερωμένα εἰς τὰς θεότητας, αἵτινες προϊστάνοτο τοῦ γάμου καὶ τῆς γονιμό- τητος ἦτοι εἰς τὸν Διόνυσον, τὴν Δήμητραν, τὴν Ἄφροδίτην καὶ τὴν Ἥραν. Τὸ δὲ κυδώνιον καὶ βοτάνιον ἔχουσι μεγάλην σημασίαν ἐν ταῖς ἀσια- τικαῖς φυσικαῖς τελεταῖς ἐκεῖνο μὲν εἶναι σύμ-βολον τῆς γυναικῆς, τοῦτο δὲ ἕνεκα τῆς πλη- θύσεως τῶν κόκκων του σημαίνει τὸν ἄνδρα. Ἡ νύμ- φη, τρώγουσα τὸ κυδώνιον, καταλαμβάνεται ὑπὸ τῆς γονιμοποιῶν δυνάμεως τῆς θεότητος, ἀφιερ- ροῦται εἰς τὴν Ἄφροδίτην, ἀναλαμβάνουσα τὸ σύμβολον ταύτης. Εἰς τίνα θεότητα ἐν πρώτοις ἦτον ἀφιερωμένον τὸ κυδώνιον, δυσκόλως δύναται ν' ἀποφασισθῆ, τοῦτο μόνον εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ θεότης αὕτη πρέπει νὰ ἦναι ἀγροτικὴ. Εὐφορία τῶν ἀγρῶν καὶ γονιμότης τῶν γυναικῶν ἐθεωρεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ κα- θὼς ἡ φύσις καὶ τὸ πνεῦμα. Ἡ τρώγουσα κυδώνιον νύμφη ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τὴν τὸ βοτάνιον τρώ- γουσαν Περσεφόνην. Τὰ ἐλευσίνια μυστήρια παρί-

(1) Πλούτ. σωζ. παραγγ. σελ. 414. — Ὁ Σόλων ἐκέ-λευε τὴν νύμφην τῷ νυμφίῳ συγκρατᾶσθαι μῆλου κυ-δωνίου κατατρωγοῦσαν, ἀνιπτόμενος ὡς ἄσκησιν, ὅτι δὲ τὴν ἀπὸ σπύματος καὶ φωνῆς χάριν εὐαριστερόν εἶναι πρῶτον καὶ ἡδέϊον — ζητ. Ῥομ. 65. — Σολ. 20.

(2) Πδλ. Hermann ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 454 σημ. 28 καὶ πὸς ἐκεῖ ἀναφερομένης σύγγραφος. Lasaulx ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 75 καὶ 76.

σταυρῶν παραπλησίως τὴν λειτουργίαν τῆς συλλή- φως καὶ τῆς γεννήσεως ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ. Ἐν τῷ τῆς Ῥομῆς κερπῷ ὑποδέ- χεται ἡ Περσεφόνη τὸν σπόρον τοῦ ἀνδρὸς καὶ τοῦ ἀγροῦ, δὲν δύναται πλέον νὰ χωρισθῆ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς τῆς, διότι εἰσῆλθεν εἰς κοινωνίαν γένους μετ' αὐτοῦ. Ἡ συνάφεια τοῦ γάμου πρὸς τὴν λα- τρείαν τῶν ἀγροτικῶν θεοτήτων ἐμφανίζεται κα- θαρῶς ἐν ταῖς Θεοδομοφορίαις.

Ὀλίγα τινα εἶτι περὶ παραστάσεως τῶν ἰσρέων. Κατὰ πόσον συνήργουν εἰς τὸν γάμον ἰσραῖς, δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία. Τὰ περὶ γάμου σωζόμενα δὲν μὲς ἀναφεροῦσι τι περὶ εὐλογίας τῶν ἰσρέων. Πᾶσαι αἱ εἰδήσεις συμφωνοῦσιν ὡς πρὸς τοῦτο, ὅτι αἱ ἠρᾶθωνισμέναι (ἐγγεγενημέ- ναι) καὶ οἱ νεόνυμφοι ἐπεσκέπτοντο τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν, προσέφερον δεήσεις καὶ θύματα, παρευ- ρισκομένων καὶ τοῦ ἰσρέως ἢ τῆς ἰσραῖας, καὶ ἐδι- δάσκοντο τοὺς περὶ γάμου θεσμούς τῆς θεότη- τος (1). Τοῦτο μόνον δύναμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν χωρίων, ὅτι ἀναγκαῖα δὲν ἦτο ἡ παρουσία τῶν ἰσρέων, διότι ἕκαστος Ἀθηναῖος ἠδύνατο καὶ μόνος οἶκος νὰ προσφέρῃ θύμα, ἀλλὰ καὶ αἱ πλεί- σται περὶ τούτου σωζόμενα εἰδήσεις δὲν δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀναφερόμενα εἰς τοὺς νυμφευ- μένους, ἀλλ' εἰς τοὺς ἤδη νυμφευθέντας.

(1) Πλούτ. συζυγικά παραγγ. σελ. 440 ἐκδ. Hult « Μετὰ τὸν πάτριον θεσμόν, ὃν ἡμῖν ἡ τῆς Δήμητρος ἰε- ρεῖα συνειργαμένοι ἐπήρμισαν, οἴμαι καὶ τὸν λόγον, ὁμοῦ συναρπάζομενοι ἡμῶν καὶ συνημενοῦντα, χαρήσιμον ἂν ἐ- ποιῆσαι καὶ τῷ τόμῳ προσφῶδον. » Ἐκ τούτου τινες συμ- περαίνουσιν, ὅτι ἡ ἰερεῖα συνεκράτει τὰς χεῖρας τῶν νεο- νύμφων, ὁ τοῦ λόγου εἰρηδὸς ὁμοῦ δεικνύει, ὅτι ἡ ἰερεῖα ἐνταῦθα μόνον περὶ τῶν τοῦ γάμου θεσμῶν τῆς θεῆς ἐδί- δασκε· συνειργαμένοι δ' ἐνταῦθα σημαίνει οὐδὲν ἄλλο παρὰ τὸ εἰς γάμον συνειργαμένοις. Ξηνηρ. λέξ. σελ. 77. « Ἡ ἰερεῖα Ἀθήνησι τὴν ἱερὰν αἰγίδα φοροῦσα πρὸς τοὺς νεογάμους· εἰσέρχεται. » — ὡς ἰερεῖς φαίνεται, ὅτι προσε- καλοῦντο ἐκ τῶν πλουσίων καὶ σημαίνοντων ἵνα φροντί- σαι περὶ τοῦ θύματος τοῦ γάμου. Προσιδίπ. Χορευ. παρ' Ἀθηναίῳ 9. 5. σελ. 377. « Διακονοῦμεν νῦν γάμους τὸ θύμα βούς, ὁ δίδου ἐπιφανῆς, ἐπιφανῆς ὁ λαμβάνων· τούτων γυναῖκες, ἰερεῖαι τῆ θεῆς, κορύβαντες, αἰλοὶ, παν- νυχίδες, ἀναστροφῆ, ἰπὸδρομος οὗτος ἐστὶ σοι, μαγειρι- κῆς. » Ἐνταῦθα τὸ ἰερεῖαι μὲν εἶναι κατηγορούμενον τοῦ θύματος, ἀλλὰ ἀναφέρεται παραλλήλως ὁ μάγιστρος ἀνα- φέρει τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τινος γάμου πλουσίου παρίστανται. Πλείονα παρὰ Lasaulx ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 71. 94.

ΣΕΡΓΙΟΣ ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟΣ.

Εἶνε πράγμα περίεργον καὶ ὅμως ἀληθές ὅτι οἱ τύραννοι ὕψω διὰ τῆς ἡλικίας πλησιάζουσι πρὸς τὸ τέρας αὐτῶν, τὸσω προσπαθοῦσι νὰ πα- ρατείνωσι τὴν ὑπαρξίν των, καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῶν ταύτῃ, ἐγκολπούμενοι τὰς γελοιωδιστέρας προλήψεις καὶ τερατουργίας, ἐπιχειροῦσι δι' αὐ- τῶν νὰ παρεμποδίσωσι τῆς ἀμειλίχτου Ἀτρώπου τὸ ἄχαρι ἔργον. Ἐπωφελοῦμενοι δὲ τῆς φιλοζώου αὐτῶν διαθέσεως ἀγύρται τινες, σπεύδουσιν εἰς τὰς αὐλὰς των, δεικνύοντες προσπάθειαν ὕψω ἱ- κανοποίησιν τὴν ἐπιθυμίαν των· ἀλλ' εἰς μάτην, τὴν ψαλίδαν τῆς Μοῖρας δὲν ἰσχύουσι τὸ παράπαν νὰ κωλύσωσιν.

Ὁ Σέργιος Διοκλητιανὸς ἐγένετο εἰς τῶν περιφε- ροτέρων ἐκείνων γοήτων, τῶν συνηθέστερον ὑπὸ τὸ τοῦ ἀλχημιστοῦ ὄνομα διακρινομένων. Γεννη- θεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόν- τος αἰῶνος, ἔλαβε τὰ πρῶτα τῆς μαθήσεως στοι- χεῖα ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Βιέννην, ἐνθα ἐμαθήτευσεν παρὰ τῷ τῷ φυσικομα- θηματικῷ ἐκεῖ διδάσκοντι Χριστοδούλῳ Ξηρομε- ρίτῃ Ἀικαρνῆνι, τῷ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀποκη- ρυθέντι καὶ ἀφορισθέντι διὰ τὴν κακοδοξίαν αὐ- τοῦ. Ἐσφαλμένως δὲ ὁ Κ. Παπαδόπουλος Βρεττὸς ἐν τῇ Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ αὐτοῦ συγγέει τὸν Διοκλητιανὸν τοῦτον πρὸς Σέργιον τὸν Μακρῆν, ἄνδρα καὶ ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἐπὶ ὀρθοδοξίᾳ ἐπίσημον. Λαθῶν χημικὰς τινὰς γνώσεις παρὰ τῷ Ξηρο- μερίτῃ ὁ Σέργιος, ἤρξατο ἐπαγγελλόμενος τὸν ἀλ- χημιστὴν, ἀσχολούμενος περὶ τὴν εὑρεσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου, τοῦ ὕδατος τῆς ἀθανασίας καὶ τοιοῦτων ἄλλων μυθευμάτων. Ὑποπεσὼν ὅμως εἰς τὴν δυσμένειαν τῆς Βιενναίας ἀστονομίας διὰ τὰς τοιαύτας ἀγυρτείας του, καὶ καταδιωκόμε- νος ὑπ' αὐτῆς, κατέφυγεν εἰς Τεργέστην, ἐνθα τυχὼν πλοῖον τοῦ Ἀναγκνώστου Μακρῆ Γαλαξεί- διώτου, μέγα παρὰ τῷ Ἀλῆ παρὰ ἰσχύοντος καὶ διοικοῦντος τὴν ναυτικὴν τοῦ σατραποῦ μοῖραν, ἐπέβη εἰς αὐτὸ, καὶ διαλαθὼν τοιοῦτοτρόπως τὰς αὐστριακὰς ἀρχὰς, κατέφυγεν εἰς Πάτρας. Κατὰ τὸν πλοῦν, ἐξαπατήσας τὸν ἀπλοῦκὸν Μακρῆν περὶ τῶν ἀνακαλύψεων αὐτοῦ, τὸν ἐπεισεν ὅτι ἦτο κάτοχος μυστηρίων, δι' ὧν ἐδύνατο ἐκ λίθων νὰ κατασκευάζῃ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, καὶ διὰ βου- στοῦ τινος νὰ παρέχῃ τὴν ἀθανασίαν.

Ἐπανελθὼν ὁ Μακρῆς παρὰ τῷ Ἀλῆ παρὰ δὲν

ἐλείψε νὰ ἀναφέρῃ αὐτῷ τὰ μυστήρια ὅσα εἰς περιφρονημὸς μάγος κατέειχε, καὶ νὰ τῷ προτείνῃ ἵνα ἐπωφεληθῇ αὐτῶν. Ὁ σατράπης, ἐμπλεῶς χαρᾶς διότι τέλος εὔρε τὸ μέσον τοῦ νὰ μὴ ἀποθάνῃ ἀφ' ἐνός, καὶ ν' ἀποκτήσῃ ἀφ' ἐτέρου ὅσον χρυσὸν ἤθελε, προσεκάλεσε τὸν Σέργιον εἰς Ἰωάννινα καὶ κατόκησεν αὐτὸν εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς Λιτερίτζης, ἔνθα ἐκράτει ὡς αἰχμάλωτον, μὴ ἐπιτρέπων αὐτῷ νὰ συγκοινωνήσῃ πρὸς ἄλλον φροντίζων ὁμῶς ἵνα μὴ ὑστερηθῇ ὁ μάγος οὐδενὸς πράγματος, τῷ ἐπρομήθευσεν ἱκανά, κατ' ἀπαίτησίν του, εἶδη ἐξ Ἰταλίας καὶ Γερμανίας. Μεταξὺ ἄλλων παραδοξολογιῶν ὁ Σέργιος ἰσχυρίζετο ὅτι ὅπως ἐπιτύχῃ εἶχεν ἀνάγκη ἰκανῆς κόπρου ἀνθρωπίνης, προερχομένης ὁμῶς ἀπὸ παιδᾶς καὶ κόρας εἰς κατάστασιν ἐντελοῦς παρθενίας ἐτι εὐρισκομένης· ὁ δὲ τύραννος ὅπως ἱκανοποιήσῃ τὴν αἴτησιν τοῦ γόητος ταύτην, συνήθροισε καὶ ἐκλείσεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις αὐτοῦ ἑκατὸν παῖδια καὶ ἰσάριθμα κοράσια, τὰ ὅποια ἐτρέφοντο ὑπὸ τὰς ὀδηγίας καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ἀλχημιστοῦ Σεργίου. Τὰ δυστυχῆ ἐκεῖνα παῖδια ὑπεχρεοῦντο διὰ μαστιγώσεων νὰ φάγωσιν ἐν ἀπληστία ἐξάκις τῆς ἡμέρας, ἀδιάφορον ἂν εἶχον ἢ ὄχι ὄρεξιν· ἕκαστον αὐτῶν ἠναγκάζετο νὰ καταδροχθῇ τὴν μερίδα του καὶ τὸ δυνάμενον νὰ φάγῃ περιπλέον, ἐλάμβανεν ὡς ἀμοιβὴν πέντε παράδες κατὰ μερίδα. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι πολλὰ τῶν παιδίων, ἰδίᾳ δὲ τῶν κορασιῶν ἐκεῖνων, ἀπεβίωσαν ἐκ δυσπεψίας, διότι κεκλεισμένα ἐν τοῖς δωματίοις καὶ μὴ περιπατοῦντα, δὲν ἐδύναντο νὰ χωνεύωσι τὸ πλῆθος τῆς τροφῆς, ἣν ὑπεχρεοῦντο νὰ φάγωσι.

Μὴ ἀκούμενος εἰς τὴν οὐχὶ τόσῳ ἐπιζήλον ὕλκν τῶν παιδίων ὁ Σέργιος πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν χημικῶν του σκευασίων, ἐζήτησε καὶ αἷμα ἀνθρώπινον· ὁ δὲ σατράπης οὐδ' εἰς τοῦτο ἐπιθυμῶν νὰ τὸν ὑστερήσῃ, ἔθηκεν εἰς τὴν διάθεσίν του τὴν σαρείαν τῶν παιδίων, οὓς ἐφύλαττεν εἰς τὰ ἀνάκτορα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἀσελγῶν ἐπιθυμιῶν του, αἱ δὲ ἀρκαμιάζεις ἐγένοντο τοσοῦτον συνεχῶς καὶ ἀφθόως, ὥστε πολλοὶ μὲν τῶν παιδίων ἐκεῖνων ἀπεβίωσαν, πλεον δὲ τῶν τριάκοντα ἑπαθον διὰ βίου.

Ὅτι ὁμῶς ἐκινδύνευσε νὰ λάβῃ σπουδαῖον χημικτῆρα ἦτον ἐτέρα ἀπαίτησις τοῦ ἀλχημιστοῦ, ζητοῦντος μεγάλην πωρότητα τριχῶν ἀνδρικής κόμης. Ἄν ἐζήτηι τρίχας γυναικείας, τὸ πρᾶγμα ἦτον εὐεκπλήρωτον, διότι ὁ Ἄλῃ πασᾶς ἤθελε διατάξῃ ὅλας τὰς εὐεπίθεις γυναικίνας τῆς σατρα-

πείας του νὰ κείρωσι τὰς κόμης των καὶ τῷ προσενέγκωσιν αὐτάς· ἀλλ' ὡς γνωστὸν, οἱ Ἀλθανοὶ μέχρι τοῦ νῦν ζυρίζουσιν ὀλοτελῶς τὰς κεφαλὰς των, ἀφίνοντες μόνον μικρὸν ὄβανον εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῶν, ὥστε τὸ αἶτημα τοῦτο τοῦ ἀλχημιστοῦ ἦτο λίαν δυσχερές.

Ἄλλ' ὁμῶς ὁ σατράπης μὴ θέλων οὐδ' ἐπιμύηκρον νὰ παρακούσῃ εἰς τὸν Σέργιον, ὅστις τῷ ἐπιγγέλλετο τὴν ἀθανασία, διέταξεν εἰς τὸν στρατὸν του νὰ μὴ ζυρίσῃ τοῦ λοιποῦ τὰς τρίχας· ἡ δὲ διαταγὴ αὕτη ἐγένετο ἀφορμὴ φρικῶδους ἀνταρσίας. Οἱ Ἀλθανοὶ στρατιῶται ὑπολαβόντες ὅτι ἡ διαταγὴ τοῦ ν' ἀφίνωσι μακρὰν κόμην ἦτο τὸ προοίμιον ὀλοσχεροῦς μεταβρύβισης ἐπὶ τὸ Εὐρωπαϊκώτερον, συνήθροισθησαν ἠορῶδως εἰς τὴν αὐλὴν τῶν ἀνακτόρων καὶ εἰς ἄλλα δημόσια μέρη, καὶ ἤρξαντο ἀναφανδὸν κηρυσσόμενοι κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ σατράπου, παροτρύνοντες ἀλλήλους εἰς παρακοήν, καὶ κραυγάζοντες καὶ ἀπειλοῦντες. Τοῦτο βλέπων ὁ Ἄλῃ πασᾶς ἐκρούθη, καὶ πέμψας τὸν ἀρχηγὸν τῶν τακτικῶν στρατευμάτων Κασὴμ ἀγάν, πολλὰ τε ἄλλα τοῖς ὑπεσχέθη καὶ ὅτι ἅμα ἡ κόμη των ἤθελεν αὐξήσει ἕνα μόνον δάκτυλον, ἤθελε τοὺς διατάξῃ ἐκ νέου νὰ τὴν κείρωσι. Προσέτι τοῖς ἐφάνερωσε τὸ αἴτιον ὑπερπρουκάλεσε τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην, καὶ τοῖς προσέφερε δῶρα πολλὰ· ἀλλ' οἱ στρατιῶται, οὐδόλως προκύνθεντες, μικροῦ ἐδέεσε νὰ κατακερματίσωσι τὸν Κασὴμ ἀγάν, ὁ δὲ σατράπης ὑπεχρεώθη νὰ υποχωρήσῃ ἀπέναντι τῆς ἐπιμονῆς τῶν στρατιωτῶν του.

Ἐν τούτοις ὁ ἀγύρτης Σέργιος ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1818 τὰς χημικὰς ἐργασίας του, κλεισμένος πάντοτε ἐν τοῖς ἀνακτόροις· τέλος ὁ Ἄλῃ πασᾶς βαρυνθείς πλέον νὰ μὴ βλέπῃ πραγματοποιούμενον τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ὑποσχέσεών του, μετέβη μίᾳ τῶν ἡμερῶν εἰς τινὰ σκιὰδα, ἣν εἶχε παρά τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, καὶ ἐκεῖ προσεκάλεσε τὸν Σέργιον ἐπὶ προφάτει νὰ τὸν γνωρίσῃ μεθ' ἐνός δερβίσσου, ἐπίσης ἀλχημιστοῦ περιφήμου, ὅστις εἶχεν ἔλθει ἐκ Περσίας καὶ δὲν ἐδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ἕνεκα τῆς πινώλους ἣτις ἐμάστιζε τότε διάφορα μέρη.

Ὁ δυστυχὴς Σέργιος διαβαίνων πρὸ τῆς σκιᾶδος, εἶδε τὸν τύραννον καθήμενον εἰς ἕν παρεθύρον, ὅστις ἤρξατο νὰ ὁμιλῇ πρὸς αὐτὸν περὶ τῆς ἡδονῆς, ἣν θὰ ἠσθάνετο βεβαίως νὰ περιπατῆ εἰς τὰς ὁδοὺς, ἔπειτα ἀφοῦ τόσον χρόνον ἐμὲν κεκλεισμένος ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Ἐνῶ δὲ ὁ Ἄλῃ

πασᾶς συνδιελέγετο τοσοῦτον φιλικῶς πρὸς τὸν Σέργιον, εἰς τῶν γραμματικῶν του καλούμενος Σπύρος Κολοβός, φίλος καὶ προστάτης τοῦ Σεργίου, ἐνησυχολοεῖτο κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἄλῃ πασᾶ, γράφων μεγάλοις γράμμασιν ἐπὶ τινος σανίδος ἐπίγραμμά τι, ὑπερ ἔμελλε νὰ τεθῇ ὑπερθεῖν τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀλχημιστοῦ, ἅμα ἤθελε θανατωθῆ. Καὶ ὄντως ἅμα ὁ Κολοβός ἐτελείωσε τὴν γραφὴν αὐτοῦ, ὁ Ἄλῃ πασᾶς παρέδωσε τὸν Σέργιον εἰς τὸν προμνημονευθέντα Κασὴμ ἀγάν, ὅπως δῆθεν εἰς τὴν μετὰ τοῦ δερβίσσου ἀλχημιστοῦ συνέντευξίν του ἐπιτηρῆ μὴ καταπατηθῶσιν οἱ ὑγειονομικοὶ νόμοι. Μόλις δὲ προσέβη ἑκατὸν βήματα ἐκείθεν, ὁ δυστυχὴς Σέργιος διέκρινε τὴν ἀρχόννην, ἣτις τὸν περιέμεναν. Ὑποχρεωθεὶς δὲ νὰ προβῇ μέχρις αὐτῆς, μ' ὅλας τὰς διακμαρτυρίας του, ὑπέστη τὸν δι' ἀρχόννης θάνατον, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ φίλου του γραφὴν ἐπίγραμμα προσεκλήθη διὰ καρφίου ἐπὶ τοῦ μετώπου του, φέρων τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην Ἑλληνο-τουρκιστί: «Ὁβτως ἀπόλλυνται οἱ ἀπατῶντες τοὺς κυρίους των.»

Καὶ μὴδαίς θαυμάσῃ διὰ τὴν εὐπιστίαν τοῦ σατράπου, ὅταν ἀναλογισθῇ τὰς γελοιάδας δεισιδαιμονίας αὐτοῦ. Πρὶν ἐπιχειρηθῆ τι συνεβουλεύετο εἶδος ὠρολογίου ἐπὶ τῆς πλακῆς τοῦ ὀπίου, ἀντὶ τῶν σημείων τῶν ὠρῶν, ὑπῆρχον σχήματά τινα, θεωρούμενα μαγικὰ, καὶ ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῶς εἰς ὠροδείκτης ἐστρέφετο ἐλευθέρως· ἅμα λοιπὸν ὁ Ἄλῃ πασᾶς ἤθελε νὰ ἐξετάσῃ τὴν μοῖραν, ἔστρεψε μεθ' ὀρυθῆ τὸν ὠροδείκτην, προσέφων μαγικοῦς τινὰς λόγους, καὶ ἐκ τοῦ σχήματος, εἰς τὸ ὁποῖον κατέπαυεν ἡ κίνησις αὐτοῦ, ἔτεκμαίρετο ἂν ὄρειλεν ἢ μὴ νὰ ἐπιχειρηθῇ τὴν ἦν προὔτιθετο πράξιν. Ἐπίσης μεγίστην ὑπόληψιν ὁ τύραννος ἔστρεψε πρὸς δακτύλιόν τινα, ὅστις καὶ ὡς σφραγίς τῷ ἐχρησίμευε, καὶ τοῦ ὀπίου τὴν ἱστορίαν ὡς περιεργον παρατιθέμεθα ἐνταῦθα.

Καθ' ἕν χρόνον ὁ Ἄλῃ πασᾶς ἦτο πτωχὸς ἐραθὸς, δεκαπενταετῆς περίπου, δερβίσκος τις ἐκ Μαρσκού ἦλθεν ἵνα ζητήσῃ τὴν φιλοξενίαν εἰς τὸν τῆς μητρὸς του οἶκον, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διατέλει ἐν πενίᾳ. Γνωστὸν ὑπάρχει ὅτι ἡ φιλοξενία εἶνε ἡ μεγίστη τῶν ἀρετῶν τῶν κατοίκων τῆς Ἀνατολῆς· ἀλλ' ἡ μήτηρ τοῦ Ἄλῃ Χάμ-κω, πτωχὴ οὕτα, δυσηρεστεῖτο διότι δὲν εἶχε κράτος νὰ δώσῃ εἰς τὸν ξένον, καὶ τὴν διασκέπαιαν τῆς ταύτης ἐξέφραζε πρὸς τὸν υἱόντης Ἀλθανιστί, νομίζουσα ὅτι ὁ δερβίσκος δὲν ἤνοιε τὴν

γλώσσάν της. Κατὰ δυστυχίαν οὐδ' ὄβολός ὑπῆρχεν εἰς τὴν οἰκίαν, ὁ δὲ Ἄλῃς, ὅπως οἰκονομήσῃ τὴν ἔλλειψιν, ἀπεφάσισε νὰ πωλήσῃ τὸ μοναδικόν του εορτάσιμον ἱμάτιον διὰ νὰ περιποιηθῶσιν ὅσα ἦτο δυνατόν καλλίτερον τὸν ξένον, ὃν ὁ Θεὸς τοῖς ἐξἀπέστειλεν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ δερβίσκος ἐπεσεν ἀσθενῆς, ὁ δὲ Ἄλῃς, μὴ εὐρίσκων χρήματα νὰ θνασθῇ, ἐπώλησε μικρὸν κατὰ μικρὸν τὰ ὀλίγα οἰκιακά του ἐπιπλα, ὅπως ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς τῆς νοσηλείας δαπάνας· τέλος μετὰ ἕνα μῆνα ὁ δερβίσκος ἀνέβρωσε, κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐγνωστοποίησεν εἰς τὸν Ἄλῃν ὅτι ἤνοιε τὴν Ἀλθανικήν καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν ἐγίνωσκεν ὅλας τὰς θυσίας, αἱ ὑπέστη δι' αὐτὸν ἐκεῖνός τε καὶ ἡ μήτηρ του.

Ὅπως λοιπὸν ἀνταμείψῃ αὐτοὺς διὰ τὴν φιλοξενίαν των ὁ δερβίσκος ἐχάρισεν εἰς τὸν Ἄλῃν τὸν δακτύλιον ἐκεῖνον, ἐπιτάξας αὐτῷ νὰ μὴ τὸν ἐκβάλλῃ ποτὲ, διότι ἤθελε τῷ φέρει εὐδαιμονίαν ἐκτακτον καὶ ἤθελε τὸν ἀναβιβάσαι ταχέως εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν τοῦ μεγαλείου, τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς δυνάμεως. Ἡ δὲ πεποίθησις τὴν ὁποίαν ὁ εὐπιστος Ἄλῃς προσέθεσεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ δερβίσσου, ὑπῆρξεν ἡ πρωτίστη αἰτία τοῦ μεγαλείου του, πλήρης δ' ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν δύναμιν τοῦ δακτυλίου ἐκεῖνου, ἐβάδιζε γιγαντιαίους βήμασι πρὸς τὴν τύχην καὶ ἀληθῶς εἰπεῖν ὁ δακτύλιος ἐγένετο ἡ αἰτία τοῦ μεγαλείου του. Διότι ἅμα τοῦ δερβίσσου ἀναχωρήσαντος, ὁ Ἄλῃς ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἰσχὴν αὐτοῦ καὶ κλέπτως γενόμενος ἐξετέθη εἰς τοὺς μεγαλειότερους κινδύνους· ἡ δὲ κλεπτικὴ ζωὴ ὑπῆρξε τὸ πρῶτον διάβημα πρὸς τὴν τύχην.

Εὐγνωμονῶν ὁ Ἄλῃς πρὸς τὸν δερβίσκον ἐκεῖνον ἐνηργεῖται παικιλοτρόπως καὶ περιποιεῖτο πάντα δερβίσκον, ὅστις τυχὸν ἤθελε διέλθει τῆς σατραπείας αὐτοῦ, καὶ ἐνῶ καὶ τὸ ἐλάχιστον παράπτωμα ἐτιμῶρει αὐστηρότατα, πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀμφοράνοντας ἐφέρετο μετὰ προκόπτος καὶ μακροθυμίας. Ὅσάκις δὲ ἠναγκάζετο μετὰ μεγάλην του δυσχερέσειαν ν' ἀποπέμψῃ τινὰ, ἐπραττε τοῦτο μετὰ πολλῶν περιποιήσεων, διατάσων τοὺς διοικητὰς τῶν μερῶν ἐκ τῶν ὁποίων ἔμελλε νὰ διέλθῃ ὅπως τὸν περιποιηθῶσι δεόντως, καὶ ἐφοδιάζων τὸν ἀποπεμπόμενον διὰ τροφῶν, χρημάτων, ἐνίοτε δὲ δι' ἐνδυμάτων καὶ δι' ἵππων. Πολλοὶ βεβαίως δὲν εἶλεπον νὰ καταχρασθῶσι τὴν μακροθυμίαν του ταύτην, ἐπιστρέφοντες αὐτῷ εἰς Ἰωάννινα ἄνευ ἀδείας καὶ αἰτούμενοι παρ' αὐτοῦ ἰσχύ

ρογωνμότως τροφήν καὶ κατοικίαν ὁ Ἀλῆς ὅμως καὶ οὕτως ἐφαίνετο ἀνεκτικός, ἐκπληρών πειθηνίως τὰς αἰτήσεις των.

Ἔτερα παράδοξος καὶ γελοιώδης πρόληψις τοῦ σατράπου ἦν, ὅτι ἡ ζωὴ του συνεδέετο πρὸς τοὺς τοίχους τῶν κτιρίων, ἃ ἐκτίζε, καὶ ἐπομένως δὲν ἐπαυεν οἰκοδομῶν, νομίζων ὅτι τοιοῦτοτρόπως παρέτεινε τὸν βίον αὐτοῦ. Τὴν δὲ πεποιθηναιαύτην τῷ εἶχον ἐμπνεύσει δύο δερβίσι, ἐξ ὧν ὁ μὲν τῷ προείπεν ὅτι θέλει ζῆσαι ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἔτη, ὁ δὲ ὅτι ἠθελεν ἀποθάνει ἅμα ἔπαυε κτίζων συνδυάζων λοιπὸν τὰς δύο ταύτας προφητείας κύριον μέλημα εἶχε τὴν οἰκοδομὴν φρουρίων, ἀποθηκῶν, ναυστάθμων καὶ ἄλλων παραπλησίων. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὰς δαπάνας αὐτῶν ὑφίσταντο οἱ δούμοιροι ὑπῆκοοὶ του, ἀγγαρευόμενοι, συνεισφέροντες χρηματικῶς καὶ πλείστα ἄλλα πάσχοντες. Καὶ ὅμως αἱ οἰκοδομαὶ δὲν ἴσχυσαν νὰ ἀποτρέψωσι τὸ πεπρωμένον αὐτοῦ, οὐδὲ νὰ τὸν ἀπαλλάξωσι τοῦ δεινοῦ τέλους ὃ ὑπέστη.

E. Σ.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀξία τῶν προϊόντων.
Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος μέχρι τῆς τοῦ Δημοσθένους ἡ ἀξία τῶν ἐν Ἀθήναις προϊόντων κῆξησε πενταπλασίως. Περὶ τὰ μέσα τῆς Δ' ἐκατονταετηρίδος ἀπὸ Χ. Γ. εἰς μέδιμνος σίτου ἐτιμᾶτο ἀντὶ 5 δραχμῶν ὁ εὖρος 80 δρ. ὁ κριδὸς 16. τὸ πρόβατον 10. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς αὐτῆς ἐκατονταετηρίδος τὸ ἡμερομίσθιον τῶν ἐργατῶν ἐτιμᾶτο ἀντὶ 3 ὄβολων εἰς ἵππος 1200 δρ. εἰς μανδύας 20 δρ. ζεύγος πεδίλων 8. δραχ. ὁ χοῖρος 3. δρ. Ἐπὶ Σόλωνος ὁ βούς ἐτιμᾶτο ἀντὶ 5 δρ. Ὁ Λυσία· περὶ τὸ 410 ἔτος ἐνήγαγεν εἰς δίκην ἐπίτροπον τινὰ ὄρφανῶν διότι ὑπελόγησεν ἐν πρόβατον ἀντὶ 16 δρ. καὶ θεωρεῖ ὡς ὑπερόγκον τὴν τιμὴν 4 ὄβολων τὴν ἡμέραν πρὸς διατήρησιν δύο παιδῶν καὶ μιᾶς παιδίσκης. Οἰκία τις ἐξετιμῆθη ἀντὶ 500 δρ. Φλος τις τοῦ Σωκράτους παραπονούμενος περὶ τῆς ὑπερόγκου τιμῆς τῶν ἐν Ἀθήναις πωλουμένων πραγμάτων λέγει ὅτι ὁ οἶνος τῆς Χίου ἐτιμᾶτο ἀντὶ μιᾶς μνάς τὸ μέτρον, ἡ πορφύρα 3. καὶ ἀντὶ 5 δραχ. μικρὸν τὶ μέτρον μίλιτος.

Ὁ Bureau de la Malle εἰς τινὰ διατριβὴν του καταχωρησθεῖσαν ἐν τῆς Διατριβῆς τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου, πραγματευόμενος περὶ τῆς σχέ-

σεως τοῦ σίτου πρὸς τὸ χρηματικόν, ἀποδείκνυσιν ὅτι ἐν Ἀθήναις ἀπὸ Περικλέους μέχρις Ἀλεξάνδρου, ὁ μέδιμνος σίτου ἐτιμᾶτο ἀντὶ 5 δρ. καὶ ὅτι ἡ σχέσις τοῦ σίτου πρὸς τὸ χρηματικόν ἦτο = 1,822:1. ἐνῶ κατὰ τὰ τέλη τῆς Πολιτείας τῶν Ῥωμαίων ἦτον = 2,268:1.

Μισθοὶ τῶν ναυτῶν. — Ἐπὶ Λυσάνδρου (406) ἐλάμβανον οἱ στρατιῶται 90 ὄβολους ἑκαστος, κατὰ μῆνα, δηλαδὴ ἡμισίαν δραχμὴν καθ' ἡμέραν καὶ ἐδρακνῶντο 108 μναὶ πρὸς συντήρησιν ἐνὸς πλοίου· ὅθεν ἐξάγομεν ὅτι ἑκαστον πλοῖον ἐμπεριεῖχε 240 ἄνδρας· ἐπομένως ὁ ἐξ 90 πλοίων συγκείμενος τότε στόλος ἔφερεν 22,600 ἄνδρας.

Μισθοδοσία παρ' ἀρχαίους. — Τὸ ἡμερομίσθιον τῶν γεωργῶν καὶ ἐργατῶν ἐν Ἀθήναις τὸ πάλαι ἐτιμᾶτο μόνον ἀντὶ 4 ὄβολων, ἐνεκα τοῦ πλῆθους τῶν ἀνδραπόδων καὶ μετοίκων· ἐξ Ἀθηνῶν μέχρις Αἰγίνης ἐπλήρωναν $\frac{1}{100}$ διὰ ναῦλον καὶ $\frac{3}{100}$ ἐπλήρωναν διὰ ἐν λουτρόν. Οἱ καλλιτέχνη, μουσικοὶ καὶ ὑποκριταὶ ἐπλήρωνοντο ἀδρῶς.

Ἀξία διαφόρων ἀλλῶν πραγμάτων. — Τὸ πλεθρον γῆς ἐτιμᾶτο ἀντὶ 565 δραχμῶν. Τὰ οἰκῆματα ἀντὶ 3 μέχρις 120 μνῶν. Ἦ ἀνδραπόδον 1 ἢ μέχρι 40 μνῶν. Ὁ ἵππος 280 δραχ. καὶ πρὰ τοῦ Ἰσθίου ὑπολογίζονται ἀντὶ 80 μνῶν ἦτοι 2, 748 φράγκων, 400 πρόβατα, εἰς ἵππος καὶ τινὰ ἐπιπλα· ἐν Σικελίᾳ ὁ μέδιμνος σίτου ἐτιμᾶτο $\frac{6}{100}$ ἐνῶ ἐν Ἀττικῇ ἐπὶ Σόλωνος ἐτιμᾶτο ἀντὶ μιᾶς δραχμῆς. Ὁ Ἀριστοφάνης τὸν ὑπολογίζει ἀντὶ 3. δρ. καὶ ὁ Δημοσθένης ἀντὶ 5 ἢ 6. Ὁ οἶνος ἐτιμᾶτο ἀντὶ 4, καὶ τὸ ἔλαιον ἀντὶ 35.

Ἀναλογία χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. — Ἡ ἀναλογία τοῦ ἀργύρου ὡς πρὸς τὸν χρυσὸν παρ' ἀρχαίους ὑπολογίζεται ὡς ἔγγιστα = 1:10. ἀλλὰ χρυσᾷ νομίσματα δὲν εἶχον ἢ ὀλίγα καὶ δὲν σῶζονται ἢ στατήρες ἀξίας 18. [53 φράγκων (*) ἐνῶ ἐκ τῶν ἀργυρῶν ἀρχαίων νομισμάτων ὑπάρχει ἰκανὴ ποσότης εἰσέτι. (ἀκολουθεῖ)

(*) Λέλουσι ὅτι ἰσχύτως εὐρήθη ἰκανὴ ποσότης χρυσῶν νομισμάτων. Ἄγνοια κατὰ πόσον ἔχει ἀληθείας ἡ εἰρησὶς αὐτῆ.

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Ἐὰν κεφαλῆς στερεῖσαι ὦ! βεβίως δὲν με ἔχεις.

Ἄν το δεῦτερον μ' ἐκβάλῃς,

Κι' ἀν' αὐτοῦ ἐν ἄλλο βάλῃς,

Εἰς τοῦ Νέστορος τοὺς χρόνους, φίλτατέ μου ἀνατρέχεις.

Καὶ με βόμβας καὶ με σφαῖρας τὴν ἀκτὴν μου περιβόρχεις.

Αἴσις τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλάδιῳ κινήματος —
ΣΤΕΑΡ — ΕΑΡ.

Ἡ ΕΠΑΥΛΙΣ ΤΗΣ ΟΖΕΡΑΙΗΣ.

(Συνέχεια ἀπὸ φυλ. 58)

Ἡ δὲ κυρία Λαμβέρτου ἴνα ἐξκλείψῃ τὴν ἀναράν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποῖαν ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη της ἠδύνατο νὰ ἐπαγάγῃ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ της, τὸν ἠπάσθη ἐπὶ τοῦ μετώπου, μετὰ μειδιήματος θυμήρους, καὶ ἐξῆλθε τῆς οἰκίας, χωρὶς ἐκεῖνος νὰ τολμήσῃ ν' ἀνανεώσῃ τὰς ἀντιρρήσεις του.

Ἡ Καλὴ Γυναῖκα ἦτο τῷ ὄντι συνειθισμένη εἰς τοὺς νυκτερινούς τούτους περιπάτους καὶ συνεχῶς ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς ὑπῆγαιεν εἰς μακροτέραν ἀπόστασιν ἐκεῖνης, ἢ νῦν ὄρειλε νὰ διατρέξῃ, ὅπως ἐπισκερθῆ ἄσθενεῖς, καὶ οὐδέποτε τῇ συνέσῃ δυσάρεστον τι. Ἐγνώριζε κάλλιστα τὸν τόπον, καὶ αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ τῇ ἦσαν λίαν συνήθειαι, ὥστε νὰ φοβῆθῃ μὴ ἀποπλανηθῇ ἐν τῷ σκοτει. Ἐκ τούτων λοιπὸν καταφαίνεται ὅτι ἐδύνατο ἄριστα νὰ διευθυνθῇ πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Ραβινῶτου, χωρὶς νὰ τῇ ἐπέλθῃ καθ' ὅδον δυσάρεστον τι γεγονός ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐρήμων ἐκεῖνων καὶ σκοτεινῶν ἀγρῶν.

Ἡ θερμοκρασία ἦτο γλυκεῖα, καίτοι δὲ ἡ σελήνη ἦτον ἄνωθεν τοῦ ὀρίζοντος, πυκνὸν ἄθροισμα νεφῶν διέκοπτε τὰς ἀκτίνάς της, αἷτινες ὡς ἐκ τούτου ἀμυδρὰν μόνον ἐξέχον λάμψιν. Ἐκ διαλειμμάτων ἄνεμος σποδρὸς ἔσειε τὰς κορυφὰς τῶν αἰγείρων, αἷτινες κτυπόμεναι πρὸς ἀλλήλας ἀπετέλουσαν μυκηθμόν τινα, ὅστις ἀντηχῶν ἐπὶ τῆς κοιλάδος καὶ τῶν παρακειμένων ὑψωμάτων, ἐσηματίζε καταπληκτικόν τινα θόρυβον. Κατὰ τὰ διαλείμματα δὲ τῆς καταπαύσεως τοῦ θορύβου ἐκεῖνου, ἠκούοντο τὰ ἤματα τῶν ἐν ταῖς φυλλώμασι κεκρυμμένων ἀηδῶνων.

Ἀδιάφορος πρὸς τὰ μελαγχολικὰ θέληγτρα τῆς ἐαρινῆς ταύτης νυκτὸς ἡ Σουσάννα προῦχώρει με βῆμα εὐθὺ καὶ ἀτάραχον, ἀπορεύουσα ὡς ἐξ ἔρμεμψύτου τοὺς αὐλακας ὑφ' ὧν διετέμνοντο αἱ ὁδοὶ, καὶ ἐφθασε μετ' οὐ πολὺ ἐν τῇ μεγάλῃ παραδῶ τοῦ πύργου. Ἐκεῖ, ἡ πορεία κατέστη ἐπιπονωτέρα, διότι ἡ διπλῆ σειρά τῶν ἐκπτερωθεν τῆς ὁδοῦ δένδρων, ἐπροξέεινε σκότος βαθύ· καὶ ὅμως ἐκεῖνη εἰσέδουε θαρραλέως ὑπὸ τὸν ἐκ φύλλων θόλον ἐκεῖνον, ὅτε αἴφνης σταθεῖσα, ἐφάνη ἀκρωμένῃ.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μυκηθμοῦ τοῦ σεῖοντος τὰ δένδρα ἀνέμου, ἐνόμισεν ὅτι ἀκούει ὀπισθεν αὐτῆς ὡς βῆδισμα ἵππου ἐπὶ τῶν χαλίκων τῆς ὁδοῦ.

Ἡκροάσθη, ἀλλ' ὁ θόρυβος τῶν δένδρων δὲν τῇ ἐπέτρπε νὰ ἀκούσῃ καλῶς· παρατήρησεν ἐναγωνίως πρὸς τὸ μέρος, ἐνθεν τὸ ἐξαλλοὺν ἐκεῖνο βῆδισμα προῆλθεν, ἀλλ' ἐνεκα τοῦ βαθέος σκότους, οὐδὲν ἐδύνατο νὰ διακρίνῃ. Ὁ πύργος μόνος ἐφαίνετο ὡς ἐκ τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ θέσεως, ἀλλ' οὐδὲν φῶς ὑπῆρχεν εἰς τὰ παράθυρα αὐτοῦ, καὶ τὰ πάντα παρεῖχον τὴν ὑπόθεσιν ὅτι οἱ κάτοικοὶ του παρεδίδοντο κατὰ τὴν ὥραν ἐκεῖνην εἰς νήδουμον ὑπνον.

— Εἶμαι τραλλὴ, ἐψιθύρισε ἡ Σουσάννα. Ὅ,τι ὁ Διονύσιος μοι εἶπε περὶ τῆς ἀμάξης ἐκεῖνης μοῦ διέστρεψε τὴν κεφαλὴν. . . . Καὶ ὅμως νομίζω ὅτι ἤκουσα βῆδισμα ἵππων ἐπὶ τῶν χαλίκων. . . ἀλλὰ πιθανὸν νὰ ἐξέλαβα ὡς τοιοῦτον τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου.

Ἐστράφη ἐν τούτοις πολλάκις, καὶ ἐπὶ τέλους διέκριεν ὄγκον μαῦρον καὶ ἀκίνητον ὑπὸ τὰ δένδρα τῆς παραδῶ πεπεισμένη ὅμως ὅτι τοῦτο ἦτο πλάνη τῆς φαντασίας μάλλον, ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον της· ἀλλὰ καὶ ἡ περιέργεια τὴν ἐξεβίαζεν ἀφ' ἐτέρου ἵνα ἐξακριβώσῃ τὸ ἀντιτιθέμενον ἐκεῖνο, ὅπερ προσεῖλκυσε τὴν προσοχὴν της. Ἐνῶ δ' αὐτὴ ἠκολούθει τὴν ὁδὸν της, θόρυβος βημάτων ἠκούσθη ὀπισθεν αὐτῆς· ἀλλὰ ποῖος ἐδύνατο κατὰ τοιαύτην ὥραν νὰ εὐρεθῆ εἰς τὸν μονήρη τοῦτον τόπον; Χωρὶς νὰ ταρχυθῇ ἐκ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ἡ θαρραλέα Σουσάννα προῦχώρει ἀδιαλείπτως.

Ἐφθασεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν μεγάλην ὁδὸν αἰφνης δὲ παρατήρησε σκιάν τινα ἐξεληθούσαν μιᾶς τῶν ἀτραπῶν, ὃ δὲ πνέων μεθ' ὀρμῆς ἄνεμος, σείων τὰ λευκά ἱμάτια τῆς σκιᾶς ἐκεῖνης, ἐπροξέεινε φῶδον εἰς πάντα θεατήν. Ἡ Σουσάννα τότε ἐστάθη ἐξ ἐκπλήξεως μάλλον ἢ ἐκ τρόμου, ταῦτο χρόνιος δὲ μελαγχολικὴ τις φωνὴ ἠρώτησεν ἀσθενῶς.

— Σεῖς εἶσθε, κυρία Λαμβέρτου;

Ἡ φωνὴ δ' αὐτῆ ἦν ἡ τῆς Αἰκατερίνης Ραβινῶτου.

Ἡ Σουσάννα, ἐκνεντίον τῆς διανοητικῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως, δὲν ἦτον ἐντελῶς ἀπληλαγμένη τῶν γελοίων ἐκεῖνων προλήψεων τῶν χωρικῶν· ἄλλως τε ἡ ἐρημία, ἡ σιωπὴ, τὸ σκότος, προσέβαλλαν σφοδρῶς τὴν φαντασίαν της. Δὲν εἶνε λοιπὸν παράδοξον ἂν εὐρισκόμενη αἰφνης ἀπέναντι ἀνθρώπου πρὸ πολλοῦ πάσχοντος ἐξ ἀσθενείας θανατηφόρου, κατελήθη ὑπὸ παραδόξου τινὸς ἰδέας. Ἀπεκρίθη ὅθεν ἡμισείχ τῇ φωνῇ καὶ τρέμουσα.

— Τίς με φωνάζει; εἶνε ἀληθῶς ἡ Αἰκατερίνη 'Ραβινότου, ἢ μάλλον ἡ ψυχὴ της, ἥτις ἔρχεται νὰ μοι ἀναγγεῖλῃ ὅτι πολὺ ἀργὰ φθάνω, καὶ νὰ συστήσῃ αὐτὴ ἐκυτὴν εἰς τὰς δεήσεις μου;

Ἡ σκιὰ προσήγγισε πρὸς τὴν Σουσάνναν.

— Εἶμαι ἐγώ, καλὴ μου κυρία Λαμβέρτου, ἀπεκρίθη ἡ μελαγχολικὴ φωνή. Γνωρίζω ὅτι αἱ ὦραι μου εἶνε ἤδη μετρημέναι, ἀλλ' ὁ Θεὸς θὰ εὐδοκήσῃ, πιστεύω, νὰ ζήσω ἀκόμη διὰ νὰ πράξω ὅ,τι μὲ διέταξεν.

Τοὺς αἰνιγματώδεις τούτους λόγους εἰπούσα ἡ Αἰκατερίνη, ἔθηκε τὴν παγετώδη αὐτῆς χεῖρα εἰς τὴν τῆς Καλῆς Γυναικὸς, ὡς διὰ νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ὀλοσχερῶς τῆς ἀμφιβολίας, ὅτι ἡ ζωὴ δὲν τὴν ἐγκατέλειπε εἰσέτι· ἀλλ' ἡ Σουσάννα ἀνέλαθεν ἤδη ἕλην τὴν τοῦ πνεύματος παρρησίαν καὶ μετὰ ταραχῆς εἶπε:

— Πῶς νὰ μὴ σὰς ἐπιπλήξω, Αἰκατερίνη, ὅταν σὰς εὐρίσκω ἐδῶ, μακρὰν τοῦ οἴκου σας, ἐκτεθειμένην εἰς τὸ ψύχος τῆς νυκτὸς, ἐνῶ εἶθε εἰς ἀβλύαν κατὰστάσιν;

— Σουσάννα, δὲν μοι εἶπατε ὅτι εἰς ἀσθενείας, καθὼς τὴν ἰδιότητά μου, ἀποθνήσκει τις ὄρθιος;

— Ἀλλὰ διατί νὰ ἔλθῃτε σεῖς, ἐνῶ ἐγὼ κατὰ τὴν προσδιορισμένην ὥραν θὰ ἦμην εἰς τὸν οἶκόν σας;

— Ὀχι, ὄχι εἰς τὸν οἶκόν μου, Σουσάννα, διότι μέγας κίνδυνος ἐπικεῖται εἰς ὑμᾶς... Ἔχω ἀσφαλῆστερον... ἀκολουθεῖτέ μοι...

— Ἀλλὰ ποῦ, Αἰκατερίνη; ἠρώτησεν ἡ Καλὴ Γυναίκα μετ' ἐκπλήξεως.

— Ὅχι ἰδῆτε! ἔλθετε, ἔλθετε...

Καὶ ἡ ἀσθενὴς διαπεράσασα τὸν βραχίονά της ὑπὸ τὸν τῆς Σουσάννης καὶ κλονιζομένη, ἐσύρθη πρὸς τὴν μεγάλην ὁδόν. Ἡ Κ. Λαμβέρτου, καίτοι ἔνσκότος, προσεπάθει νὰ διακρίνῃ τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὴν φυσιογνωμίαν τῆς συνοδοιπόρου της. Ὅτι συνέβαινε τῇ ἐφαινετο ἀπίστευτον, ὑπερφυσικὸν καὶ ἐνόμιζεν ὅτι διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν πλάνης τινος τῆς φαντασίας· ἄφησεν ὅθεν νὰ τὴν εἰδηθῆ μηχανικῶς ἡ Αἰκατερίνη, τὴν ὁποίαν μόλις καὶ αὐτὴν περιέκοπος οἶσα, ἐδύνατο νὰ ὑποστηρίξῃ. Ἐν τούτοις ἡ πάσχουσα ἐφαινετο ὅτι εἶχε σχεδὸν οὐδὲν προμελετημένον, δι' ὅπερ ἡ Σουσάννα ἐγκατελείφθη εἰς ἐκείνην ἀνευ ἀγιστάσεως καὶ χωρὶς λόγων νὰ προφῆρῃ.

Μετὰ βραχυχρόνιον ἐφάνη αἱ δύο γυναῖκες ἐστέφθησαν πρὸς μίαν τῶν ἀγίων ἐκείνων καλυβῶν, ἡ δὲ πρὸς τὴν εἰς τὸ πέραμα τῆς μεγάλης ὁδοῦ καὶ ἡ ἄλλη εἰς τὸ πέραμα τῆς μεγάλης ὁδοῦ καὶ

ἀπετέλουν τὸ χωρίον, ἐν τῇ ἄκρᾳ τοῦ ὁποίου ἦτον ἡ κατοικία τοῦ 'Ραβινότου. Τὰ πάντα ἐν τῷ χωρίῳ αὐτῷ ἐφαινότο ὅτι ἐκοιμῶντο ἐν τούτοις ἡ Αἰκατερίνη ἠνοιξε τὴν θύραν ἐνὸς οἰκίσκου, καὶ εἰσήγαγε τὴν Σουσάνναν ἐντὸς μικροῦ δωματίου, φωτιζομένου ὑπὸ μιᾶς καπνίζούσης λυχνίας· ἀφοῦ δὲ εἰσήλθον ἀμφοτέραι, ἡ θύρα ἐκλείσθη ὀπισθέν των.

Ἡ Καλὴ Γυναίκα ἦτον εἰς τὸ ἐπακρον τῆς ἐκπλήξεώς της· εἰς δὲ τὴν σκιερὰν λάμψιν τῆς λυχνίας ἤρξατο ταχέως ἐξετάζουσα τὸ δωματίον, ἐν τῷ ὁποίῳ εἰσήχθη διὰ τρόπον τοιοῦτον παραδόξου.

Τὰ ἐπιπλα ἦσαν παλαιὰ καὶ γονθροειδῆ, οἱ δὲ τοῖχοι γυμνοὶ καὶ ἐφθαρμένοι· ἔργα δὲ τινα βραπτικῆς ἐπὶ μιᾶς τραπέζης ἐρριμμένα ἐμαρτύρουσαν ὅτι τὸ δωματίον αὐτὸ κατοικεῖτο ὑπὸ γυναικός. Τὴν στιγμὴν ὅμως ἐκείνην οὐδεὶς ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ ἐκτὸς τῆς Σουσάννης καὶ τῆς Αἰκατερίνης.

Ἡ Σουσάννα στραφείσα πρὸς τὴν σύντροφόν της ὡς διὰ νὰ ζητήσῃ ἐξήγησιν τῶν ὄσων συνέβαινον, ἔμεινεν ἐκθαμβὸς βλέπουσα τὴν Αἰκατερίνην 'Ραβινότου, διότι ὁμοίαζε πρὸς φάντασμα τὸ ὁποῖον ὑπερφυσικῆς δυνάμει ἐξήγειρεν ἐκ τοῦ τάφου. Τὸ πρόσωπόν της εἶχε λευκότητα κηρίου, οἱ ὀφθαλμοὶ της ἦσαν ἀλαμπείς καὶ διεκλιμημένοι, τέλος τὰ λευκὰ καὶ κυματίζοντα ἐνδύματά της προσέθετον ἔτι εἰς τὴν φοβεράν τῆς αὐτὴν θέαν. Ἐν τούτοις ἐνεργητικὸν τι αἶσθημα εἶχε, φαίνεται, γαλανίσει τὸ ἐτοιμοθάνατον αὐτὸ πλάσμα, δεῖ τι οὐδένα ἡ Αἰκατερίνη ἐδείκνυε δισταγμὸν, αἰκινήσεις της ἦσαν ζωηραὶ καὶ ταχεῖαι, ὡς ἂν ἐροῦντο μὴ, βραδύνουσα νὰ πράξῃ, κατέλειπε τὸ ἔργον της ἀτελές, τῆς ζωῆς της προκειμένης ἀπὸ στιγμὴν εἰς στιγμὴν νὰ ἐκλείψῃ.

Εἰσελθοῦσα εἰς τὸ πενιχρὸν ἐκεῖνο δωματίον, ἡ ἀσθενὴς ἔπεσον ἐξηντημένη ἐπὶ παλαιᾶς τινοῦ ἔδρας καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτῆς ἀφρονος καὶ ἀκίνητος. Ἡ Καλὴ Γυναίκα ἐφάνη τέλος ἀναγνώριζουσα τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον ἦτο, καὶ ἰδοῦσα τὴν Αἰκατερίνην ὀλίγον συνελθοῦσαν, τὴν ἠρώτησεν μετὰ περιπαθείας.

— Δὲν ἀπατώμαι, καλὴ μου, Αἰκατερίνη; Νομίζω ὅτι εὕρισκόμεθα εἰς τὸ δωματίον τῆς βραπτρίας Φανσέττας... καὶ ἀπορῶ πῶς δὲν ἀνεγνώρισα ταχύτερον τὴν οἰκίαν.

— Ναί, ναί, ὑπέλαθεν ἐναγωνίως ἡ Αἰκατερίνη, εἵμεθα παρὰ τῇ Φανσέττᾳ... γνωρίζετε ὅτι ἦταν

ὑπάγῃ νὰ ἐργασθῆ μακρὰν τοῦ οἴκου της, ὡς σήμερον, μοι ἐμπιστεύεται τὴν κλεῖδα τῆς οἰκίας της... Αὐτὸ μοι ἐνέπνευσε τὴν ἰδέαν νὰ σὰς ὀδηγήσω ἐδῶ.

— Ἀλλὰ σὰς ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν, Αἰκατερίνη, ἂν εἶχετε τι νὰ μοι εἴπητε, πῶς δὲν μ' ἐπεριμένετε εἰς τὸν οἶκόν σας;

— Ὀχι, ὄχι, διέκοπεν ἡ ἀσθενὴς παραφερομένη· ἐδύνατο νὰ σὰς συναντήσῃ, καὶ ἴσως... Σουσάννα, Σουσάννα, ἐξηκολούθησε μετὰ φωνῆς ἡγήραε, θέτουσα τὴν παγερὰν χεῖρά της ὑπὸ τὸν βραχίονα τῆς Καλῆς Γυναικὸς· ἐξοφλῶ σήμερον τὸ χρέος ὑπερ ὀφείλω πρὸς ὑμᾶς. Ὑπῆρξατε ἀγαθὴ πρὸς ἐμὲ, μοι ἐδείξατε οἶκτον, ὅταν ὅλος ὁ κόσμος μὲ ἀπέφουγεν, ὅπως μὲ συνδράμητε, κατεφρονήσατε τὴν τυφλὴν ὁργὴν τοῦ συζύγου μου... τώρα καὶ ἐγὼ σὰς σώζω τὴν ζωὴν... Ἐξοφλήσαμεν.

Οἱ παραδόξοι οὗτοι λόγοι ἀπαγγελλθέντες με φωνὴν διακεκομμένην, ἐπεκύρωσαν εἰς τὴν Καλὴν Γυναίκα τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ Αἰκατερίνη κατείχετο ὑπὸ πυρετοῦ καὶ παραφροσύνης· ὥστε ἵνα μᾶλλον βεβαιωθῆ ἐλάβετο τὸν σφυγμὸν τῆς ἀσθενοῦς καὶ προσεῖχεν εἰς τοὺς κτύπους αὐτοῦ. Παρὰ τὴν συνήθη δ' ἀταραξίαν της, δὲν ἐδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὴν ἐκπλήξιν της, παρατηρήσασα ὅτι τὸ αἷμα δὲν ἐκυκλοφόρει πλέον εἰμὴ λίαν βραδέως ὑπὸ τὴν διαφανῆ ἐπιδερμίδα της χειρὸς της.

— Αἰκατερίνη, ἀνείραζε, δὲν ἔπραπε νὰ ἦσθ' ἐδῶ! αὐτὰς ὁ περίπατος, τὸ ψύχος τῆς νυκτὸς, αἱ παραδόξοι αὐταὶ ἀνησυχίαι, ἐχειροτέρευσαν τὴν κατὰστασίν σας, καὶ φοβοῦμαι...

— Μὴ φροντίζετε πλέον δι' ἐμὲ, εἶπεν ἡ δυστυχὴς γυνὴ ἐνῶ ἔλαφρον μειδίσμα ἐξωγοῦναι τὸ πελιδνὸν πρόσωπόν της. Ὀλίγον εἰσέτι μοι ἐναπολείπεται νὰ πράξω, καὶ καιρὸς ὑπάρχει ἀκόμη.

Καὶ ἐγεγείσασα δι' ὑπερανθρώπινου ἀγῶνος, ἔπεσε, πρὶν ἢ ἡ Σουσάννα μαντεύσῃ ὁποία ἦτον ἡ πρόθεσίς της, εἰς τὰ γόνατα τῆς Καλῆς Γυναικὸς, λέγουσα μετὰ φωνῆς ἱκετευτικῆς.

— Ἐλεος, κυρία, ἔλεος ὑπὲρ αὐτοῦ... Σὰς τὸ ζῆτῶ ἐν ὀνόματι ἐμοῦ, ἐν ὀνόματι τῶν τέκνων μου.

— Διατί μοῦ ζητεῖτε ἔλεος, Αἰκατερίνη; εἶπεν ἡ Κ. Λαμβέρτου μετ' ἐκπλήξεως· δὲν μὲ ἐλυπήσατέ ποτε. Σὰς παρακαλῶ, ἐγέρθητε· μόνον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ γονατίζει τις.

— Καὶ ὅμως, Σουσάννα, δὲν θὰ ἐγεσθῶ πρὶν ἢ μ' ὑποσχεθῆτε νὰ συγχωρήσατε ἐνὰ ἔνοχον, ὅστις ἐσχεδίασε καθ' ὑμῶν ἀποτρόπαιον ἐγκλημα.

— Ἐσυνείδησα νὰ συγχωρῶ τοὺς ἐχθροὺς μου Αἰκατερίνη, καὶ δὲν δυσκολεύομαι νὰ σὰς παρᾶσω ὅ,τι μοῦ ζητεῖτε... Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ, σὰς παρακαλῶ, ἀφήσατε αὐτὴν τὴν θέσιν, ἥτις μὲ στενοχωρεῖ καὶ ἐλαττώνει τὴν ὀλίγην δύναμιν, ἥτις σὰς μένει.

— Τότε, εἶμαι ἡσυχος, εἶπεν ἡ πτωχὴ ἀσθενὴς, καθημένη ἐπὶ τινοῦ ἔδρας τῇ συνδρομῇ τῆς Σουσάννης. Γνωρίζω τί σημαίνει ἡ ὑπόσχεσις τῆς Καλῆς Γυναικὸς τῆς Ὑζεραΐνης, καὶ θὰ σὰς εἶπω τὰ πάντα.

Καὶ μετὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν, καθ' ἣν ἀνέλαθε δυνάμεις, προσέθηκε με φωνὴν ὑπόκωφον.

— Σουσάννα, κατὰ τὴν νύκτα ταύτην εἶ; ἄνθρωπος ἐμελλε νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὸν οἶκόν σας διὰ νὰ σὰς δολοφονήσῃ ἐνῶ ἐκοιμάσθε... Ἐπειτα ὅπως κρύψῃ τὸ ἐγκλημά του ἤθελε βάλει πῦρ εἰς τὴν Ὑζεραΐνην... διὰ νὰ σὰς σώσω λοιπόν, σὰς ἔφερον κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἐνταῦθα... Μείνατε ἕλην τὴν νύκτα μαζί μου, καὶ ἐκεῖνος ὅστις ἀνεδέχθη νὰ πράξῃ τὸ ἐγκλημα, ἀφοῦ δὲν σὰς εὔρη, δὲν θὰ δυνήθῃ νὰ τὸ ἐκτελέσῃ!... Ἀδιάφορον εἶνε ἂν αὔριον μάθῃ ὅτι ἐγὼ σὰς διέσωσα ἀπὸ τὸ μίσός του· θὰ ἦμαι τότε νεκρά, καὶ δὲν θὰ φοβοῦμαι πλέον τὴν ὁργὴν του.

Τὴν ἀποτρόπαιον ταύτην ἀποκάλυψιν ἀκούσασα ἡ Σουσάννα, οὐδὲν σημεῖον φόβου ἔδειξεν. Οἱ χαρακτῆρες της οὐδέποτε ἠλλαξαν, καὶ ἐκ λεπτότητος πλήρους χριστιανικῆς ἀγάπης, δὲν ἠθέλησεν οὐδὲ τοῦ ἐνόχου τ' ὄνομα νὰ ἐρωτήσῃ.

— Αἰκατερίνη, εἶπε μετὰ φωνῆς περιπαθοῦς, ἐννοῶ ἤδη ἕλην τὴν διαγωγὴν σας· ἐννοῶ διὰ τί ἐν τῇ φοβερᾷ στιγμῇ καθ' ἣν μέλλετε νὰ ἐμφανισθῆτε πρὸ τοῦ Θεοῦ, ἐξεδιάσατε τὴν φύσιν· σὰς ὑπόσχωμαι λοιπόν νὰ καταβάλω πάσαν προσπάθειαν ὥπως προστατεύσω τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον κατὰ τῆς ἀνθρώπινης δικαιοσύνης, ἂν ἤθελεν ἐπεκτείνει ἐπ' αὐτοῦ τὴν τρομερὰν χεῖρά της. Μόνον, προσέθηκε μετὰ θερμότητος, εἶπατέ μοι, πρὸς Θεοῦ! ὁ Διόνυσος κατὰ τὴν ὥραν ταύτην διατρέχει κίνδυνόν τινα;

— Δὲν πιστεύω, Σουσάννα, ὑπέλαθεν ἡ Αἰκατερίνη, καὶ οὐδὲ θὰ ἐτόλμα νὰ τὰ βάλωσι μὲ τὸν Διόνυσον· γνωρίζω ὅτι σὰς μόνον ἀπειλοῦσι, διότι σὰς μόνον φοβοῦνται.

— Ἐμὲ, Αἰκατερίνη; Φεῦ! γνωρίζετε ὅτι εἰς οὐδένα ἐκαμὰ κερδόν.

— Δότε μοι μιᾶς στιγμῆς προσοχὴν, ὑπέλαθεν ἡ Αἰκατερίνη με φωνὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σθεν-

νομένην, και εἶθε ὁ Θεὸς νὰ μοὶ δώσῃ δύναναι ὡς σὰς εἶπω ὅ,τι εἶνε ἀναγκαῖον νὰ γνωρίζητε. . . Δὲν εἶνε ἕνοχος ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος, τοῦ ὁποῖου ἐγὼ εἶμαι σύζυγος· διότι αὐτὸς γίνεται ὄργανον ἐτέρου χαυνωδιστέρου καὶ σκληροτέρου, δηλαδὴ τοῦ κυρίου τῆς Ὀζεραιῆς. . . Εἶχον πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην διὰ τὰς φροντίδας, τὰς λίαν ἀνωφελεῖς βεβαίως, τὰς ὁποίας μοὶ προσέφερε καὶ τὸν εθεώρου ὡς εὐεργέτην. Χθὲς ἦλθεν εἰς τὸν οἶκον ἀγνωὶ ἐπὶ τίνι προφάσει· γνωρίζετε δὲ ὅτι ἀπὸ τίνος χρόνου ὑποφέρω συνεχεῖς λειποθυμίας, σημεῖα βέβαια τοῦ προσεχῶς θανάτου μου. Ὅταν εἰσῆλθεν ἦμην λειποθυμημένη, ὥστε μήτε ὁ Ραβινότος, μήτε αὐτὸς ἐσυλλογίζοντο δι' ἐμὲ, ἴσως δὲ καὶ μ' ἐνόμισαν νεκρὴν, διότι ἐξέβησαν ἐπὶ τοῦ προσώπου μου ὕφασμά τι. . . Ὅταν ἀνέλαβα τὰς αἰσθήσεις μου δὲν τοὺς ἐνόουν. Ὁ ἤχος τῶν φωνῶν τῶν ἤτο βρόμβος τῆς εἰς τὰ ὦτά μου, ἀλλὰ πάραυτα οἱ λόγοι τῶν κατέστησαν μᾶλλον εἰδικακριτοί, ἐφ' ὅσον ἡ συναίσθησις μοὶ ἐπανήρχετο, ὥστε ἤκουσα χωρὶς νὰ θέλω ὅ,τι ἔλεγον. Ὁ Ραβινότος ὠμίλει τὴν στιγμὴν ἐκείνην περὶ ἑνὸς νέου, τὸν ὁποῖον συνήντησεν ἐδῶ, μετμημισμένον εἰς χωρικὸν, καὶ ὁ Γρανσάμ τῷ ἀπηύθυνε περὶ αὐτοῦ μυρίας ἐρωτήσεις, ἐνδιαφερόμενος φαίνεται πολὺ.

— «Καὶ νὰ μὴ δύναμαι νὰ πράξω τίποτε κατ' αὐτῶν, ἀνέκραξε μετὰ μανίας, ἐφ' ὅσον ἡ παληόγραφη ἐκείνη μὲ ἔχει εἰς τὴν ἐξουσίαν της. . . Καὶ νὰ μὴ δύναμαι νὰ ἐξοντώσω ἐκείνους τοὺς ὁποῖους μισῶ! . . . Ἔνεκα τῆς ἀγρείας ἐκείνης. . .»

— Ἐγὼ δὲν ἐπίστευον κατ' ἀρχὰς, προσέθηκεν ἡ Αἰκατερίνη, ὅτι ὠμίλου τοιοῦτοτρόπως διὰ σὰς, Κ. Λαμβέρτου· ἀλλ' ἡ συνέχεια τῆς ὁμιλίας δὲν μοὶ ἄφησε καμμίαν ἀμφιβολίαν.

— «Λοιπὸν, αὐθέντα, ἔλεγεν ὁ ἄλλος, πρέπει νὰ δοθῆ ἔν τῆς τέλος μὲ τὴν ἐχθρὰν σὰς· καὶ σὰς βοηθῶ, ἂν ἀγαπήτε.

— «Σοὶ δίδω ὅ,τι θέλεις. . . τὴν περιουσίαν μου ἂν ζητήσης· ἀλλ' ἀπῆλλαξέ με τῆς ἀνυποφῶρου αὐτῆς τυραννίας.

— «Γνωρίζετε, αἰθένητα, ὁποῖα εἶνε αἱ συμφωνίαι μου.»

Μοὶ ἐφάνη τότε ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ὄρων τινῶν, οὓς ὁ Ραβινότος εἶχεν ὑποβάλει, καὶ ὁ κύριος τῆς Ὀζεραιῆς δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀποδεχθῆ· ἀλλ' ἤδη ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ. Ὁ Ραβινότος τῷ ἐπαρουσίασε χαρτόσημόν τι, καὶ ἤκουσα πάραυτα τὸν τριγμὸν γραφίδος ἐπὶ χαρτοῦ.

Μὴ μοὶ ζητεῖτε ἄλλο περισσύτερον, φιλετάτη μου εὐεργέτρια, διότι δὲν δύναμαι νὰ διηγηθῶ ἐν ὄλη των τῇ λεπτομερείᾳ, τὴν κατὰχρόνιον συνωμοσίαν, τὴν ὁποίαν ἐσημάτισαν, ἀφοῦ ὁ Ραβινότος ἐθέκεν εἰς τὸ θυλάκιόν του τὴν ὑπογραφείσαν ἤδη συμφωνίαν. Ἐνόησα ὅτι ἐπρόκειτο περὶ φόβου καὶ πυρπολισμοῦ, μ' ὄλον ὅτι ὠμίλου ἀλληγορικῶς, καὶ ἂν δὲν εἶχον τοιαύτην ἀδυναμίαν βεβαίως ἤθελον ἐκφέρει κραυγὰς φρίκης. Ὁ Γρανσάμ ἐλάλει ὀλιγώτερον, ἀλλ' οἱ λόγοι του ἐπροξένουν τρόμον. . . Τέλος ἀπεχωρίσθησαν, τῶν πάντων συμφωνηθέντων, ἐκτὸς μόνης τῆς ἡμέρας τῆς πραγματοποιήσεως. Σήμερον δὲ τὸ πρωὶ ἤκουσα τὸν Ραβινότον νὰ λέγῃ ὅτι θὰ ὑπάγῃ εἰς Τρεβίλλην διὰ μίαν ὑπόθεσίν του, καὶ ὅτι ἐσκόπευε νὰ διανυκτερεύσῃ εἰς τὸν φίλον του Τάθουρῆ, ἕνα γέροντα φλύαρον. Ἐσκέφθη λοιπὸν ὅτι ἡ ἀπόπειρα ἔμελλε νὰ γείνη τὴν νύκτα ταύτην, διότι ἐγνώριζον ὅτι τὸ ταξίδιον τοῦτο σκοπὸν εἶχε ν' ἀποτρέψῃ πᾶσαν ἀπὸ τοῦ ἐνόχου ὑπόνοιαν. Τότε παρέκάλεσα τὴν Φανσέτταν νὰ ἔλθῃ νὰ σὰς εἰδοποιήσῃ ὅτι θέλω νὰ σὰς ἴδω, βεβαία οὔσα ὅτι ὁ Ραβινότος δὲν ἐδύνατο νὰ σὰς συναντήσῃ καθ' ὁδὸν, διότι ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ ἀπόψε περὶ τὴν δεκάτην ὥραν εἰς Τρεβίλλην δι' ἀγνώστων ἀτραπῶν, ὥστε νὰ μὴ τὸν συναντήσῃ κανείς. . . Ὅπως δὲ μὴ ἡ ἐπιθυμία μου ἀποτύχῃ, ὑπερέβην τὴν ἀσθεναίαν μου καὶ ἦλθον πρὸς συνάντησίν σας. . . Τώρα λοιπὸν γνωρίζετε πάντα· ἀλλὰ σὰς παρακαλῶ νὰ μοὶ ἐπαναλάβητε ὅτι θὰ λάβητε οἶκτον διὰ τὸν πάτερξ τῶν πτωχῶν τέκνων μου.

— Σὰς τὸ ὑπόσχομαι, σὰς τὸ ὑπόσχομαι, εἶπε μετὰ σπουδῆς ἡ Κ. Λαμβέρτου ἐγειρομένη, ἀλλ' ἐκ τῆς διηγησῆώς σας βλέπω ὅτι ὁ Διούσιος δὲν εἶνε ἐξησφαλισμένος κατὰ παντὸς κινδύνου. ἂν ὁ ἄθλιος ἐκεῖνος (συγχωρήσατέ μοι, Αἰκατερίνη, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια μὲ παραφέρει) θέσῃ πῦρ εἰς τὴν ἑπαυλιν καὶ ὁ υἱός μου ἐν τῷ ὕπνῳ του περικυκλωθῆ ὑπὸ φλογῶν; Εἶμαι μήτηρ ὡσαύτως, Αἰκατερίνη, καὶ πρέπει νὰ ἀγρυπνῶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ μου! Ἄλλως πρέπει νὰ εἰδοποιήσω εἰς Ὀζεραιὴν διὰ νὰ φυλάττωνται. Σὰς ὑπόσχομαι νὰ μὴ κητηγορήσω τὸν σύζυγόν σας, ἀλλὰ πρέπει καὶ ἐπιδεξιῶς νὰ ἐμπυδίσω τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐγκλήματος. Ἀναχωρῶ, ἀναχωρῶ ἀμέσως. . . Χαῖρε, πτωχή μου Αἰκατερίνη, ἤθελον νὰ μείνω πλησίον σας ἵνα σὰς συνδράμω καὶ παρηγορήσω· ἀλλὰ καθῆκον ἀπαραίτητον μὲ προσκαλεῖ εἰς τὸν οἶκόν μου.

Ἡ Αἰκατερίνη ἐφάνη ἀναλαβούσα πρὸς στιγμὴν πὰς ἐξαντληθείσας δυνάμεις της. Ἐβρίθη εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Καλῆς Γυναίκος, καὶ κλαίουσα τῇ εἶπε μετὰ φωνῆς ἰκετευτικῆς.

— Ὅχι, ὄχι μὴ ἐξέλθητε. . . Σὰς ἐπαναλαμβάνω, Σουσάννα, σεῖς μόνη ἀπειλειθεῖς. Ὡ! ἀκούσατε τοὺς λόγους μου, ὁ υἱός μας τίποτε δὲν ἔχει νὰ φοβῆται.

— Ἡ διαβεβαίωσις αὕτη δὲν μοὶ ἀρκεῖ, εἶπεν ἡ Καλὴ Γυναίκα ἀκραδάντως. Ἡ ζωὴ μου δὲν εἶνε τίποτε· εἶμαι γράμια καὶ θὰ ἀποθάνω. . . ἀλλ' ἐκεῖνος. . . ὁ υἱός μου. . . Ὁ Διούσιος μου. . . Ἄρρήσατε, ἀφήσατε νὰ φύγω, Αἰκατερίνη. Τίποτε εἰς τὸν κόσμον δὲν δύναται νὰ μ' ἐμποδίσῃ νὰ ὑπάγω ὡπως βεβαιωθῶ ἐγὼ ἡ ἰδία ὅτι ὁ Διούσιος εἶν' ἐξησφαλισμένος κατὰ παντὸς κινδύνου.

Καὶ διέφυγεν ἡσυχος ἀπὸ τοὺς βραχίονας τῆς ἀσθενοῦς, ἣτις καταβλήθεισα ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἀγῶνων, ἔπαιε σχεδὸν λειποθυμημένη ἐπὶ τῆς ἐδρας της· ἡ δὲ Σουσάννα ἀφοῦ ἀρμοδίως τὴν ἀπέθεσεν ἐπ' αὐτῆς, ἠταμίαζετο νὰ ἐξέλθῃ, ὅταν ὁ κρότος ὀχλήματος κυλινδουμένου εἰς μικρὰν ἀπόστασιν προσέβαλε τὴν ἀκοήν της.

Ἐν τῷ ἀπλουστάτῳ τούτῳ κατὰ τὸ φαινόμενον γεγονότι ὑπεκρύπτετο ἰδιαίτερα τις περίπτωσις, ἣτις προσεῖλκυσε τὴν προσοχὴν της. Ὁ κρότος δὲν ἐφάνετο ἐρχόμενος ἐκ τῆς μεγάλης ὁδοῦ ἣτις διήρχετο πρὸ τῆς οἰκίας, ἀλλ' ἐκ τῆς παρόδου αὐτῆς τῆς Ὀζεραιῆς· καὶ μολοντί ὥδευε μετὰ προσοχῆς, ἤκουεν εὐδιακρίτως τὸ κύλισμα τῶν τροχῶν καὶ τὸ βάδισμα τῶν ἵππων πρὸς τὴν διεύθυνσιν τούτων.

Ζωηρὰ περιέργεια ἢ μᾶλλον εἰδός τι προκισθήματος διήγειρε τὴν Σουσάνναν ὡπως ἴδῃ διὰ τῶν θυρίδων τοῦ οἴκου· καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Καλὴ Γυναίκα ἀπῆλπιζετο νὰ φθάσῃ ἐν καιρῷ ὡπως ἴδῃ, φωνὴ τις ἀνδρική ἠκούσθη ἐξῶθεν.

— Σταθῆτε! δι' ὄνομα Θεοῦ! βλέπω φῶς εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην διὰ μέσου τῶν παραθυροφύλλων, καὶ ἴσως ἐδῶ δυνάμειθ νὰ εὐρωμεν βοήθειάν τινα.

Καὶ ὄντως τὸ ὄχημα ἐστάθη, καὶ ταυτοχρόνως σχεδὸν ἐκτύπησαν τὴν θύραν μετὰ σφοδρότητος.

Τὸ σκότος ἦτο βαθὺ ἐξῶθεν· ἐν τούτοις ἡ Καλὴ Γυναίκα ἐβεβαίωθη ρίψασα βλέμμα ταχὺ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ὅτι ἡ ἄμαξα ἣτις ἐστάθη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ οἴκου τῆς βαπτρίας, ἦτο ταχυδρομικὸν τι ὄχημα μὲ δύο ἵππους, ἐφ' ἑνὸς τῶν ὁποῶν ἐκάθητο ὁ ὁδηγός· εἰς δὲ ἀνθρώπος ἐφάνετο ἐντὸς τῆς ἄμαξας ἐπὶ τῶν προσκεφαλαίων κεκλιμένος.

Ἡ Σουσάννα ὁμῶς ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστήσῃ ὕλην αὐτῆς τὴν προσοχὴν ἐπὶ ἐκείνου μᾶλλον, ὁ ὁποῖος καταβάς τῆς ἄμαξας, εἶχε κτυπήσει τὴν θύραν καὶ ἴστατο ἤδη ἐνώπιόν της.

Ἦτον οὗτος ὄλοσχερῶς κεκαλυμμένος ἐντὸς εὐρέως μανδύου, ὅστις τοῦ ἐκρυπτε τὴν ἐνδυμασίαν καὶ μέρος τοῦ προσώπου του· πῖλος δ' ὀδοπορικῶς ἐκάλυπτε τὴν κεφαλὴν του μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν του, ὥστε καὶ ἡ νύξ ἂν δὲν ἦτο τοσοῦτον σκοτεινὴ, ἀδύνατον ἀπέβαινε εἰς τὴν Καλὴν Γυναίκα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτοῦ νὰ κρίνῃ ὁποῖος ἦν ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος. Ἄφ' ἐτέρου, ἂν αὕτη ἐξέταζε τὸν ξένον ἐπιμελῶς, καὶ ὁ ξένος ἐφάνετο λίαν ἐπιθυμῶν νὰ μάθῃ πρὸς τίνα ἐλάλει· ἀλλ' ἡ Σουσάννα, προστατευομένη ὑπὸ τῆς σκιάς τῆς οἰκίας, δὲν διεγινώσκετο εὐκόλως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνάγκη ἣτις τὸν ἐβίαζε νὰ σταθῇ, ὑπῆρχε λίαν κατεπίγουσα, ἠρώτησε μετὰ φωνῆς ἠλλοιωμένης, εἴτε ἐκ τοῦ μανδύου, ὅστις τοῦ ἐκάλυπτε τὸ στήμα, εἴτε ἐκ συγκινήσεως.

— Κυρία, λαμβάνετε τὴν καλοσύνην νὰ συνδράμητε μίαν γυναῖκα, ἣτις κατὰ τὸν δρόμον ἐλειποθύμησε καὶ ἡ κατάστασις αὐτῆς εἶνε πολὺ κινδυνώδης;

Ἡ Σουσάννα δὲν ἀπεκρίθη, καταληφθεῖσα ἐκ τῆς σκέψεως ὅτι ἡ φωνὴ ἐκείνη δὲν ἦτο νέα εἰς αὐτήν· ὁ δὲ ξένος μὴ λαθὼν ἀπάντησιν, ἐπανελάβε μετ' ἀνυπομονησίας καὶ ζωνρότητος.

— Μὲ ἀκούετε, κυρία; ἢ μὴ δμιλῶ γλώσσαν τὴν ὁποῖαν δὲν ἐνοεῖτε; Σὰς ἐρωτῶ ἂν δύνασθε νὰ δώσητε ἐν ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος εἰς μίαν κυρίαν, ἣτις πάσχει; Εἶμι διατεθειμένος, προσέθηκε παρχαρχῆμα, νὰ σὰς ἀνταμείψω γενναίως διὰ τὰς ὑπηρεσίας σας.

Ἡ Καλὴ Γυναίκα ἀνεγνώρισε πλέον ἀξίολογα ὁποῖος ἦτο ὁ ξένος.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκην ἀμοιβῆς, κύριε Ἀλφρέδε Δουκλέρκ, εἶπε μετ' ἀξιοπροσπείας. Ἄφετέ με νὰ ἴδω τὴν πάσχουσαν καὶ δύναμαι νὰ τὴν συνδράμω, διότι ὑποθέτω ἤδη τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ της.

Καὶ ἠθέλησε, καταλιμπάνουσα τὸν μανδυαφόρον νὰ κτευθυνθῇ πρὸς τὸ ὄχημα.

Ὁ Ἀλφρέδος Δουκλέρκ, διότι ἦτο πραγματικῶς αὐτὸς, ἔμεινε κεραυνόβλητος συναντήσας ἐν τῷ προσώπῳ πρὸς τὸν ἀπηυθύνετο, τὴν γυναῖκα ἐκείνην ἣν ὀλιγώτερον ὑπέροπε ἐπεθύμει νὰ συναντήσῃ κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμὴν. Ἀλλὰ συνῆλθε πάραυτα καὶ βλέπων ὅτι ἡ Σουσάννα ἤθελε νὰ ἐκβιάσῃ

τὴν διὰ τὸς αἰσθητικῶν, τὴν ἐδράζατο ἐκ τοῦ βραχιόνος, καὶ εἶπε ταπεινῆ τῆ φωνῇ.

— Σεῖς εἴθε, Κ. Λαμβέρτου; Ἡ τύχη ἄρα ἡ οὐλο-
θρότης τις καταχρονικῶς ἐβρίψα πάλιν εἰς τὸν
δρόμον μου;

— Ἡθεὶα Πρόνοια, κύριε, ἥτις θέλει νὰ ἀπαλ-
λάξῃ ὑμᾶς ἐνὸς ἐγκλήματος καὶ τὴν συνένοχόν
σας τῶν τύσεων τοῦ συνειδότητος. . . Ἄφετέ με νὰ
ὑπάγω, ἐξηκολούθησε προσπαθοῦσα ν' ἀπαλλαγθῇ,
πρέπει νὰ ὁμιλήσω τῆς γυναικὸς ἐκείνης ἥτις
πάσχει, πρέπει νὰ τὴν ἰδῶ. . .

— Μὴ ἐνδιαφέρεσθε μῆτε ὑπερ' αὐτῆς, μῆτε ὑπερ-
παντὸς ἅτι μὲ ἀποθλίπει, εἶπεν ὁ Ἀλφρέδος
κρατῶν αὐτὴν δυνατώτερον. Πιστεύσατέ με, κυρία
Λαμβέρτου, ἀφήσατε τὰ πάντα εἰς τὸν βούν των.
. . . Ἐκείνη ἥτις εἶνε ἐκεῖ, ἀνήκει εἰς ἐμὲ διὰ τῶν
ἐσχυροτέρων δεσμῶν, οὗς ποτε ἐφαντάσθησαν οἱ
ἄνθρωποι καὶ αἱ κοινωνίαι. . . Εἴθε γυνὴ ἀνω-
τέρα τοῦ φύλλου καὶ τῆς τάξεώς σας, ὥστε κα-
ταλαμβάνετε καλῶς ὅτι ὑπάρχουσιν αἰσθητικὰ
καὶ πράξεις, τὰς ὁποίας δὲν πρέπει τις νὰ μετρή-
μὲ τὸ σύνθετον μέτρον. . . Ἄφετε τὰς τύχας μας
νὰ ἐνεργήσωσι καὶ μὴ μὲ ἀναγκάσητε, σὰς λέγω
νὰ μεταχειρισθῶ καθ' ὑμῶν μέσας, τὰ ὅποια ὀφεί-
λω νὰ λάβω διὰ νὰ σὰς ἐμποδίσω νὰ ταράξητε
τὰ σχέδιά μου.

— Αἱ ἀπειλαὶ οὐδέποτε μὲ ἐφόβισαν, ὑπέλαθεν
ἡ Καλὴ Γυναῖκα ἀταράχως, καὶ εἶμαι ἀναίσθη-
τος εἰς τὴν κολακίαν. . . Ἄφετέ με νὰ διέλθω,
κύριε, διότι ἔχω δικαίωμα ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς αὐ-
τοῦ πλάσματος, ὃς ἐπὶ ἰδίᾳ μου κόρη· πρέπει
νὰ μὲ ἀκούσῃ, πρέπει. . .

— Δὲν θὰ τὴν ἰδῆτε. . .

— Θὰ ἦσθε τόσον χαῦνος, ὥστε νὰ μεταχειρι-
σθῆτε τὴν δύναμιν κατὰ μίαν γραίαν γυναικὸς;

— Θὰ ἦμαι, ἐπιθύρσειν ὀργίλω; ὁ Ἀλφρέδος.

Καὶ ταῦτοχρόνως ἀπεξεδύθη τὸν μανδύαν του
καὶ ἐλάθετο τῆς Σουσάννης μετὰ σφοδρότητος,
ὅπως τὴν εἰσαγάγῃ εἰς τὸν οἶκον. Ἡ Κ. Λαμβέρ-
του ἦτο πολὺ ἀσθενὴς διὰ ν' ἀντιστῆ, ἀλλ' αἰ-
σθανομένη ὅτι ὁ Ἀλφρέδος τὴν μετέφερον εἰς τὰς
ἀγκάλας του εἰς τὸν οἶκον, ἐφώνησε γεγωνιστῆ τῆ
φωνῇ.

— Ἀδελαΐς, τέκνον μου, εἴμ' ἐγὼ, ἡ πτωχὴ σας
Σουσάννα, τὴν ὁποίαν ἐμποδίζουσιν νὰ ἔλθῃ μέχρως
ὑμῶν.

Αἱ φωναὶ αὐτῆς ἠνάγκασαν τὸν Ἀλφρέδον νὰ
μετατρέψῃ ἀπόφασιν καὶ παραιτήσῃ τὸ σχέδιόν

του· ἄφησε λοιπὸν τὴν γραίαν νὰ τρέξῃ πρὸς τὸ
ὄχημα καὶ τῆ εἶπεν ἀγρία φωνῇ,

— Δυστυχῆς τρελλή! σιώπησον. . . Θέλεις λοιπὸν
νὰ ἐξυπνήσῃς τοὺς γείτονας καὶ γνωστοποιήσῃς
καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον (καὶ ἔδειξε τὸν ἀ-
μαξηλάτην) ὅτι ὀφείλει νὰ ἀγνοῇ. . . Σκέψου
διὰ τὸ σκάνδαλον καὶ. . .

— Ἀδιάφορον διὰ τὸ σκάνδαλον! ἀρκεῖ ἡ αἰσχρὰ
αὕτη ἀπαγωγὴ νὰ μὴ γένη. . .

Καὶ ἐφώνησεν — Ἀδελαΐς

Τὴν φωνὴν ταύτην ἀσθενῆς τις θρηνώδης φωνῇ
ἀπεκρίθη ἐκ τῆς ἀμάξης,

— Τίς μὲ φωνάζει; Ποῦ εἶμαι; Δίκαιε Θεέ! εἶνε
τοῦτο δυνατόν!

Ὁ Δουκλέρκ ἠθέλησε νὰ θέσῃ τὴν χεὶρά του
εἰς τὸ στόμα τῆς Κ. Λαμβέρτου διὰ νὰ τὴν ἐμ-
ποδίσῃ νὰ ὁμιλῇ· ἀλλ' ἐκείνη ἀντέστη, δυνατώτε-
ρον φωνάζουσα.

— Εἴμ' ἐγὼ, φιλάτη Ἀδελαΐς, ἡ Σουσάννα σου.
ἡ φίλη σου! ἡ φίλη τῆς μακαρίτιδος μητρὸς σου!

— Σουσάννα! ἐπανελάβεν ἡ φωνὴ ἐκ τῆς ἀμάξης.

Ταῦτοχρόνως γυνὴ τις περικεκαλυμμένη μαύρην
μεταξίνην μιλωτὴν μὲ κεφαλὴν γυμνὴν καὶ κόμην
ἐν ἀταξίᾳ, ἐξῆλθε τοῦ ὀχήματος καὶ ἔδραμε πρὸς
τὴν οἰκίαν ὡς παράφρων. Αἱ προσπάθειαι τοῦ
Δουκλέρκ ἀπέβησαν μάταιαι· ἄφησε λοιπὸν φρι-
κώδεις προφίρων ἀρὰς τὴν Κ. Λαμβέρτου νὰ ὑπά-
γῃ πρὸς τὴν Ἀδελαΐδα, ἥτις ἔπεσον εἰς τοὺς
βραχιόνους τῆς γραίας φίλης τῆς.

Ἡ Κ. Γρανσάμ κατείχετο ὑπὸ εἴλους τινος
φρενήτιδος, ἥτις ἦν ἀποτέλεσμα τοῦ σφοδροῦ
πυρετοῦ, ὅστις τὴν κατεβίβρωσκεν. Οἱ λόγοι τῆς
ἦσαν ἀσυνεπεῖς καὶ ἀσχετοὶ ἔμενε δὲ εἰς τὰς
ἀγκάλας τῆς Καλῆς Γυναίκος ἰσχυρῶς προσκε-
κολλημένη.

— Σουσάννα, ἐκραύγασεν, ἐγκαίρως ἐφθάσατε. . .

ὁ Θεὸς σὰς στέλλει. . . σὰς ἐπρόδωκα. . . σὰς
ἐφοβούμην, μὲ ἠνάγκασαν νὰ ὑποσχεθῶ ὅτι πλέον
δὲν θὰ σὰς ἰδῶ, ὅτι δὲν θὰ σὰς ἐμπιστευθῶ τὰ
μυστικά μου. . . Ἀλλ' ὄχι, ἐξηκολούθησε φέρουσα
τὴν χεῖρα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τῆς, τὸ ὄχημα αὐ-
τὸ, ἡ νυκτερινὴ αὕτη ἀπόδρασις, τὸ σκότος αὐτὸ
δὲν ὑπάρχει, ἀνελεύσομαι, παραφρονῶ. . . Σου-
σάννα, ἄς ἀκούσω τὴν φωνὴν σας, αὐτὴ θὰ μὲ κα-
θησυχάσῃ, αὐτὴ θὰ καταπαύσῃ τοὺς φόβους μου.
Θιέ μου! ἔχσα τὸν νοῦν μου.

— Δυστυχῆς! ἐπιθύρσειν ἡ Καλὴ Γυναῖκα, καὶ
ὅμως αὐτὰ εἶνε ἀληθῆ!

— Ὅχι! ὄχι! μὴ μοὶ τὸ λέγῃς ἀνέκραξεν ἡ Ἀ-
δελαΐς χωρὶς ν' ἀποκλύσῃ τοὺς ὀφθαλμούς, δὲν
θέλω πλέον τίποτε, δὲν πιστεύω πλέον τίποτε,
ἐμπιστεύομαι ὀλοσχερῶς εἰς σὰς. . . Ἀγρυπνήσατε
ἐπ' ἐμοῦ, προστατεύσατέ με. . . Δύνασθε νὰ μὲ
κίπητε ὅτι θέλετε πρὸς Θεοῦ ἄς παύσῃ αὐτὸ τὸ
ὄνειρον πλέον, ἄς παύσῃ. . .

Ἡ Σουσάννα ἐνόησεν ὅτι εἰς τὴν διανοητικὴν
κατάστασιν εὐρίσκατο ἡ Ἀδελαΐς, εὐκόλον τῆ
ἦτο νὰ ἀναλάβῃ πᾶσαν τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐπιφροσίν
τῆς.

— Ναί, εἶπε, θὰ σὰς συνδράμω, ἀφοῦ θέλετε. .
Ἄν, καθὼς πιστεύω, ἐξῆλθατε τοῦ πύργου ἐν ἀ-
γνοίᾳ πάντων, δύνασθε πάλιν νὰ ἐπιστρέψῃτε
ποιουτοτρόπως εἰς αὐτόν. . . Λοιπὸν ἀκολουθήτέ
μοι, Ἀδελαΐς. Ἐπανελθετε εἰς τὸν οἶκον ἐκείνον
τὸν ὁποῖον οὐδέποτε ἔπρεπε νὰ παραιτήσητε, καὶ
ἂν ἡ δύναμις σὰς λείπῃ διὰ νὰ ὑπάγητε, ἡ γραία
φίλη σας εἶναι ἀρκούντως ἰσχυρὰ ἀκόμη ὅπως σὰς
ἄρῃ ἐπὶ τῶν βραχιόνων τῆς.

Εὐσθενῆς τις χεὶρ ἠθέλησε τότε νὰ διαχωρίσῃ
τὰς δύο γυναῖκας, αἰτίνες διέμενον πάντοτ' ἐνηγ-
καλισμέναι.

— Ἄς παύσουν αὐτὰ ἐβροντοφώνησεν ὁ Δουκλέρκ.
Πρέπει νὰ ὑποθέσητε, κυρία Λαμβέρτου ὅτι οὗτ'
ἐγὼ, οὗτο ἡ Ἀδελαΐς προέβημεν εἰς ταιούτο διά-
θημα χωρὶς ὀρίμους νὰ σκεφθῶμεν, χωρὶς νὰ ἐχω-
μεν λόγους ἰσχυροτάτους ἵνα φθάσωμεν εἰς αὐτὴν
τὴν ἀνάγκην. Μὴ καταχρᾶσθε λοιπὸν τῆς στιγ-
μιαίας ταραχῆς καὶ ἐξασθενήσεως τῆς Ἀδελαΐδος
διότι αὐρῖον θὰ μετανοήσῃ ὅτι ὑπεχώρησεν εἰς
τοὺς λόγους σας καὶ ἀφοῦ τέλος συνέλθῃ τῆς
λειποθυμίας τῆς. . .

— Ποτὲ δὲν θὰ τὴν ἀποκτήσητε, εἶπεν ἡ Καλὴ
Γυναῖκα μετ' ἐνεργείας, σφίγγουσα τὴν Ἀδελαΐδα
εἰς τὸ στήθος τῆς.

— Σὰς ἐπαναλαμβάνω πάλιν, κυρία, δότε ἐν
τέλος εἰς τὴν γελοίαν αὐτὴν σκηνὴν. Ἄν ἡ αὐ-
στηρότης ὑμῶν καταδικάζῃ μίαν πράξιν ἴσως καθ'
ἑαυτὴν ἔνοχον, δύνασθε ὅμως ὑπερ' πάντα ἄλλον
καλλίτερον νὰ ἐκτιμᾶσθε τὰς ἰδιαίτερας περι-
πτώσεις δι' ἃς καθίσταται συγγνωστέα. Γνωρίζω
ὅτι ἀγαπάτε εὐλικρινῶς τὴν Ἀδελαΐδα· δὲν λημ-
βάνετε λοιπὸν οἰκτον εἰς τὰ δεινὰ τῆς; Θέλετε ν'
ἀποθάνῃ ἐκ τῶν θλίψεων; Δὲν βλέπετε ὅτι ὁ βίος
τῆς εἶνε ἀνυπόφορος πλησίον ἀνδρὸς τὸν ὁποῖον
καταφρονεῖ καὶ μισεῖ; Διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τύπους
τινας, περὶ ὧν ἀδιακόπως τῆ λέγετε, πρέπει νὰ

ὑποστῆ ἄνευ διαμαρτυρήσεως τὴν φρικωδέστεραν
τύχην, ἥτις ἐπεβλήθη ποτὲ εἰς μίαν γυναῖκα;
— Σιωπῆ, πονηρὸν πνεῦμα! διέκοψεν ἡ Κ. Λαμ-
βέρτου. Τολμάτε ἀκόμη νὰ ἐπαναλάβητε ἐνώπιόν
μου τὰ ἄθλια ἀξιώματα δι' ὧν ἐφαρμακεύσατε
τὴν καρδίαν τῆς; Ἐκείνη ἦτον εὐπειθὴς καὶ τὴν
κατεστήσατε ἀνάρτητα· ἦτον εὐσεβὴς καὶ τὴν
κατεστήσατε ἐναγῆ. . . Κατεστρέψατε ἐν ὀλίγαις
ὥραις τὸ ἔργον εἰκοσιν ἐτῶν συμβουλῶν, φροντί-
δων, προσφάξεων. . . Σιωπῆ, σὰς λέγω, δὲν
θέλει νὰ σὰς ἀκούσῃ. . . μετανοεῖ διότι σὰς ἤ-
κουσε. . .

Ἡ ἐπίμονος αὕτη ἀντίστασις ἐξώργισεν εἰς τὸν
ὑψιστον βαθμὸν τὸν Δουκλέρκ.

— Καὶ τίς εἴθε σὰς, κυρία ἠρώτησε μετ' ἀκατα-
σχέτου ἀγανακτήσεως, καὶ ὁμιλεῖτε μετὰ τοσαύ-
της ἐμπιστοσύνης; Τί εἴθε διὰ τὴν Ἀδελαΐδα,
καὶ ἐν τίνι δικαίωματι τῆ ἐπιβάλλετε θέλησιν;

— Τί εἶμαι δι' αὐτὴν; ἐπανελάβεν ἡ Καλὴ Γυ-
ναῖκα ὡσεὶ γαυριῶσα. Εἶμαι ἡ συνειδησίς τῆς, εἶ-
μαι τὸ καθῆκόν τῆς, εἶμαι ἡ φωνή, ἥτις τῆ λέγει,
«Ὀπίσω» καθ' ἣν στιγμὴν σπεύδει ἀφρόνως πρὸς
τὸ βάραθρον. Σεῖς δὲ εἴθε ὁ δαίμων ὁ ὠθὼν αὐ-
τὴν πρὸς τὴν ἀβυσσον.

Ὁ Ἀλφρέδος ἔμελλε νὰ ἀποκριθῇ, ἀλλὰ χωρὶς
νὰ τῷ ἀφήσῃ καιρὸν, ἡ Σουσάννα ἐξηκολούθησεν
ἀπευθυνομένη περιπαθῶς πρὸς τὴν Ἀδελαΐδα.

— Ὀμιλήσατε, τέκνον μου. Ἐξέλθετε τῆς σιωπῆς
ταύτης καταστάσεως, ἥτις δὲν ἀνήκει εἰς στιγ-
μὴν τοσοῦτον ἐπίσημον. Ἐνώσατε τὴν φωνὴν σας
μετὰ τῆς ἐμῆς. . . Εἶπατε εἰς τὸν ἐγωιστὴν αὐτόν
ἄνθρωπον ὅτι παραιτεῖσθε τοῦ ἐνόχου σχεδίου,
οὐ ἐτολμήσατε νὰ δεχθῆτε τὴν συμμετοχὴν. . .
Εἶπατέ τῷ ὅτι δὲν θέλετε νὰ ἀτιμασθῆτε ἐνώ-
πιον τοῦ κόσμου, νὰ ἐγκαταλίψῃτε τὸ τέκνον σας
νὰ παραιτήσητε τὴν συζυγικὴν στέγην. . . Εἶπατέ
τῷ ὅτι εἰς ὑπαρχῆς τὸ ἐγκλημα σὰς προξενεῖ
τρόμον, καὶ ὅτι μεταμελεῖσθε. . . Διατάξτε τὸν
ν' ἀπομακρυνθῇ μόνος, καὶ ἐπανελθετε μετ' ἐμοῦ
ὅπου ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι σὰς διατάττουσι νὰ
μένητε.

— Σουσάννα, ἀπεκρίθη ἡ Κ. Γρανσάμ μετὰ φω-
νῆς τεταραγμένης, ἂν θέλητε νὰ σὰς ἀκολουθήσω,
ὁμιλεῖτε μοὶ περὶ τοῦ υἱοῦ μου, περὶ τοῦ δυστυ-
χοῦ τέκνου μου, τὸ ὁποῖον μοὶ ἔστεινε τοὺς μικροῦς
τοῦ βραχιόνος καθ' ἣν στιγμὴν ἐπίστασα ὅτι διὰ
τελευταίαν φωνὴν τὸ ἐναγκαλιζομαι. . . Ναί, ναί,
ἔχετε δίκαιον, Σουσάννα ἄς ἀναχωρήσωμεν, ὀφείλω
νὰ ἐπιστρέψω πλησίον τοῦ υἱοῦ μου.

Και ἔσυρε τὴν Καλὴν Γυναίκα μετὰ νευρώδους ζωηρότητος, προσπαθοῦσα νὰ τὴν ἐξαγάγῃ ἐκτὸς τοῦ οἴκου. Ὁ Ἄλφρέδος ἐτέθη τότε πρὸ αὐτῆς πλήρης ὀργῆς.

— Θέλετε νὰ ἐπαινίδητε τὸν υἱὸν σας! ὑπέλαβε μετὰ δηκτικῆς εἰρωνείας· ἀλλὰ λησμονεῖτε ὅποιος εἶνε ὁ πατὴρ του. Λησμονεῖτε ὅτι θὰ ἐπανεύρητε πλησίον τῆς κοιτίδος του τὸν δολοφόνον τοῦ ἀδελφοῦ σας Γουστάβου.

Ἡ Ἀδελαΐς ἀρῆκε φρικώδη οἰμωγὴν καὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα, ὡς εἰ ἐζήτει ἔλεος· ἀκούσασα δὲ τὴν ἐξαλλοὺν ταύτην ἀποκάλυψιν, ἡ Κ. Λαμβέρτου ἐφρικίασε, καὶ ἐψιθύρισε ἀσθενῶς.

— Θεέ μου! τί λέγει;

Ὁ Δουκλέρκ ἐννοήσας ὁποῖαν ζωηρὰν καὶ βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν ἐπὶ τῶν δύο γυναικῶν ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ. Καὶ λοιπὸν προσέθηκεν, ἀπευθυνόμενος πάντοτε πρὸς τὴν Ἀδελαΐδα.

— Ναι, τὸν δολοφόνον τοῦ ἀδελφοῦ σας Γουστάβου, ὃν τόσον ἠγαπήσατε! Ὑπάγετε νὰ ἀναλάβητε πλησίον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον τρυφερᾶς καὶ περιπαθοῦς συζύγου. Ὑπάγετε νὰ τὸν ἀνακουφίσετε ἀπὸ τὰ δεινὰ, τὰ ὅποια ἡ τύψις τοῦ συνειδότος καὶ ὁ φόβος μὴ ἀνακαλυφθῇ τῷ προξενούσιν. Ὑπάγετε νὰ δεχθῆτε ἀκόμη τὸ γλυκὺ μειδιάματό του, νὰ τῷ δώσητε τὰς περιπαθεῖς θωπείας σας.

— Σιωπήσατε! σιωπήσατε! ἐκραύγασεν αἴφνης ἡ Ἀδελαΐς μεθ' ὀργῆς· θὰ καταρασθῶ τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους, θὰ καταπατήσω καὶ τιμὴν, καὶ φιλίαν καὶ καθῆκον, παρὰ νὰ ὑποφέρω μίαν μόνην στιγμὴν τοιαύτας βασάνους... Ἄλλ' ὀμιλεῖτε, Σουσιάννα, προσέθηκε μὲ τόνον ἱκετευτικὴν ἐνοῦσα τὰς χεῖρας· διαψεύσατε τὴν αἰσχρὰν ταύτην συκοφαντίαν... Ἀκούετε τί λέγει; ἡ φρικώδης αὐτὴ ὑπόνοια θὰ μὲ καταστήσῃ τρελλήν... μὲ ἠνάγκασε νὰ παραιτήσω πάντα, περιουσίαν, ὑπόληψιν, οἰκογένειαν διὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσω... Ἀποκρίθητε εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην σὰς παρακαλῶ, σὰς διατάσσω. Ἀποκρίθητε, διότι γνωρίζετε τὴν ἀλήθειαν... Εἶπατε ὅτι ἐψεύσθη καὶ θὰ τὸν ἀπακρούσω ὡς αἰσχρὸν συκοφάντην!...

Καίτοι ἐκ τοῦ σκότους δὲν ἐδύνατο νὰ διακρίνη τις τοὺς χαρακτῆρας τῆς Κ. Λαμβέρτου, ἐδύνατο ὅμως νὰ εἰκάσῃ ἐκ τοῦ τρόμου ὅλου τοῦ σώματός της, ὅτι διέκειτο εἰς θανάσιμον ἀγωνίαν

— Καὶ τί σὰς ἐγέννησε τὴν ἰδέαν ταύτην; εἶπε. μὲ φωνὴν ὑπόκωρον.

— Θὰ τὸ ἀρνῆθῃτε κυρία Λαμβέρτου; ὑπέλαβε

ὁ Δουκλέρκ. Θὰ τολμήσητε νὰ ὑπερασπίσητε τὸν Γρανσάμ κατὰ τῆς ἀποτροπαίου ταύτης πράξεως; Τὸ κατ' ἐμὲ, εἶμαι τώρα βέβαιος ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶνε ἐνοχος τοῦ θανάτου τοῦ φίλου του. Ὅτε ἐβῆσα εἰς Ὀζεραίνην, πρὸ τινῶν μηνῶν, δὲν ἐδυνάμην νὰ τὸν πιστεύσω ἐνοχον τοιαύτης κακουργίας. Τὸν εἶδον χαῦνον καὶ προδότην κατὰ τὴν παιδικὴν μας ἡλικίαν, ἀλλ' ἡ χαυνότης τοῦ αὐτοῦ μ' ἔκαμνε νὰ πιστεύω ὅτι ἤθελεν ὀπισθοδρομήσει ἐνώπιον μιᾶς δολοφονίας, καὶ ἀκόμη σήμερον ὑποθέτω ὅτι εὐνοϊκὴ τις περιστάσις καὶ ἡ βεβαιότης τῆς ἀτιμωρησίας τὸν ὤθησαν μόναι εἰς τὸ τόλμημα τοῦτο. Ὅταν ὁ υἱὸς σας Διονύσιος μοὶ ἐδιηγήθη μετὰ τῆς συνήθους του φιλαληθείας, τὰς γνωστάς περιπτώσεις τοῦ θανάτου τοῦ Γουστάβου, οὐδεμίαν ὑπόνοιαν ἐσημάτισα κατὰ τοῦ Γρανσάμ, νομίζων ἐνοχον ἐμὲ ἐὰν ἔκαμνον τοιαύτην καὶ ἐνθουμείσθε πόσον ἡ διαγωγὴ μου πρὸς τὴν Ἀδελαΐδα καὶ τὸν σύζυγόν της ὑπῆρξε γενναία. Ἀπεφάσισα νὰ μὴ ἐπικνίδω πλέον τὴν ἀρχαίαν μνηστέην μου, ὅταν ἡ τύχη μᾶς συνήντησεν εἰς τὸ ἔλος. Γνωρίζετε τί συνέβη μετὰ τὴν ἀναχώρησίν σας καὶ πῶς μετὰ λυσσώδη πάλην πρὸς τὸν Διονύσιον, ἔτρεξα εἰς τὸν πύργον νὰ εἰδοποιήσω τὸν ἀντίπαλόν μου περὶ τοῦ κινδύνου ὃν διέτρεχεν. Ἡ ἀνεξήγητος τότε ἐπέμβασις σας, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ υἱὸς σας ἐφαίνετο ἀπολωλώς, ἔδρῖψεν εἰς τὸ πνεῦμά μου τὸν σπόρον τῆς ἀμφισβολίας. Ἐν τούτοις, ἡ Ἀδελαΐς δύναται νὰ σὰς εἴπῃ, ὅτι κατὰ τὰς συναντήσεις μας, ὃν γνωρίζω ὅτι σὰς ἀπεκάλυψε τὸ μυστικόν, οὐδέποτε τῇ ἀνεφερόν τι περὶ τούτου. Ἐμίσησα τὸν Γρανσάμ, ἀλλ' ἐθεώρουν ἐγκλημα καὶ νὰ τὸν δυσφημίσω· τέλος κατὰ τὴν πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἐπάνοδόν μου ἐνταῦθα ἀπεφάσισα νὰ ἐμβαθύνω ἐπιμελῶς εἰς τὸ συμβῶν ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου ἀόριστους τινὰς καὶ συγκεκριμένας ἰδέας εἶχον. Ἠρεύνησα, συνήθροισα ὅλας τὰς δυνατάς λεπτομερείας περὶ τῆς φρικώδους ταύτης καταστροφῆς, καὶ ἔμαθον ὅτι ἐκ τοῦ ὕψους μιᾶς κοιλάδος, ἧτις ἐπισκοπεῖ τὴν μολλιέραν, ἐδυνήθητε νὰ ἴδητε πᾶν ὅ,τι συνέβη. Συσχετίζων λοιπὸν τὴν περίπτωσιν ταύτην τοῦ μίσους σας κατὰ τοῦ Γρανσάμ, τῆς ἀπελπισίας σας ὅταν ἐμάθετε τὸν γάμον τῆς Ἀδελαΐδος μετ' αὐτοῦ, τὴν ἐξαλλοὺν ἐπιβροχὴν ἣν ἐξηκολούθησατε ἐπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀπόπειραν τοῦ Διονυσίου, περιῆλθον εἰς τὴν βεβαιότητα ὅτι εἶδατε τὸν κύριόν σας, διαπράττοντα ἐγκλημα, τὸ ὅποιον εἴτε ἐκ χριστιανικῆς ἀρετῆς, εἴτε ἐξ ἄλλης τινὸς αἰτίας, δὲν ἀπεκαλύψατε μέχρι τούδε εἰς οὐδένα...

(ἀκολουθεῖ)